

RADIKÁLNÍ LEVICE V ČESKÉ REPUBLICĚ

Devadesátá léta dvacátého století

MARTIN BASTL

STUDIE

o
RADIKÁLNÍ LEVICE
V ČESKÉ REPUBLICE

Devadesátá léta dvacátého století

o MARTIN BASTL
L

R ✓

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ
MEZINÁRODNÍ POLITOLOGICKÝ ÚSTAV

BRNO 2001

UK Olomouc

2650314247

1-730517

VĚDECKÁ KNIHOVNA
V OLOMOUCI

OBSAH

1. Úvod	7
2. Levá alternativa (LA)	11
3. Anarchismus	17
3.1. Československé anarchistické sdružení (ČAS)	18
3.2. Anarchistická federace (AF)	27
3.3. Anarchosyndikalistická iniciativa – Anarchosyndikalistická federace (ASI – ASF)	34
3.4. Česká anarchistická federace – Československá anarchistická federace (ČAF – ČSAF)	38
3.5. Organizace revolučních anarchistů – Solidarita (ORA-S)	46
3.6. Federace sociálních anarchistů (FSA)	50
3.7. Antifašistická akce (AFA)	56
4. Společné projekty, další organizace a platformy	63
4.1. Street parties	63
4.2. Iniciativa proti ekonomické globalizaci (INPEG)	66
4.3. Food, not bombs (FNB)	71
4.4. Feministická skupina 8. března	72
4.5. Konfrontace	74
5. Trockismus	75
5.1. Budoucnost/CWI (SAB)	76
5.2. Dělnická demokracie – Revoluční solidarita – Socialistická solidarita (SocSol)	86
5.3. Socialistická organizace pracujících (SOP)	96
6. Vztahy mezi složkami radikální levice a její současná podoba	105
Poznámky	112
Seznam zkratk	117

© Martin Bastl, 2001

ISBN 80-210-2722-3

1 0 1 2 1

2 6 -06- 2002

1. ÚVOD

Radikální levice v České republice byla počátkem 90. let postavena do specifické situace související s celkovou politickou situací po pádu reálně-socialistického režimu. Základní charakteristikou této situace byla kompromitace pojmů „levice“, či „levicová politika“ minulým režimem, která neumožnila uskupením otevřeně a veřejně se hlásícím k levici, či dokonce revoluční levici marxistické, či anarchistické provenience získat větší podporu u obyvatelstva. Bezesporu též chyběly zkušenosti s veřejnou politickou prací, živá ideová tradice a obecné povědomí o radikální levici vůbec. Zástupci radikální levice působili na našem území i během reálně-socialistického režimu, s větší intenzitou během 70. a 80. let. Šlo zejména o reprezentanty revolučního marxismu, trockismu, jmenovitě Petra Uhla, Egona Bondyho, Alexandra Kramera, Vladimíra Říhu a další. Obdobně jako u představitelů jiných politických směrů však byla jejich role omezena na disent, či underground.

Po roce 1989 mohla radikální levice zahájit veřejnou politickou práci stejně jako ostatní, jinak orientované politické subjekty. Během následujících deseti let se přítomnost radikálně orientovaných politických subjektů v české politice etablovala a přes jejich ze celospolečenského hlediska nevelký význam se tyto subjekty s větší či menší pravidelností objevují jako aktéři na politickém poli. Důvody jejich viditelnosti jsou mediální přítlačivost jejich politické praxe, zřejmá vyhraněnost programových postojů a specifika politického jednání. Jednou z rovin jejich činnosti je jejich částečná a postupná integrace do české politické scény a zaujetí pozic v politickém prostoru, kde začínají hrát určitou roli. Radikální levice by se mohla stát politicky relevantní v případě změn sociální reality, které by jí poskytly dosud chybějící zázemí materiální a lidské. Potenciál radikálních politických směrů netkví pouze v jejich aktuálním politickém potenciálu, v tomto ohledu lze předem říci, že jde o proudy reprezentující názory a postoje prozatím nekomunikovatelné pro významnou

část populace. Mnohem intenzivnější je jejich vliv na poli kulturně-politickém a ideologickém. Radikálně orientované politické subjekty spolu s ostatními aktéry na české politické scéně prošly v minulých deseti letech vývojem a v současné době nabývaly podoby jasně a zřetelně definované politické alternativy k současnému politickému systému v České republice. Lze tedy říci, že jejich potenciál je ukryt právě v charakteru jejich bytí jakožto alternativy, která nicméně v současné době není rovnocennou k etablovanému politickému systému. Jedním z důvodů, proč je tato část politického spektra zajímavá z politologického hlediska pak je, že nelze předem vyloučit vznik situace, která by umožnila, či přímo vyvolala významný nárůst podpory takovéto alternativě.

Během let 1990 až 1992 se v České republice jednotlivé politické proudy profilovaly, hledaly témata a vytvářely programy. Nezastupitelnou úlohu v této době na radikálně levicové scéně měla Levá alternativa, na jejíž činnosti se podílela i celá řada pozdějších aktivistů radikální levice. V dalších letech (1993 až 1996) probíhala strukturalizace radikální levice a etablování hlavních proudů. Vytrýbila se politická filosofie a byly položeny základy programové orientace a činnosti. Došlo také k vzájemnému propojení jednotlivých radikálně levicových subjektů podobné ideové orientace a navázání stálých kontaktů s příbuznými mezinárodními organizacemi. Od roku 1998 lze radikálně levicovou scénu považovat za relativně stabilizovanou. Koncem 20. století lze na české politické scéně najít zástupce většiny relevantních proudů radikální levice, dlužno však dodat, že někteří anarchisté odmítají být označováni jako radikální levice a rozhodující část anarchistického proudu se důrazně distancuje od revolučního marxismu – trockismu.

Pokud se hovoří o radikálních politických subjektech, je nutné upřesnění, že tématem této práce je pouze část politicky radikálního spektra a to česká mimoparlamentní, radikálně levicová scéna. Z oblasti, kterou se tato práce zabývá, je tak vyloučena například Komunistická strana Čech a Moravy a organizace, či skupiny organicky provázané s touto stranou (a to jak Komunistický svaz mládeže, tak skupiny podobného zaměření jako skupina kolem časopisu Dialog a další), Strana československých komunistů, ale i nejrůznější ekologická a radikálně ekologická

uskupení a organizace (a to včetně organizací, které jsou personálně, či participací na společných projektech spojeny se skupinami anarchistickými a trockistickými). Proudů a skupin, kterými se tato práce zabývá, tak lze identifikovat jako radikálně levicové. Mimo záběr této práce zůstávají i některé anarcho-kapitalistické a libertariánské tendence (například časopis Laissez Faire a další). Důvodů pro výběr zkoumaného politického pole je několik: kritérium subjektivní sebeidentifikace (uskupení hlásící se k trockismu a anarchismu se obvykle s radikální levicí identifikují, narozdíl od politických subjektů do této práce nezařazených), kritérium mimoparlamentní činnosti, kritérium objektivní politické identifikace sledovaných uskupení jako radikálně levicových. Hypotézou, ze které se ve struktuře práce vychází, je, že v současné době jsou na radikálně levicové scéně rozhodující politické subjekty navázané na některou ze dvou linií politického myšlení a to buď anarchismus nebo trockismus. Politická identita uskupení na české krajní levicí je vymezována obvykle ve vztahu k zahraničí, k organizacím a uskupením obdobného profilu, či programu. Markantní je to zejména u českého trockismu. Ve vztahu k minulosti a české tradici se částečně vymezuje pouze anarchosyndikalistický proud, a to ve vztahu k (zejména severočeským, hornickým) anarchistickým organizacím konce 19. a počátku 20. století. To je dáno krom jiného i tím, že režim let 1948 až 1989 je jednoznačně a velice ostře odmítán celou českou krajní levicí jako nedemokratický a nesocialistický. Toto odmítnutí se liší jen podle politického profilu odmítajících jako označení minulého režimu za: „státně kapitalistický režim“, „degenerovaný dělnický stát“ et cetera. Vzhledem k rozsáhlému časovému hiátu ve vývoji české radikální levice byla proto možnost reprodukce radikálně levicové politiky značně limitována. Toto stigma ovšem postihlo v bývalých reálně-socialistických zemích většinu relevantních sil. Právě anarchismus (a na pozadí současného vývoje zejména anarchokomunismus a anarchosyndikalismus) a revoluční marxismus (trockismus) získaly během posledních deseti let na radikálně levicové scéně rozhodující postavení a svůj vliv a význam si zachovávají i v dohledné budoucnosti.

Cílem práce je popsat strukturu radikálně levicové scény prostřednictvím krátkého exkursu do deseti let její novodobé historie, načrtnout její vývoj k současné podobě, charakterizovat tuto

politickou oblast a jednotlivé proudy v ní. Ambicí této práce není podrobný a vyčerpávající popis všech uskupení, či tendencí reprezentovaných významnějšími skupinami, či jednotlivci na krajní levici v průběhu 90. let. Jde o práci omezenou rozsahem i použitým souhrnem pramenů. Hodnověrnost informací, ze kterých tato práce vychází, byla ověřena vždy pokud to bylo možné z několika nezávislých zdrojů. Práce vychází z veřejných pramenů. Za poskytnutí přístupu k množství materiálů jsem zavázán Pavlovi Pečínkovi, za recenzi části týkající se Socialistické organizace pracujících Pavlovi Šandovi, za přátelskou pomoc děkuji Petrovi Wohlmuthovi a Nikole Bukajové a v neposlední řadě mnoha dalším.

2. LEVÁ ALTERNATIVA (LA)

Pro výchozí situaci radikální levice byly rozhodující události z let 1988 a 1989, tedy dva roky před změnou politického uspořádání. Jako politickou organizaci, která má počátky už před listopadem 1989, zároveň působila po několik let i v prostředí parlamentní demokracie podledního desetiletí minulého století, je nutno zmínit Levou alternativu (hnutí za demokratický a samosprávný socialismus). Levá alternativa vznikala od jara 1989 a mezi její první signatáře patřili Petr Uhl a Egon Bondy, působili v ní však i lidé spojení s počátky anarchismu (Nezávislé mírové sdružení, Československé anarchistické sdružení), například Roman Laube, Ladislav Novák.

Své programové teze začala Levá alternativa formulovat od září 1989, 18. listopadu 1989 byla oficiálně založena a 26. listopadu svůj program zveřejnila. Datum zveřejnění tezí bylo ovlivněno skutečností, že Petr Uhl byl až do 26. listopadu ve vězení za podíl na zveřejnění mylné zprávy o smrti studenta Martina Šmída (smrt studenta byla z dosud ne zcela objasněných důvodů zinscenována StB). Program Levé alternativy byl zveřejněn až po jeho propuštění. Podepsán byl Egonem Bondym, Alexandrem Kramerem, Petrem Kužvartem, Vladimírem Říhou a Petrem Uhlem. Levá alternativa se vyslovila pro pluralitní socialismus, hospodářsko-samosprávnou parlamentní demokracii, přičemž podíl samosprávy měl dále narůstat. Předlistopadový režim byl označen za nesocialistický a nedemokratický. Odmítnuta byla společnost západního typu. Vícesektorová ekonomika byla akceptována jako dočasná nutnost, stejně tak bylo akceptováno soukromé vlastnictví v osobním nebo rodinném podnikání, ale za podmínky, že nebude převládajícím prvkem. Dalšími požadavky Levé alternativy byly integrace postkomunistických zemí střední a východní Evropy a změna světového ekonomického a politického systému. První ustavující setkání proběhlo 17. března 1990 v Praze, kde byly také asi osmdesáti účastníky schváleny stanovy. Základní organizační jednotkou se staly autonomní

skupiny (pražská, východočeská, brněnská, bratislavská a další). Jako tiskový orgán jí sloužil čtrnáctideník Polarita. Šéfredaktorem byl Vratislav Votava a na práci redakce se podílel i Jakub Polák. Na stránkách Polarity byl poskytován prostor i dalším spřízněným iniciativám, zejména Československému anarchistickému sdružení, které v této době ještě nemělo významnější vlastní publikační platformu.

Levá alternativa počátkem 90. let působila jako součást Občanského fóra. Svoje myšlenky a program se snažila prezentovat také formou veřejných vystoupení a demonstrací. V kontextu pozdějšího otevřeného ideového střetu mezi částí anarchistů a trockistů je zajímavá zejména demonstrace uskutečněná 18. března 1990 k výročí potlačení vzpoury anarchistických námořníků v Kronštadu pod heslem „Ti druzí z Kronštadu“. Vzpoura v Kronštadu byla v březnu 1921 potlačena Rudou armádou pod velením Lva Trockého a tento fakt je dodnes jedním z významných symbolických dělítek mezi anarchistickou a trockistickou levicí. Levá alternativa také 1. května 1990 obnovila tradici Prvních májů na Štřeleckém ostrově. Později, od roku 1992, zčásti i v roce 1991, převzalo organizaci demonstrací na Štřeleckém ostrově anarchistické hnutí. Počátkem 90. let sehrávaly tyto pravidelné demonstrace svoji úlohu v politickém životě radikální levice jako místo setkávání různých proudů a po vystupňování animozity mezi radikální levicí a nacionálními socialisty se z tradice 1. máje stala i jakási forma demonstrace síly jednotlivých proudů. Dva 1. máje koncem 90. let pak mohou symbolicky vymezit hraniční, konfliktní linie mezi radikálními politickými proudy v České republice: 1. května 1998 na Štřeleckém ostrově došlo k otevřené roztržce mezi částí anarchistů a trockisty a dalším významným okamžikem pak byl 1. květen 1999, kdy si Štřelecký ostrov jako místo pro svoji demonstraci zamluvili nacionální socialisté, což bylo ze strany radikální levice všeobecně vnímáno jako provokace.

V březnu 1990 se aktivisté Levé alternativy zúčastnili mezinárodního setkání „Vítr z Východu“, které v Paříži organizovala francouzská trockistická Revoluční komunistická liga. V létě 1990 se aktivisté československé radikální levice začali zúčastňovat mezinárodních táborů organizovaných Sjedenocným sekretariátem IV. internacionály. Tato setkání a především zahraniční kontakty, které měli českoslovenští účastníci možnost navázat,

sehrály v dalším vývoji české trockistické scény významnou roli. Prostřednictvím mezinárodních táborů se na naši půdu dostaly další dvě mezinárodní trockistické organizace: Socialistická dělnická strana (SWP) a Výbor za dělnickou internacionálu (CWI), kterým bude věnována pozornost v další části práce.

Levá alternativa ze zahraničních mezinárodních organizací udržovala nejlepší vztahy se Sjedenocným sekretariátem IV. internacionály. Bylo tomu tak patrně i proto, že v Levé alternativě působili dva významní čeští členové Sjedenocného sekretariátu IV. internacionály, a to Petr Uhl a Adam Novák. Levá alternativa však udržovala kontakty i s celou řadou dalších organizací více či méně spjatých s trockismem. Levá alternativa však, a to je nutné zdůraznit, od počátku nebyla ani profilována ani zamýšlena jako čistě trockistická organizace. Byla spíše platformou nekomunistické radikální levice. Působili v ní také ekologové a zejména anarchisté.

Frakční spory tak začaly činnost Levé alternativy ovlivňovat poměrně záhy, na podzim roku 1990 a počátkem roku 1991. Jejich jádrem byl spor o politickou orientaci organizace. Umírněná část členů Levé alternativy se stavěla za kritickou podporu Občanského fóra. V roce 1990 Levá alternativa vyzvala k volbě představitelů Občanského fóra. V Občanském fóru však v této době již vzrůstal vliv pravicového křídla reprezentovaného tehdy zejména Václavem Klausem. Radikální část členů Levé alternativy požadovala přechod k otevřené a radikální kritice Občanského fóra a spolupráci s nestalinsky orientovanými členy komunistické strany. Tito radikálové byli soustředěni v tzv. Opoziční platformě, kterou založil Vratislav Votava. Vedení Levé alternativy patřilo k umírněným. Další radikální skupina vznikla založením Radikálně demokratické autonomní skupiny členy, kteří odešli z pražské autonomní skupiny. Radikálně demokratická autonomní skupina byla soustředěna kolem Jakuba Poláka. Základním požadavkem radikálů byl přechod od Občanského fóra do Shromáždění politických stran, hnutí a sdružení. Radikálové z Opoziční platformy a Radikálně demokratické autonomní skupiny se také spolu s Kampaní za práva mládeže (iniciativa další, nově vzniklé trockistické skupiny Budoucnost) a Komunistickým svazem mládeže podíleli na demonstraci proti politice Občanského fóra, ve kterém začátkem roku 1991 zvítězilo pravicové

křídlo. Umírnění v čele s Petrem Kužvartem (vystupující jako Autonomní skupina 15. července) tehdy vyjádřili „kritickou podporu“ Liberálnímu klubu Občanského fóra. V lednu 1991 vznikla také Asociace samosprávného socialismu (Adam Novák, Petr Uhl, Jaroslav Puchmertl, Vratislav Votava, Michal Kačírek) jako samostatná názorová platforma v LA.

V průběhu roku 1991 spory uvnitř Levé alternativy pokračovaly a vyhrtily se v roce 1992. Vratislav Votava předal Levé alternativě nabídku Komunistické strany Čech a Moravy na vytvoření společné volební koalice. Petr Uhl, který se počátkem 90. let ostatně již příliš neangažoval, z Levé alternativy vystoupil, Egon Bondy, další ze zakladatelů Levé alternativy, myšlenku koalice s komunisty podpořil. Na jaře roku 1992, 7. března na 5. konferenci Levé alternativy, došlo ke střetu radikálů a umírněného křídla. Za radikály vystoupili Petr Wohlmuth,¹ Jaroslav Puchmertl, Jakub Polák a Vratislav Votava. Odpůrci spolupráce s KSČM (Petr Kužvart, Vladimír Říha, Ivan David a další) byli přehlasováni a ztratili vliv. Valná část z nich poté Levou alternativu opustila. Nějakou dobu umírněné křídlo ještě působilo pod názvem Společnost pro demokratickou komunikaci a pod názvem Skupina 15. července. Vedení Levé alternativy převzali Vratislav Votava a Jakub Polák. Změny v Levé alternativě a její novou orientaci podpořil krom jiného i jeden ze zakladatelů Egon Bondy.² Levá alternativa v této době prošla změnou členské základny, někteří odpůrci spolupráce s KSČM odešli a někteří byli vyloučeni, připojili se někteří členové bývalého Československého demokratického fóra a Demokratického fóra komunistů Slovenska. Patrně poslední významnější akcí, na které se Levá alternativa podílela, byla asi dvoutisícová demonstrace proti „Plesu upírů“ (ples, který měl být jakousi obdobou plesů ve Vídeňské opeře) 8. února 1992. V srpnu roku 1992 Levá alternativa vyzvala ke generální stávce a občanské neposlušnosti jako reakci na dělení ČSFR a byla jí věnována značná pozornost médií. O vstupu do volební koalice s KSČM (Levý blok) se rozhodovalo na schůzi Koordinačního výboru, která byla podle některých zdrojů svolána tajně a nebyli na ni pozváni ti, o nichž bylo známo, že by hlasovali proti koalici. Volební koalice byla tedy schválena a následně, po volbách 1992, se poslancem za Levý blok stal i Vratislav Votava.

V roce 1993 Levá alternativa zaznamenala značný úpadek. Zbývající členové v průběhu roku 1993 vydávali časopis Inprekator, který byl do značné míry zacílen na členskou základnu KSČM a měl šířit a propagovat trockistické ideje. Tato aktivita se nese tkala s žádnou významnější odezvou. Během roku 1994 Levá alternativa z radikálně levicové scény mizí. Většina významnějších aktivistů Levé alternativy se přeorientovala na tehdy sílící ČSSD, někteří opustili politiku, několik se přiklonilo ke KSČM (například Vratislav Votava) anebo anarchistickému hnutí.

Význam Levé alternativy lze vidět především ve dvou věcech: sloužila jako most pro radikálně levicově smýšlející aktivisty, kteří se jejím prostřednictvím dostali do politiky a krom jiného i do významných funkcí. V České republice, obdobně jako ve Francii či Německu a mnoha dalších zemích, v řadách členů a sympatizantů sociální demokracie působí trockisté, či bývalí trockisté, a to nejen ve stranických, ale i vysokých státních funkcích. Díky svým zahraničním kontaktům Levá alternativa přiblížila zahraniční radikální levici českým aktivistům, jak ideově, tak organizačně. Levá alternativa byla významná i z toho ohledu, že jako radikálně levicový subjekt, který byl součástí Občanského fóra, měla zastoupení v parlamentu. Podobného úspěchu nedosáhlo příliš mnoho ostatních radikálně levicových subjektů na české politické scéně v 90. letech. Například Martin Chudoba, který byl aktivní v Komunistickém svazu mládeže a trockistické Budoucnosti, se krátce po svém zvolení poslancem parlamentu za KSČM od Budoucnosti oddělil.

3. ANARCHISMUS

Jako počátky současného anarchistického hnutí v České republice bývají zpravidla označovány některé aktivity před rokem 1989, které souvisejí jak s činností jednotlivců, tak například punkovou subkulturou, která se na území ČSSR začala masivněji šířit v 80. letech. Řádově šlo ovšem spíše o stovky příznivců, nikoliv o tisíce. V drtivé většině nebyli příznivci punkového hnutí v ČSSR politicky aktivní. Jakub Polák je však s anarchisty 80. let ztotožňuje.³ Politické projevy anarchismu z této doby lze najít například v roce 1987, kdy se začaly objevovat samizdaty olomouckých anarchistů, určité anarchistické elementy se objevily také v Nezávislém mírovém hnutí (Iniciativa pro demilitarizaci společnosti).

Jednoznačným a zřetelným projevem rekonstituovaného anarchismu v Československu bylo první prohlášení nově vzniklého Československého anarchistického sdružení (ČAS) v říjnu roku 1989.

3.1. Československé anarchistické sdružení (ČAS)

Československé anarchistické sdružení vzniklo v srpnu roku 1989. Bylo první střechovou organizací nově vznikajících anarchistických buněk a skupin, které se v letech 1990 a 1991 vynořily takřka po celém území státu.

V této první etapě vývoje novodobého českého anarchismu se objevilo několik osobností, které se později v průběhu první poloviny 90. let významněji podílely na formování českého anarchistického hnutí (Petr Bergmann, Jakub Polák), ale pro značnou část aktivistů z této doby byla účast v anarchistickém hnutí pouze krátkodobou, maximálně několikaletou epizodou.

V zásadě lze říci, že český anarchismus v této době vycházel ze tří odlišných zdrojů. Prvním byl zdroj kulturní, mezi který lze započítat již zmiňované hnutí punk, hudební proudy jako je HC (hard core), ale i další alternativně laděné kulturní aktivity. V této etapě vývoje hnutí měly kulturní kořeny anarchistického hnutí rozhodující význam. Teprve druhým v pořadí byl zdroj politický. Zde lze zdůraznit vliv politického myšlení klasiků anarchistické politické filosofie (M. Bakunin, M. Stirner, P. Kropotkin, P. J. Proudhon), které někteří tehdy aktivní anarchisté znali a snažili se je překládat a jejich myšlenky zprostředkovávat ostatním. Dalším, neméně významným, podnětem politické činnosti a programatiky anarchistického hnutí, bylo zahájení ekonomické reformy, která přinesla své první negativní dopady.⁴ Zahraničním zdrojem, který inspiroval velkou část aktivistů z této doby, byla německá Autonomní scéna, jejíž ideologická mnohost, kontra-kultura a disorganizace se přenášely do českého prostředí přes řadu osobních kontaktů. Německá Autonomní scéna byla přitažlivá pro mladé neprofilované radikály hlavně svými nekompromisními pouličními střety se státní mocí.

Tříbení anarchistické scény probíhalo odlišně i teritoriálně. Z důvodů lepší informační infrastruktury, a to jak komunikace, přístupu k informacím či obecně větší koncentrace aktivistů (zejména vzdělaných lidí, kteří se podíleli na organizování českého anarchismu a dávali mu ideovou náplň), byla z hlediska vývoje nejdále Praha, kde se odehrála naprostá většina kroků vedoucích k ujasnění ideové výbavy českých anarchistů. Pražští aktivisté byli pravděpodobně také první, kteří počátkem 90. let navázali

kontakty se zahraničím. V počátcích byla pravidelná účast na významnějších zahraničních akcích (prvomájové demonstrace radikální levice v Berlíně, „Černé dny“ a další obdobné akce), kde byly získávány a navazovány kontakty. Dalším zdrojem zahraničních kontaktů byla spolupráce s Levou alternativou. Levá alternativa počátkem 90. let, jak již bylo zmíněno, zastřežovala i některé politické aktivity členů Československého anarchistického sdružení.

V anarchistickém hnutí let 1990 a 1991, tedy v době Československého anarchistického sdružení, se objevila celá řada tendencí, z nichž některé postupně získávaly na významu a některé se během následujících let staly marginálními, či se zcela vytratily. Charakteristická pro toto období byla velmi rozdílná kvalita ideové výbavy skupin a jedinců hlásících se k anarchistickým myšlenkám. Je třeba říci, že převážná část anarchistů v této době neměla valné znalosti a informace o anarchistické politické filosofii. Profilace probíhala jak uvnitř anarchistického hnutí, kde se formovaly různé názorové proudy, tak i navenek, ve vztahu k ostatním subjektům působícím na politické scéně. Krom obecných sjednocujících postojů jako je odmítání státu a kapitalismu se objevila témata, která určovala směr pozdějšího vývoje, jako ekologická problematika a odpor proti rasismu a fašismu a odpor k probíhající ekonomické reformě.⁵ Odpor k ekonomické politice, kterou prosadily počátkem 90. let rozhodující politické síly a která směřovala k plné restauraci kapitalistické organizace ekonomiky, byl dokonce jedním z úhelných kamenů konstituování nového českého anarchistického hnutí. Rozladění z ekonomické reformy vedlo k navázání kontaktů mezi anarchisty a dalšími nekomunistickými („nebolševickými“) levicově orientovanými skupinami, mezi kterými byla nepochybně nejvýznamnější Levá alternativa. Od počátku se jednalo nejen o spolupráci personální, ale i o spolupráci politickou – spolupráci organizací. Jako příklad lze uvést 1. máj 1991, který organizovala na Střeleckém ostrově Levá alternativa, na který byly pozvány všechny levicové organizace nezkompromitované podílem na minulém, reálně-socialistickém režimu – jmenovitě tedy i Československé anarchistické sdružení.

Dalším tématem v první etapě anarchistického hnutí po roce 1989 byl odpor k povinné vojenské službě, potažmo armádě. Proti povinné vojenské službě byla zorganizována celá řada de-

monstrací v několika městech Československa (27. 4. 1991 Praha, 29. 6. 1991 Ostrava, 14. 9. 1991 Praha, 8. 10. 1991 Přerov, 26. 10. 1991 Slaný a další), došlo k vylepování plakátů proti armádě, státní představitelé (zvláště ti s disidentskou minulostí) byly vyzývány k demilitarizaci státu, vedla se polemika mezi zastánci profesionální armády, kteří v této době mezi anarchisty převládali, a zastánci miliční struktury vojska. Měsíc září roku 1991 byl Československým anarchistickým sdružením vyhlášen za „měsíc boje proti armádě“. Téma však přináleželo k těm, která byla postupem doby marginalizována. Jako další trendy, které měly po jistou dobu velký význam, lze uvést počátky budoucího sporu mezi anarchisty o věci duchovní. Počátkem 90. let se poprvé objevuje na alternativní scéně i podpora tzv. „alternativních náboženství“ (za všechny lze uvést příklad tehdy se šířícího duchovního proudu, který spojil vegetariánství, HC a spiritualitu: Hare Kršna).⁶ Dalším tématem se stala drogová problematika, přičemž názory v Československém anarchistickém sdružení byly takřka bez výjimky pro prevenci a proti represí. V této oblasti došlo ke sblížení s Transnacionální radikální stranou (zmiňováno je například i vystoupení známého novináře J. X. Doležala na jedné ze společných demonstrací). Přes některé výzvy ke spolupráci mezi Československým anarchistickým sdružením a Transnacionální radikální stranou nedošlo.

Počátkem 90. let se na anarchistické scéně objevil i antifašismus, který byl zčásti importován ze západní Evropy, ale rychle zaujal své místo mezi významnými ideovými pilíři nového českého anarchismu. Nejrychleji se idea antifašismu projevila ve vztahu mezi anarchisty a radikálně pravicově orientovanými skinheady. V době raných 90. let se počáteční tolerance a spolupráce zažitá ještě z posledních let před pádem reálně-socialistického režimu měnila v otevřený antagonismus. Mnohem razantnější a rychlejší vývoj lze vysledovat ve větších městech, jmenovitě Praze. Konflikt mezi anarchisty a radikálně pravicovými skinheady se začal rýsovat v průběhu roku 1990, ale plně vypukl až v roce 1991. Objevilo se několik méně významných projektů, jako byl vznik řady skupin definujících se jako antifašistické: S.A.A. (Skupina antifašistické akce), A.F.F. (Antifašistická fronta) a další. Souběžně došlo k otevřenému definování se české anarchistické scény jako antifašistické v její převážné čas-

ti. Jako rozhodující období v tomto ohledu lze označit léto roku 1991. Přes permanentní menší konflikty mezi anarchisty (zejména punky) a skinheady nedošlo k většímu, politicky motivovanému střetu do 30. května 1991. V tento den se konala anarchistická demonstrace proti Všeobecné jubilejní výstavě. Cílem této demonstrace byl krom protestu proti výstavě zároveň protest proti zásahu policie, který čtrnáct dní předtím (15. května 1991) ukončil obdobnou anarchistickou demonstraci u Výstaviště, přičemž došlo k srážkám mezi anarchisty a policisty. Anarchisté hodnotili policejní zásah z 15. 5. 1991 jako nepřiměřený. Anarchistickou demonstraci u Výstaviště napadla skupina neofašistických skinheadů z okruhu Národní obce fašistické vedená tehdy známými a aktivními bratry Procházkovými. Konflikt si vyžádal i jednoho těžce raněného anarchistu. Tento moment byl velmi významný ve vývoji vztahů českých anarchistů a radikálně pravicových skinheadů. Od tohoto okamžiku averze přerostla v otevřené nepřátelství a verbální i fyzické střety se staly jeho běžnou součástí. Je nutné podotknout, že ještě jistou dobu pokračovaly jakési smiřovací aktivity ze strany Československého anarchistického sdružení a to po dobu více než jednoho roku. Z nich lze zmínit například setkání anarchistů a skinheadů 12. června 1991 iniciované Občanským deníkem. Smírné aktivity však skončily neúspěchem.⁷ Koncem roku 1991 střety mezi anarchisty a skinheady pokračovaly. K nejvýznamnějším takovým incidentům patřilo přepadení redakce časopisu A-Kontra skupinou skinheadů 28. 12. 1991.

K antifašismu a antirasismu lze přiřadit snahu anarchistů navázat kontakt a spolupráci s romskými organizacemi. Přes několik prohlášení a ohlášení několika společných demonstrací (z prvních společných demonstrací lze uvést jednu, která se konala 17. 9. 1991 v Praze pod heslem „Proti rasismu a násilí“ a společně ji uspořádaly organizace Československé anarchistické sdružení a Romský národní kongres) však k žádné trvalejší koordinaci aktivit, ani ke spolupráci nedošlo. Podle vyjádření anarchistů, kteří se tehdejších jednání účastnili, tomu bylo zejména z politických důvodů. Romský národní kongres, jediná romská organizace, která se angažovala v antifašistických aktivitách, se postupně začal orientovat výlučně na Hrad (prezidenta V. Havla a okruh lidí kolem něj).

Dalším trendem byl od počátku 90. let zájem anarchistického hnutí o ekologii, a to díky ekologické orientaci významné části aktivistů. Ekologická problematika nebyla počátkem 90. let integrální součástí utvářející se ideologie českého anarchismu, šlo spíše o doplněk programu, aktivity jednotlivců, či menších skupin, či obeznamování anarchistů s touto otázkou.⁸ Větší pozornost v této době upoutávala otázka „práv zvířat“, konkrétně otázky vivisekcí, pokusů na zvířatech et cetera.

Jistou dobu tato otázka mobilizovala část anarchistů a v této době také poprvé došlo k obeznámení se s teorií a praxí skupin jako je ALF (Animal Liberation Front), které postupují proti „zneužívání zvířat“ formou přímých akcí: „...Animal Liberation Front provádí přímou akci proti zneužívání zvířat ve formě osvobodování zvířat a způsobování finančních ztrát zneuživatelům zvířat. Obvykle poškozováním a ničením majetku. Jejich hlavním cílem je zachránit tolik zvířat, kolik je možné a přímo přerušit praktiky zneužívání zvířat – jejich dlouhodobým cílem je ukončit veškeré utrpení zvířat vyřazením společností a jednotlivců zneužívajících zvířata mimo obchod... Protože jsou akce ALF proti zákonu, pracují aktivisté anonymně.“⁹ Na základě dostupných informací lze usuzovat, že počátkem 90. let v Československu ještě nepůsobili žádní skuteční aktivisté Animal Liberation Front. K vydávání časopisů Animal Liberation Front a vytvoření sítě sympatizantů došlo až později v průběhu 90. let.

Aktivní byla skupina zabývající se ochranou práv zvířat Animal S.O.S. která byla personálně propojena s anarchistickým hnutím (zejména osobou P. Bergmanna). Animal S.O.S. zahájila činnost na jaře roku 1992. V roce 1992 11. 10. došlo k incidentu na demonstraci proti dostihům Velká pardubická, který vedl ke „zviditelnění“ Animal S.O.S., která demonstraci organizovala. Aktivisté se v průběhu Velké pardubické vrhali mezi závodníky a pod kopyta koní. Aktivita protestujících vyvolala zásah policie, který byl opět hodnocen jako neadekvátní.

Jako epizodu ve vývoji českého anarchistického hnutí lze zmínit krátkodobou spolupráci s hnutím Duha. V roce 1992 hnutí Duha nabídlo spolupráci brněnským anarchistům okolo časopisu Brněnská vrtule. Již v roce 1993 (v létě) však byla spolupráce přerušena. Důvodem byl postoj Jakuba Patočky, který dopisem redakci A-Kontra a druhým dopisem adresovaným „Zelení a do-

ba“, „Zpravodaji Duha“, A-Kontra a Autonomii otevřeně odmítl spolupráci s anarchisty, distancoval se od nich a požádal je, aby nepřebírali jakékoliv texty hnutí Duha a nedávali anarchismus do souvislosti s hnutím Duha. Jedním z důvodů, který Jakub Patočka uvedl, byl nesouhlas s přílišným liberalismem a svobodnostmi anarchistického hnutí.

Značný celospolečenský zájem v roce 1992 poutala otázka rozdělení ČSFR. Československé anarchistické sdružení se k této otázce opakovaně vyjádřilo ostře zamítavě, 28. října 1992 byl realizován pietní akt k uctění památek bojů o Československo. Tato akce byla společným aktem redakce A-Kontra a Nezávislého sdružení anarchistické mládeže (NSAM). Po aktu samotném bylo vydáno prohlášení Československého anarchistického sdružení odsuzující tendence k rozdělení Československa a s poukazem na zbytečné oběti při budování a udržování československého státu. Odmítlo stát jako „falešný fetiš“, který stejně nikdy neměl pro vládnoucí vrstvy žádnou cenu a neslouží a nikdy nesloužil ničemu jinému než manipulaci a útlačku.¹⁰

Aktem, který vzbudil mimořádný mediální ohlas, bylo prohlášení Revoluční partyzánské autonomie otištěné v A-Kontra. Revoluční partyzánská autonomie se přihlásila k tradici evropské městské guerilly a oznámila, že zahájí ozbrojený boj. Byť šlo o ojedinělý projev, který neměl žádné praktické konsekvence, zkratovitá odezva médií i politické scény na toto prohlášení spojila anarchismus s terorismem. Podle některých výkladů otištění prohlášení Revoluční partyzánské autonomie mohlo mít souvislost s frakčním bojem uvnitř Levé alternativy a mělo sloužit Polákovi. Jakub Polák měl údajně přísliben jistý finanční obnos od Valenčíka (potažmo KSČM). Jeho úkolem mělo být přispět k oslabení vlivu vedení Levé alternativy, které mělo tendence k politice nezávislé na KSČM, a způsobit diskreditaci Levé alternativy. Podle těchto výkladů skutečnost, že číslo A-Kontra bylo distribuované na tiskové konferenci, která byla ohlášena jako tisková konference Levé alternativy, souvisela s touto strategií. Přestože se Vratislav Votava, který byl tehdy v čele Levé alternativy, od terorismu (a prohlášení) distancoval, diskreditační kampaň byla úspěšná a význam a politická relevance Levé alternativy poklesla. Podle neověřených informací slib daný Polákovi ohledně finanční výpomoci KSČM nedodržela. Podle vyjádření tehdejších

reaktorů A-Kontra ostatní členové redakce o dohodách J. Poláka s KSČM nevěděli. Vedení A-Kontra měl v rukou J. Polák a ostatní redaktori neměli příliš možnost ovlivňovat chod časopisu. Na kampaň rozpoutanou v souvislosti s prohlášením Revoluční partyzánské autonomie redakce A-Kontra zareagovala článkem o Frakci Rudé armády (RAF) a rozhovorem s členkou RAF. Podle informací redakce následovalo vloupání do redakční místnosti A-Kontra a odcizení tohoto interview a dalších materiálů, které měly souvislost s městskou guerillou.¹¹ Rozhovor s členkou RAF byl nakonec zveřejněn v rekonstruované podobě v čísle 22-24/1992 (s. 10, 11) a v autentické verzi v čísle 2-3/1993 (s. 14, 15). Velmi rychle poté následovalo obvinění Petra Wohlmutha z atentátu na předsedu KSČM Jiřího Svobodu v prosinci 1992. K tomuto obvinění došlo záhy po zveřejnění prohlášení RPA a v době, kdy se podle informací redakce A-Kontra ztratil rozhovor s členkou RAF připravovaný do tisku. Petr Wohlmuth byl po dvou týdnech vězení propuštěn. Obvinění mu nebylo prokázáno. Od května 1993 měl generální prokurátor obvinění v úmyslu stáhnout, protože existoval dostatek přímých i nepřímých důkazů, které svědčily o nevině Wohlmutha. Sekvence událostí z podzimu 1992 však již nenávratně závažným způsobem poznamenala vnímání radikální levice v ČR a vedla k částečnému vyčlenění do té doby akceptovaných a akceptovatelných politických organizací, které byly součástí širokého demokratického proudu, mimo oficiální, etablovanou politickou scénu.

Uvnitř Československého anarchistického sdružení začátkem 90. let vzniklo, či působilo množství menších skupin a platform, které se na různé úrovni programově sebedefinovaly: FIF (Fronta individuální svobody) – anarchoindividualisté, kteří se ve svém zpravodaji zprvu definují jako fronta podporující „ultralevicovou podzemní kulturu proti komunismu, fašismu a rasismu..., proti alkoholu, drogám, tabákovému průmyslu,¹² P.R.A.K. (Pražský radikálně anarchistický kroužek) – anarchokomunisté, opět zaměřeni spíše na kulturu, Svoboda 91 a další. Obecnou charakteristikou těchto organizací a skupin bylo, že se jednalo o malé, často pouze několikačlenné skupiny, které nezískaly větší ohlas mezi širšími vrstvami společnosti, ani vliv v anarchistickém hnutí. Dlužno dodat, že se o to často ani příliš nesnažily. Život v subkulturně mnoha aktivistům této první etapy vyhovoval a jejich čin-

nost by se dala definovat často jako kulturní a jejich motivace byly natolik různorodé, že jen pro malou část z nich byla účast v anarchistickém hnutí něčím víc než přechodnou epizodou. Značný význam v této době měla zejména hudba (punk, hard core). Spojujícími prvky této doby byly časopisy od nízkonákladových zinů až po A-Kontra. A-Kontra vzniklo z Kontra, přílohy undergroundového časopisu Vokno. Právě redakce A-Kontra se stala v první etapě koordinátorem Československého anarchistického sdružení a tím v podstatě anarchistického hnutí. Stalo se tomu tak i zásluhou J. Poláka, kterému se podařilo s časopisem proniknout na pulty prodejen (například stánků PNS). Náklad v této době dosahoval několika tisíc výtisků (4 až 5 tisíc, ve špičce během roku 1992 až 7 tisíc). Časopis měl asi 800 předplatitelů z celé republiky a cca 50 distributorů.

V průběhu let 1991 a 1992 ovšem také rostlo napětí mezi A-Kontra a částí anarchistického hnutí, které nesouhlasilo s orientací časopisu. Problematizována byla nejen spolupráce s komunisty, ale i s Levou alternativou.¹³ Nesouhlas s Polákovou linií vedl posléze i k organizačním změnám uvnitř anarchistického hnutí.

Po několikaletém útlumu, který vedl až ke zmrazení veškerých aktivit Československého anarchistického sdružení, byla činnost sdružení obnovena jakýmsi způsobem až koncem 90. let, spolu s obnovením vydávání A-Kontra. V případě znovuoživení ČASu se jedná spíše o nevýznamný projekt. Obnovení vydávání A-Kontra koncem roku 1998 mělo a má větší dopad. Tento časopis počátkem 21. století není pevně navázán na žádnou organizaci. Nové A-Kontra se definuje jako anarchistický časopis (zprávy alternativních aktivit) a také terminologie a zaměření odpovídá anarchistické scéně. Výběr témat však není omezen pouze na dění na anarchistické scéně. Cílem je ovšem také nabídnout pestřejší výběr témat než je tomu například u Existence, včetně kulturních, a zprostředkovat komunikaci mezi anarchisty různých skupin a různého zaměření, což se do jisté míry dařilo, nicméně je nutné podotknout, že k A-Kontra měly blízko zejména obnovené Československé anarchistické sdružení, Československá anarchistická federace a různé (anarcho)punkové aktivity (Anarchopunková federace). Poté, co Jakub Polák, který vůči Anarchopunkové federaci zveřejnil kritické výhrady, odešel z redakce

A-Kontra, došlo dokonce ke kvalitativní změně ve vztazích mezi Anarchopunkovou federací a redakcí A-Kontra. Anarchopunková federace se s redakcí A-Kontra spojila a ukončila vydávání vlastního periodika federace. Sociálně a dělnicky orientované organizace nebyly nikdy příliš pevně na tento časopis navázány a v roce 2001 lze mluvit dokonce o čitelném napětí. V novém A-Kontra byl uveřejněn například příspěvek Petra Wohlmutha k dění na anarchistické scéně, ale poté se FSA postavila k redakci A-Kontra poněkud s odstupem. Distance je vzájemná. V současnosti je významnou postavou nové redakce A-Kontra mladý aktivista Ondřej Slačálek. Literární a informační kvalita článků je podobně jako u ostatních větších periodik radikální levice tradičně dobrá, řádově vyšší než je tomu u mnoha časopisů například radikální pravice. Na čtivosti A-Kontra se pak nemalou měrou podílí nadšení mladých aktivistů a faktor, který je občas označován za „bulvárnost“ (difuze „společenské rubriky“ do charakteru celého časopisu).

3.2. Anarchistická federace (AF)

Na přelomu let 1991 a 1992 se z Československého anarchistického sdružení začala vydělovat Anarchistická federace, která zahájila činnost v dubnu 1992. Toto oddělení se části anarchistů souviselo s názorovými i personálními spory v Československém anarchistickém sdružení. Popudem k vytvoření Anarchistické federace byla spolupráce skupiny kolem Jakuba Poláka s KSČM.

V této době probíhaly spory i uvnitř redakce A-Kontra, jeden z konfliktů proběhl mezi P. Wohlmuthem a ostatními členy redakce ohledně propagačního Votavova článku v předvolebním čísle A-Kontra, kdy Wohlmuth prosazoval nezařazení článku do čísla, neboť obsahoval výzvy k volení „jasně kontra“, což odsuzoval jako skrytou volební reklamu pro KSČM. V A-Kontra byly zveřejněny příspěvky Egona Bondyho a Jiřího Svobody vyzývající k volbě Levého bloku, ale také příspěvky Radima Valenčíka, vysokého funkcionáře KSČM, který jednání s anarchisty za KSČM inicioval. Jádrem rozpadu Československého anarchistického sdružení byl právě spor o A-Kontra, konkrétně informace o údajném financování A-Kontra komunistickou stranou. Jakub Polák se vyjádřil ve smyslu, že nešlo o financování časopisu, pouze o dohodu o prodeji několika set výtisků A-Kontra prostřednictvím Valenčíka, potažmo KSČM, ale jeho tvrzení byla opakovaně zpochybněna. Anarchistickou federaci argumentačně podpořili i někteří členové Levé alternativy, kteří potvrdili existenci dohod mezi J. Polákem a R. Valenčíkem. Tyto kontakty byly také jedním z hlavních důvodů faktického rozpadu redakce na jaře 1993 (oficiálně byly uváděny finanční problémy). Dalším důvodem byly vnitřní spory týkající se údajné nedemokratičnosti fungování redakce a určování politické linie Jakubem Polákem.

V souvislosti s otázkou spolupráce A-Kontra s KSČM došlo dokonce k útoku na redakci časopisu, organizovanému oponenty Poláka z řad anarchistů. K tomuto přeřazení došlo 16. 6. 1992. Důvody pro ně byly ideové (odmítnutí spolupráce s KSČM) a personální (averze k Jakubu Polákovi). Útočníci deklarovali svůj zájem hledat spojence spíše v nezávislých ekologických, kulturních a občanských iniciativách, distancovali se od spolupráce s KSČM zkompromitovanou z éry reálně-socialistického

režimu. Krom jiného útočníci vyjádřili nechuť ke snaze J. Poláka „budovat si na anarchistickém hnutí osobní politickou kariéru“.¹⁴ Anarchistickou federaci v tomto sporu s Polákem podpořil druhý významný anarchistický časopis *Autonomie*. Právě časopis *Autonomie* se také postupem času stal jakýmsi tiskovým orgánem Anarchistické federace. K Anarchistické federaci se v této době hlásí především pražské skupiny *Přátelé volné dohody* (vznik 1992), redakce listu *Autonomie* (vznik 1991), částečně skupiny *P.R.A.K.* (vznik 1990), *F.I.F.* (vznik 1990), *Svoboda 91* (vznik 1990) a *Komuna 92* (vznik 1992), dále tzv. autonomní skupina Anarchistické federace *Druhá fronta odporu (D.F.O.)* z České Lípy a skupina *Brněnská vrtule*.

Pokračovalo i zakládání dalších anarchistických skupin a svazů: *S.A.S.* (Svaz autonomních skupin) jehož programem byl antifašismus, antirasismus, podpora ekologických iniciativ, antimilitarismus, antiklerikalismus, antietatismus a podpora všech diskriminovaných a zároveň nediskriminujících skupin, *Free ego* (skupina z Hradce Králové, jejímž programem měl být boj proti ponižování a omezování svobody člověka, boj proti institucím a organizacím, které potlačují svobodu jednotlivce, antimilitarismus atd.), *NSAM* (Nezávislé sdružení anarchistické mládeže), *Z.A.S.* (Zlínská anarchistická skupina) a další.

V roce 1992 se odehrály i další události významné pro anarchistickou scénu. Některé z těchto událostí svým významem přesáhly dění v uzavřené anarchistické obci a poznamenaly, či dokonce možná změnily na několik let směr, kterým se utvářela česká politická scéna. Jiné z těchto událostí byly významné jen pro aktéry uvnitř anarchistické scény, či scény radikálně levicové a měly vliv na další zaměření jednotlivců a skupin. Jednou z těchto méně významných událostí, které však měly svůj podíl na profilaci antifašistického proudu uvnitř anarchistického hnutí, byl střet na *Letenské pláni*. K tomu došlo 1. května 1992 a jednalo se dosud o největší pouliční střetnutí od začátku 70. let. Účastnilo se ho několik stovek anarchistů (odhad 700 účastníků) a skinheadů (odhad 300 účastníků). Byly při něm použity zápalné láhve (ze strany anarchistů) a střelná zbraň (ze strany skinheadů). Následně po tomto střetu došlo k jednáním mezi skinheady a anarchisty, pro které se obě strany pokoušely získat publicitu. Toto jednání skončilo neúspěchem. Jednalo se o po-

slední významnější pokus nastolit příměří mezi radikální levicí a radikální pravicí.

Za představitele Anarchistické federace bývají obvykle označováni *Roman Laube*, který působil v anarchistickém hnutí dlouhodobě od jeho počátků, a *Jan Jakub Línek*. S odstupem času lze říci, že Anarchistická federace neměla valný politický význam a její politická relevance i směr, kterým se ubírala, byl méně významný nežli směřování Československého anarchistického sdružení. Jednalo se o velmi volné společenství, jehož akceschopnost byla nízká a ideový profil natolik různorodý, že nedosáhlo žádného významnějšího ohlasu. Mezi aktivity Anarchistické federace v této době patřilo kupříkladu organizování pravidelných demonstrací 1. května na *Střeleckém ostrově* v Praze.

Možná podstatnější byl ideový vývoj českého anarchistického hnutí, který souběžně s organizačním pnutím probíhal. Impulsy k profilaci české radikální levice dal rok 1992. Aktivisté si uvědomovali ideologickou mělkost a programovou nejasnost radikální levice: „Jsme anarchisté, nesmíme si zakládat jen na halasném křiku, velkých gestech, slovech atd. Jestliže chceme získat podporu..., musíme předkládat podle vzoru našich dávných předchůdců alespoň nějaké hospodářské teze... Začněme pojímat anarchistickou myšlenku svobody globálně, se vším vsudy, co patří k životu, vyjasněme si otázky výroby, obrany, trestu, rodiny atd.“¹⁵ Spolu s hledáním identity a ujasňováním si koncepce další činnosti anarchistického hnutí došlo i k tříbení jednotlivých myšlenkových proudů. Někteří lidé, kupříkladu *Andrej Funk*, toho času vedle *Jakuba Poláka*, *Petra Wohlmutha* a *Petra Hanáka* člen redakce *A-Kontra*, založení Anarchistické federace uvítali. Právě postoj Funka je v této souvislosti zajímavý a významný, neboť souvisí s postavením dalšího proudu objevujícího se na české anarchistické scéně: anarchosyndikalismu. Revoluční syndikalismus byl poprvé představen právě v *A-Kontra* překladem materiálů Mezinárodní asociace pracujících (MAP) – International Workers Association (IWA).

Revoluční syndikalismus přijímá jako výchozí předpoklad existenci třídního boje. Jeho cílem je realizace libertinského (svobodného) komunismu. Organizačními jednotkami revolučně syndikalistického hnutí jsou bojovné organizace vznikající v průmyslové, či obecněji ekonomické, sféře ze zaměstnanců.

Tím se odlišuje od moderních politických stran, které vznikají ve sféře politické z občanů.

Přirozenou součástí programatiky revolučního syndikalismu je postupné odstranění veškerých ekonomických a sociálních monopolů, funkcí státu a projevů nadvlády ve společnosti. Jako alternativní cestu nabízí odstranění privilegií ustanovením ekonomických komunit a administrativních orgánů řízených pracujícími a vytvořením a přijetím systému svobodných výborů nepodřízených žádné nadřazené moci nebo politické straně.

Mezinárodní asociace pracujících definuje dvě funkce revolučního syndikalismu. První je boj za zlepšení ekonomické, sociální a intelektuální úrovně pracující třídy v rámci omezení současné společnosti. Druhou funkcí pak má být vzdělávání, které umožní plynulý přechod a udržení výroby a distribuce po zespoledenštění všeho bohatství.

Názor, že organizace sociálního systému založená na výrobní třídě může být řízena vládními nařízeními, je revolučním syndikalismem odmítán – organizace společnosti může být podle revolučních syndikalistů dosaženo pouze společnou akcí všech manuálně a intelektuálně pracujících, v každém odvětví průmyslu, samosprávou tak, že každý územní celek, region, továrna nebo odvětví průmyslu bude autonomním členem ekonomického organismu a výrobní a distribuční proces bude průběžně regulován podle určitého plánu a na základě vzájemné shody, s ohledem na zájmy komunity. Odmítnuta je veškerá parlamentní činnost – podstatou toho kroku je teze, že ani nejsvobodnější volební systém nemůže odstranit jasné protiklady ve středu dnešní společnosti a parlamentní systém má jen jeden cíl: propůjčit falešnou legitimitu vládě lži a sociální nespravedlnosti.

Sociální koncepce revolučního syndikalismu je založena na široké federalistické organizaci a odmítnutí centralismu jako modelu organizace, který v sobě skrývá mechanismus nadvlády. Samozřejmě jsou též odmítnuty všechny politické a národní hranice. Revoluční syndikalismus rozeznává pouze ekonomické a místní rozdíly a požaduje pro všechny skupiny bez výjimky právo na sebeurčení. I z těchto důvodů je zásadně odmítán militarismus a války. Prosazuje nahrazení stálých armád milicemi pracujících, které budou během revoluce řízeny syndikáty pracujících; požaduje také bojkot a embargo na všechny vzácné mate-

riály a výrobky nutné pro válku, s výjimkou země, kde probíhá sociální revoluce.

Těžiště podpory při realizaci cílů revolučního syndikalismu leží na přímé akci a všech osvobozujících bojů, které nejsou v protikladu se svými vlastními cíli, prostředky boje mohou být okupace, stávky, bojkoty, sabotáže atd. Přímá akce je nejlépe ztělesněna v generální stávce, která je také jejím vyvrcholením. Generální stávka musí zároveň být, z pohledu revolučního syndikalismu, předehtou sociální revoluce. Bez výhrad je odmítnuto veškeré organizované násilí státu, jako legitimní je uznáno pouze násilí, kterého je užito jako obranného prostředku proti násilným metodám používaným vládnoucí třídou.

Právě revoluční syndikalismus je jednou z nejvýznamnějších anarchistických doktrín současné doby a do značné míry určuje podobu jednoho z masových proudů světového anarchistického hnutí. Také v České republice se významně odrazil v teoretické výbavě anarchistického hnutí, zejména u skupin, které se postupem času orientovaly na industriální konflikt.

Anarchistické hnutí se po roce 1993 v celém své rozsahu odklonilo od spolupráce s KSČM.¹ V roce 1993 došlo také na čas k pozastavení vydávání časopisu A-Kontra. Posledním bylo číslo 16/93 vydané ke smrti Filipa Venclíka, kterého zabil zaměstnanec bezpečnostní agentury Professional Comando. Od mexického zapatistického povstání přes komentáře k aktuálnímu obsahu sdělovacích médií se objevovala tradiční témata jako odpor k armádě, potažmo vojenské službě. Rok 1993 byl Anarchistickou federací vyhlášen rokem boje proti armádě, jak se dohodli zástupci skupin Anarchistické federace koncem roku 1992 na schůzce v Doksech.² Jako zajímavost lze uvést, že se k odpíračům veřejně připojil i jeden ze členů redakce A-Kontra otevřeným dopisem adresovaným Obvodní vojenské správě.³ Jedním z tradičních témat byly obligátní výhrady k represivním složkám a postupu policie proti anarchistům. V lednu 1994 proběhla demonstrace proti návštěvě amerického prezidenta B. Clintona v ČR 11. 1. 1994. Pozornost v roce 1994 vzbudila návštěva chilského ex-diktátora Pinocheta, který měl přijet v květnu 1994 nakupovat zbraně pro chilskou armádu. Krom jiného byla plánována návštěva Pinocheta na brněnském veletrhu IDET a celou akci provázela rozsáhlá bezpečnostní opatření. Anarchisté proti této

návštěvě protestovali a 1. června podali na Pinocheta i trestní oznámení. Přes očekávání státních úřadů však nedošlo k větším protestům.

Značnou část aktivit anarchistického hnutí v této době lze označit jako antifašistickou, či antirasistickou, a to jak ve smyslu stále ostřeji volené rétoriky směrem ke krajně pravicovému proudu skinheadského hnutí, tak i kritiky státních orgánů, které se podle názoru anarchistů chovaly k těmto skinheadům benevolentně. Například v případě útoku radikálně pravicových skinheadů 11. 7. 1994 zápalnými lahvemi proti romskému obydlí v Jablonci, po kterém byly pachatelé vyšetřováni na svobodě, neváhal Jakub Polák označit postup soudců za liberální a téměř spolupachatelský.¹⁹ Velkou pozornost vzápětí vzbudil případ anarchisty Zdeňka Čepely, člena TASu (Tanvaldského anarchistického sdružení), který by 5. srpna 1994 zabit při útoku skupinky skinheadů. Další z anarchistů byl při incidentu vážně zraněn. Anarchistická federace Praha vydala po tomto incidentu prohlášení (7. srpna 1994), ve kterém je opět obsažena kritická rétorika adresovaná státním orgánům, spolu s upozorněním, že „může dojít k pokusům vyburcovat svědomí společnosti jiným, radikálnějším způsobem, než jsou prohlášení“.²⁰ Následně se konalo ještě několik demonstrací, z nichž největší proběhla jako protestní průvod Tanvaldem. Na jejím pořádání se podílelo Tanvaldské anarchistické sdružení, Demokratický svaz Romů a Hnutí občanské solidarity a tolerance (HOST). HOST při této příležitosti vydal prohlášení, které bylo otištěno i v A-Kontra.²¹ Další demonstrace, která následovala, proběhla 3. 9. 1994 v Praze, na Betlémském náměstí. O takovýchto protifašistických demonstracích již lze v této době říci, že jsou charakteristickou součástí politické praxe radikální levice. Je třeba ovšem přes jejich četnost vzít v úvahu fakt, že se jí obvykle účastní pouze několik desítek až stovek lidí, kteří se rekrutují ze stále stejné skupiny aktivistů. Větší (tisícičlenné a početnější) protifašistické a protirasistické demonstrace se radikální levice v ČR nedaří organizovat. Z toho lze oprávněně usuzovat, že antifašistické téma slouží více ke sjednocování a navazování spolupráce v rámci radikální levice, nežli k získávání nových sympatizantů.

Část anarchistů se zabývá ekologickou problematikou a tento proud anarchistického hnutí je aktivní od počátku 90. let až do

současnosti. Krom eko-anarchistů a eko-anarchistických organizací (Animal S.O.S.) a militatních ekologů (Earth first!, Chranitěli radugy) spolupracuje anarchistické hnutí i s jednoznačně ekologickými nebo sociálně ekologickými organizacemi (Nezávislé sociálně ekologické hnutí – NESEHNUTÍ). V druhé polovině roku 1994 zahájila činnost skupina Svoboda zvířat, která působí dodnes. Tato eko-anarchistická organizace byla jako jiné, jí podobné, ovlivněna především radikálním ekologickým proudem, organizacemi typu A.L.F. (Animal Liberation Front) a Earth first!. Nenabyla však takového významu, jaký svého času měla organizace Animal S.O.S. Jak již bylo naznačeno, skupina Animal S.O.S. byla spojena s osobou P. Bergmanna. Další Bermanovou aktivitou byla nadace Black Hand. Tato nadace byla na přelomu 90. let poměrně aktivní, přestože i v jejím případě se silně projevoval nedostatek vážnějších sympatizantů, či aktivistů, neumožňující rozvinout činnost ve větším měřítku. Podobně se, podle vyjádření některých aktivistů, podepsala na úpadku činnosti nadace špatná rozpočtová praxe. Black Hand pořádala krom různých akcí kulturních a sociálních i konference, včetně mezinárodních, většinou ovšem zaměřené na specifické problémy (například ekologické), na kterých byly zainteresovány i neanarchistické složky alternativní scény.

Diskutována byla společenská samospráva a v této souvislosti byly v A-Kontra otiskovány části známé knihy Petra Uhla „Program společenské samosprávy“. Dále byly pořádány demonstrace proti rasismu a fašismu a pokračovaly i pokusy navázat kontakty s Romy. Otázka antifašismu společně s anarchosyndikalistickou iniciativou byly tématy, která se ukázala být nosná. Lze říci, že významnou roli v tomto období sehrál právě Petr Wohlmuth, jehož práce položila základy současnému anarchistickému hnutí v rovině politické, zatímco činnost Jakuba Poláka, či například Petra Bergmanna (již výše zmíněné založení nadace Black Hand s široce koncipovanou agendou: ekologické, kulturní, lidsko-právní středisko), Jana Jakuba Línska a dalších udržovala vztahy mezi anarchistickým hnutím a alternativní scénou ve smyslu kulturním a sociálním.

3.3. Anarchosyndikalistická iniciativa – Anarchosyndikalistická federace (ASI – ASF)

Anarchosyndikalismus se na české radikálně levicové scéně objevil v roce 1990, kdy krátce v rámci Československého anarchistického sdružení působila autonomní Frakce anarchosyndikalistů Československého anarchistického sdružení. Tato frakce se krátce po svém vzniku rozpadla. Vydala pouze několik letáků, článků v bulletinu Československého anarchistického sdružení a listě A-Kontra a dva otevřené dopisy odborům.

Na 5. konferenci Levé alternativy (7. březen 1991), se představila Anarchosyndikalistická autonomní skupina. Její vznik byl účelový a souvisel s přípravou části členské základny na výměnu vedení Levé alternativy, byl to však počátek souvislé linie anarchosyndikalismu v ČR. Podle vyjádření iniciátora Anarchosyndikalistické autonomní skupiny Andreje Funka chtěla tato skupina „navázat na kontinuitu Syndikalistických skupin při České federaci všech odborů (ČFVO) z let 1904–1914“.²² Cílem Anarchosyndikalistické autonomní skupiny bylo „vnést do společnosti myšlenky ekonomické a územní samosprávy a decentralizované antiautoritářské federalizace syndikátů komun, obcí, podniků a individualit bez potřeby státního systému a bez hospodářského vykořisťování“.²³ Anarchosyndikalistická autonomní skupina podporovala myšlenku vzniku nezávislých a radikálních odborů, stávkového hnutí a během času se chtěla ustavit jako samostatná organizační skupina. Anarchosyndikalistická platforma byla zvolena i proto, že měla být relativně nejpřístupnější dělnickému hnutí.

Na činnost Anarchosyndikalistické autonomní skupiny přímo navázal v průběhu roku 1992 vznik Anarchosyndikalistické iniciativy. Vznik Anarchosyndikalistické iniciativy měl souvislost s rozpadem Československého anarchistického sdružení. Zejména zásluhou Andreje Funka, který uveřejnil v dubnu 1992 v A-Kontra několik článků vyzývajících další zájemce o spolupráci na této alternativě, se začal anarchosyndikalismus v České republice jasněji profilovat. Na základě článků Andreje Funka a spolupráce s lidmi z Prahy, Vrchlabí, Písku, Přerovska, Českého Krumlova atd. začala působit Anarchosyndikalistická iniciativa (ASI). Mezi první akce Anarchosyndikalistické iniciativy

patřily například demonstrace na podporu kurdského povstání, letáky, účast na jiných akcích. Anarchosyndikalistická iniciativa byla iniciativou nezávislou na Československém anarchistickém sdružení a Anarchistické federaci, pohybující se mezi nimi a příležitostně s nimi spolupracující. Anarchosyndikalistická iniciativa se měla časem, po získání dostatečného počtu členů, přeměnit v Anarchosyndikalistickou federaci.

První setkání Anarchosyndikalistické iniciativy proběhlo v Praze v květnu 1993, kde byly dohodnuty principy práce, cíle a struktura budoucí Anarchosyndikalistické federace. Anarchosyndikalistická federace vznikla z Anarchosyndikalistické iniciativy na 3. setkání ASI 3. dubna až 1. května 1994. První sjezd Anarchosyndikalistické federace proběhl 8. 10. 1994 v Praze, 2. sjezd 27. až 29. 1. 1995 v Brně. Ve dnech 12. až 14. 8. 1994 se konalo setkání moravských buněk Anarchosyndikalistické federace a místních anarchistických skupin Zlínského anarchistického sdružení (ZAS) a Náchodské anarchistické buňky (NAB).

Významným počinem bylo konání mezinárodního setkání anarchosyndikalistů „Východ – Západ“ v Praze 7. – 10. 7. 1994. Pokusy zorganizovat podobné mezinárodní setkání anarchistů střední Evropy proběhly již dříve (srpen 1990, březen 1994), ale z různých důvodů se tato setkání neuskutečnila. Toto setkání „Východ – Západ“ organizačně zajišťovala Anarchosyndikalistická federace za podpory německé anarchosyndikalistické organizace FAU (Freie Arbeiter Union). Jednalo se o v pořadí třetí setkání „Východ – Západ“. O realizaci iniciativy „Východ – Západ“ bylo rozhodnuto na 19. kongresu Mezinárodní asociace pracujících (MAP/IWA), internacionály revolučních anarchosyndikalistů, v dubnu 1992. První takovéto setkání proběhlo 25. až 29. 11. 1992 v Berlíně, kde je uspořádala právě FAU s cílem umožnit lepší spolupráci se skupinami ve východní Evropě, 2. setkání proběhlo v Záporoží (Ukrajina) v roce 1993, kde je za podpory FAU organizovala Konfederace nezávislých odborů Záporoží. Těchto setkání se pravidelně účastní několik desítek zástupců anarchosyndikalistických organizací, přičemž je obvyklé, že je zastoupeno asi padesát procent účastníků ze zemí střední a východní Evropy, kteří ovšem reprezentují větší počet organizací, a padesát procent účastníků ze zemí západní Evropy, kteří tvoří početnější delegace, ale zastupují menší počet organizací.

Krom účasti na různých demonstracích²⁴ vydávala Anarchosyndikalistická federace celou řadu časopisů. Andrej Funk průběžně publikoval v A-Kontra články s anarchosyndikalistickou tematikou (obvykle pod názvem „Zpráva pro anarchosyndikalisty“), v létě 1993 vyšlo 1. číslo vlastního bulletinu ASI v Praze, který byl vydáván pod názvem Hlas přímé akce. V březnu 1994 bylo ještě 2. číslo, později tento časopis načas zanikl. Jeho vydávání bylo obnoveno až se vznikem Federace sociálních anarchistů. Začátkem roku 1994 začala vycházet ještě Sabotáž ve Zlíně, vyšlo i jedno číslo listu Solidarita na Přerovsku. Později přerovská buňka začala vydávat časopis Buřič. Oficiálním listem Anarchosyndikalistické federace byl Syndikalista (Blanensko). Právě redakce listu Syndikalista se stala iniciátorkou vzniku moravské syndikalistické organizace Solidarita. Vydávání Syndikalisty se poté přesunulo do Prahy, kde Syndikalista přechodně znovu vycházel v roce 1997.

Iniciován byl také vznik syndikalistických odborů Solidarita – NRO (Nezávislé radikální odbory). Solidarita – NRO měly být syndikalistickými, ale politicky neutrálními odbory, které by byly otevřené „všem svobodomyšlným lidem, pracujícím a studentům“. Anarchosyndikalistická federace delší dobu zvažovala možnosti postupného vytvoření vlastních odborových skupin, které by představovaly alternativu vůči centralistickým odborům typu ČMKOS či OSČMS. Tak vznikla iniciativa pro vytvoření Nezávislé radikálních odborů – Solidarita (NRO). NRO – Solidarita byly oficiálně založeny v červenci 1995. Ze všech obslaných organizací formální pozdrav vyjádřily jen Budoucnost a Revoluční solidarita. Krom Anarchosyndikalistické federace a několika sympatizantů mezi zbytkem Československého anarchistického sdružení a nově vznikající České anarchistické federace nezískaly tyto odbory však příliš vážných zájemců o členství a jejich stanovy nebyly zaregistrovány pro právní nedostatky. Koncem roku 1995 se proto většina členů rozhodla NRO – Solidarita rozpustit.

Na Slovensku se na přelomu 90. let pokusili sympatizanti z Bratislavy, Modré a Staré Turé vytvořit Anarchosyndikalistické propagačné buňky (ASPB), plánovalo se připojení ASPB k Anarchosyndikalistické federaci. V průběhu roku 1996 se kontakty z různých důvodů přerušily. Znovu začaly být obnovovány

v roce 1997 a v roce 1998, to již i v souvislosti se vznikem a činností Federace sociálních anarchistů. Koncem roku 1995 se v Anarchosyndikalistické federaci rozvinula debata o další strategii a koncepci a celkové struktuře. Buňka Blanensko (redakce listu Syndikalista) předložila ostatním plán na celkovou přeměnu Anarchosyndikalistické federace na novou organizaci, která by se orientovala na politicky neutrální radikální až revoluční syndikalismus. Mělo se upustit od anarchistické terminologie (včetně názvu), v rámci struktury ustavit Výkonný výbor atd. Diskuse vyvrcholila na 4. sjezdu ASF v březnu 1996 v Prostějově, kdy z Anarchosyndikalistické federace vystoupila většina jejích moravských členů s úmyslem založit novou syndikalistickou skupinu. Důvodem měla být i nekonceptnost, neujasněnost cílů, spojené s frakcionářskými a personálními rozbroji.

Na Litovli na Moravě se 28. 8. – 1. 9. 1996 konala 5. mezinárodní konference anarchosyndikalistů a anarchistů, kterou organizovala ČAF a Anarchosyndikalistická federace. Zúčastnilo se jí okolo 50 lidí, z toho 18 z České republiky. Mezi zastoupenými organizacemi byly ASF, ČAF, Solidarita – skupina libertinských socialistů a syndikalistů. Další účastníci byli ze Slovenska (Slobodná alternativa), Polska (Anarchistická federace – FA), Ruska (KRAS a KAS), Ukrajiny (ARG), Německa (FAU-IAA), Rakouska (FAU-IAA, LA, RBH), Finska (SAL), Švédska (SAC, SUF), Nizozemí, Velké Británie, USA, Španělska a Kolumbie.

Anarchosyndikalistická federace *de facto* zanikla koncem roku 1996, kdy došlo ke sloučení s ČAF. Z Anarchosyndikalistické federace se stala Anarchosyndikalistická frakce ČAF.

3.4. Česká anarchistická federace – Československá anarchistická federace (ČAF – ČSAF)

V srpnu roku 1995 vzniká jako nová zastřešující organizace českého anarchistického hnutí ČAF – Česká anarchistická federace. Iničiátoři jejího vzniku pocházeli z okruhu nového časopisu Svobodná mysl. Svobodná mysl je vydávána od roku 1995. Zakladateli iniciativy i časopisu byli Pavel Auersvald a Petr Wohlmut, který v roce 1993 odešel z redakce A-Kontra po osobních a koncepčních sporech s Jakubem Polákem. Svobodná mysl byla později přejmenována na Svobodnou práci a v současnosti funguje jako tiskový orgán Federace sociálních anarchistů, jistý čas zaměřený spíše na aktivisty, od roku 2000 v souvislosti s přerušením vydávání jiných pravidelných tiskovin je Svobodná práce orientována na širší okruh čtenářů.

Jádro, kolem kterého Česká anarchistická federace vznikala, tvořil okruh bývalých sympatizantů a členů Československého anarchistického sdružení a pak většina členů Anarchosyndikalistické federace. Lidé z okruhu Autonomie se už v této době neaktivizovali. Kromě lidí z Anarchosyndikalistické federace šlo v případě členské základny České anarchistické federace z valné části o nové aktivisty. Do nově vzniklé České anarchistické federace vstoupila hned při založení převážná většina členů Anarchosyndikalistické federace a koncem roku (v říjnu 1996 na 5. sjezdu ASF a 3. sjezdu ČAF) se rozhodl vstoupit i zbytek členů. Konfederativním připojením ASF k ČAF vznikla Anarchosyndikalistická frakce ČAF.

Od počátku bylo zřejmé jisté programové napětí mezi dvěma proudy: kulturně-sociálním (tento proud je občas nazýván „lifestylismus“ – anarchismus životního stylu, pro zdůraznění role, kterou v myšlení, teorii i praxi tohoto proudu hraje životní styl) a politicko-sociálním (který vychází z předpokladu, že anarchismus je zejména ideologií osvobození pracující třídy). Podrobné rozdělení autonomního a anarchistického provedl pak Petr Wohlmut, který toto rozdělení vztáhl i k aktuální situaci v ČR.²⁵

Anarchie	Autonomie
Svoboda je nedělitelná, má prvořadě sociální rozměr a je jí možno dosáhnout až po zničení ekonomicko-politických podmínek způsobujících útlak.	Můžeš být svobodný i v rámci životního stylu, aniž by jsi změnil reálné fungování celé společnosti. Nezbytná je duchovní „revoluce myslí“.
Stát a kapitalistická společnost = systém, je nutné svrhnout jedine sociální revolucí, která zkolektivizuje výrobní prostředky a neumožní nikomu vykořisťovat druhé.	Revoluce je sen, společenská změna ve velkém měřítku je v zásadě nemožná. Možnou cestou je teorie a praxe TAZu – dočasné autonomní zóny (1).
Člověk je díky evoluci součástí přírody, má v sobě vrozený smysl solidarity se všemi formami života, který je třeba bránit proti vykořisťování, aby byl zachován.	Člověk je „synem“ Matky Země, existuje jakási vyšší jednota, příroda má bližší nespecifikovaný spirituální až polonáboženský podtext.
Ve společnosti proti sobě stojí třída námezdně pracujících a vlastníků výrobních prostředků. Vlastníci mají jen jeden cíl: akumulaci kapitálu – peněz a nárůst moci a likvidaci konkurence. Charakter této moci peněz je autoritářský a absolutně dehumanizující.	Třídní boj je nesmysl, proti sobě nestojí třídy, ale dobří a špatní lidé, námezdně pracující de facto neexistují, podnikání je přijatelné, pokud nebude ohrožovat přírodu. Ohrožují nás většinou pouze velké nadnárodní korporace, které mají příliš velký vliv.
Lidé jsou vykořisťováni, jsou okrádáni o nadhodnotu (zisk), mají právo si výsledky své práce vzít zpět během revoluce.	To je zastaralá marxistická fráze. V podstatě až na výhrady obecně respektujeme institut soukromého vlastnictví.
Lidé nejsou konzumenti proto, že by byli špatní, ale proto, že je k tomu dohání pocit bezmoci a beznaděje způsobený absolutní, zdánlivě neotřesitelnou vládou koalice politické moci a moci peněz.	Lidé se chovají jako dav, jsou konzumenti, jsou tedy špatní, jsou to „maloměšťáci“, zaslouží si pohrdání, nevkládáme do nich žádné naděje. My jsme objektivně lepší, chováme se jinak.
Je třeba obracet se prvořadě na lidi, je třeba vybudovat široké sociální hnutí.	Raději se stáhneme do „ostrovů svobody“ a zijme svoji alternativu s těmi, kteří jsou toho schopni.
Sociální revoluci nikdo nenaplánuje, provede ji lid sám.	Proveď individuální revoluci sám v sobě a užívej si jejích plodů.

Toto rozdělení je však spíše schématické, ne všechny Wohlmuthem zmiňované aspekty se projevují ve skutečné sociální realitě anarchistického hnutí, zvláště pak ne tak komplexně, tak jak byly načrtnuty.

Na pozadí tohoto rozdělení se rýsuje dlouhodobý spor mezi dvěma proudy anarchismu, anarchismem, který vedl k důsledkům ideu autonomie (k takovému anarchismu můžeme přiřadit individualistický anarchismus, anarcho-existencialismus atd.) či negativní svobody (svobody od něčeho), a výhonkem anarchismu, který postupně přenesl důraz na kolektivismus (anarchokomunismus) či svobodu vázanou na společnost, v kontextu myšlení kolektivistických anarchistů svobodu pozitivní (k něčemu).²⁶ Část českých anarchistů, zejména pod vlivem potřeby najít mobilizující teorii, která by byla s to anarchismus přenést do polohy masového hnutí, se postupně přiklonila nejprve k anarchosyndikalismu, později pak k anarchokomunismu. Klíčovým momentem pro sebedefinování se kolektivisticky orientované části anarchistického hnutí se pak stala stať M. Bookchina „Sociální anarchismus nebo anarchismus jako životní styl?“, která jí poskytla teoretickou oporu a orientační vodítko.²⁷ Napětí mezi proudem orientovaným na autonomii a proudem orientovaným na industriální konflikt nakonec vedlo k odtržení některých skupin anarchistů od ČSAF a vzniku dalších organizací.

Mezi základní postoje prezentované Českou anarchistickou federací a posléze Československou anarchistickou federací patřilo odmítnutí kapitalistického i reálně-socialistického (či „bolševického“) režimu, které představují vládu úzké skupiny privilegovaných – kapitalistů nebo státních byrokratů. Současný systém parlamentní demokracie byl identifikován jako nesvobodný, protože kromě období voleb neumožňuje lidu kontrolovat výkon moci ani rozhodování. Rozhodování je v nejlepším případě výsledkem dohody politických stran. Parlament i politické strany jsou financovány přímo, či nepřímo kapitálem, jehož zájmy ochraňují.

V programovém manifestu je odmítnut stát i kapitalismus, které jsou postaveny na principech dominance a autority. Stát je pak podle ČSAF nástrojem ochrany soukromého vlastnictví a výrobních prostředků – tedy společenské krádeže a vykořisťování, a kontroly společnosti, která užívá mechanismy armády a policie. Integrální součástí kapitalistického systému jsou

i mechanismy exploatace a ničení přírodních zdrojů a vytváření a udržování teritoriální nerovnosti, jmenovitě mezi zeměmi Severu a Jihu.

Jako cíl činnosti ČAF bylo deklarováno dosažení společnosti, kde lidé respektují jen smlouvy přijaté na principu volné dohody, uzavřené v rámci samosprávy, tedy za plné účasti všech obyvatel daného území, jichž se ona smlouva týká. Jakákoliv případná funkce musí být volitelná a kdykoliv odvolatelná. Podmínkou takové struktury je nutná decentralizace správy, vytvoření přirozených autonomních regionů spojených ve volných federacích. Teritoriální samospráva má být doplněna výrobní samosprávou, kdy budou mít pracující aktivní možnost účasti na rozhodování ve výrobě. Součástí programu České anarchistické federace – Československé anarchistické federace je i podpora principu trvalé udržitelného, ekologicky šetrného a racionálního způsobu života a omezení výroby na ekologicky únosnou míru.

Jako možné cesty jsou akceptovány jak anarchosyndikalistická, tak anarchokomunistická myšlenka. Cestou za tímto cílem je trvalá snaha o informovanost a vzdělávání, která bude jednak vedena snahou představit anarchistický projekt, jednak demaskovat podstatu současného společenského, politického a ekonomického uspořádání. Současně by měla maximálně odpovídat praxi anarchismu jeho myšlenkám a dlouhodobému projektu. Dlouhodobým cílem je odstranění kapitalismu a státu, hlavním úkolem však zůstává převážně propagace myšlenek.

Možnými prostředky jsou přímé akce proti kapitalismu, státu a projevům jejich fungování různými prostředky – demonstracemi, pikety, bojkotem, stávkami, okupací, blokádami, sabotážemi. Základem ovšem zůstává publikační, vzdělávací a propagační činnost. K tomuto účelu vydává ČSAF časopisy, brožury, letáky, plakáty, prohlášení novinářům. ČSAF ovšem přijímá také další činnost jako zakládání svobodných komun, podpora squatingu (obsazování prázdných domů), rozvíjení politických a kulturních aktivit, mezi které patří i diskusní setkání, přednášky, tiskové konference, výstavy, koncerty et cetera.

Ve své činnosti i existenci ČAF – ČSAF deklaruje solidární podporu všech politických vězňů v České republice i v zahraničí dle svých reálných možností a ochotu a připravenost k mezinárodní spolupráci.

IV. sjezd České anarchistické federace, který se konal 25. až 27. 4. 1997 rozhodl o změně názvu ČAF (České anarchistické federace) na ČSAF (Československou anarchistickou federaci). Jako důvod změny názvu bylo uvedeno přijetí zájemců ze Slovenska do ČAF a navázání kontaktů se slovenským anarchistickým hnutím. Dále byla schválena konsensem snaha o vstup ČSAF do Internacionály anarchistických federací (IAF/IFA). V případě Internacionály anarchistických federací se jedná o spíše volnější federativní organizace navazující na tradici Bakuniny sekce I. internacionály, která nemá tak zřetelnou a jednoznačnou koncepci jako Mezinárodní asociace pracujících. Podrobné informace byly zájemcům z řad anarchistického hnutí distribuovány jednak jako samostatná brožura, jednak informace již dříve uvedly články v A-Kontra a Svobodné myslí. Na sjezdu byla také odmítnuta spolupráce anarchistů s trockisty (konkrétně skupinou Socialistická solidarita). Souběžně proběhl VI. sjezd Anarchosyndikalistické frakce ČSAF, kde bylo ratifikováno přijetí Anarchosyndikalistické frakce do Mezinárodní asociace pracujících (MAP/AIT/IWA), které proběhlo na XX. kongresu IWA v Madridu (6. až 8. 12. 1996).

Pokud bychom měli zhodnotit význam autonomního (mimosystémového, kulturně-alternativního) proudu, k jehož etablování během roku 1996 došlo, stal se významným kulturním hybatelem. Nicméně politický význam autonomního proudu je omezen na podporu některých ryze politických formací. Doménou autonomního proudu jsou *ad hoc* připravované akce bez konzistentní politické strategie. Politické aktivity v této oblasti se víceméně omezují na antifašismus, či pořádání a spolupráci na pořádání koncertů a demonstrací²⁸ – lze zmínit například vystoupení brněnských aktivistů u příležitosti příjezdu anglické královny 28. 3. 1996, které mělo za cíl upozornit na britský zákon Criminal Justice Act, který byl i v České republice mohými skupiny vnímán jako akt zásadně omezující občanské svobody. Více sociální charakter měly aktivity squaterské (zejména Ladronka).²⁹ Zejména squaty pak sloužily také jako informační uzly (infoshopy atd.), místa setkání, sjezdů a konferencí. Další aktivity se pohybují v širokém spektru od odporu k protidrogové represi po ženské aktivity. Koncem 90. let význam autonomního hnutí jakožto politického činitele vzrostl zvláště vzhledem ke strategii propojení

politického a kulturního momentu – v této souvislosti je možné zmínit fenomén street parties, kterému zde ještě bude věnován prostor. Jako politická platforma, která slouží krom jiného i k prezentování postojů a názorů i představitelů autonomního hnutí, se etablovala právě Česká anarchistická federace – Československá anarchistická federace. Na rozdíl od zahraničí, zejména silné Autonomní scény v Německu, kde je v autonomním hnutí zapojeno celé široké spektrum jedinců s nejrůznějšími politickými názory (od anarchistů až po marxisty ortodoxního typu, trockisty, existencialisty, rudé skinheady a další), jde v českých podmínkách především o anarchistický proud. Přirozeně nebylo by na místě opomenout ekologické či sociálně ekologické komponenty tohoto proudu. Obdobně jako v Praze Ladronka, tak v Brně tvoří sociálně ekologické hnutí Nesehnutí a jeho členové organizační základnu autonomních aktivit – ve smyslu podpory a opory, nikoliv snad ve smyslu jediných iniciátorů. Autonomní hnutí je proudem, který lze označit jako nerevoluční.

Co se týče tzv. „militantních autonomů“, jde o pojem, pod nímž si kdokoli může představit cokoli.³⁰ V průběhu let 1993. až 1996 byla za představitele militantních autonomů považována organizace FIF (Front of Individual Freedom – Fronta individuální svobody). Tato organizace vznikla již v roce 1990 vydělením skupinky radikálů z Českého anarchistického sdružení. Vyvíjela určité aktivity při organizování koncertů a demonstrací, v letech 1992 – 1993 ustupovala do pozadí. Krom jiného vydávala časopis Fronta, který se nesl v militantním duchu. Odhadnout skutečnou roli FIF v polovině 90. let není dost dobře možné. Není totiž ani zřejmé, zda utajení Fronty individuální svobody (v roce 1994 nebylo dokonce ani známo, zda FIF představují stejní lidé, jako v roce 1990) bylo důsledkem dobře fungující konspirace (jak tvrdili představitelé FIF), nebo jejího naprosto marginálního významu, který se při malém počtu členů omezil pouze na příležitostnou publikační činnost (přestože zřejmě slavila malý úspěch v informační válce, pokud se jí podařilo přesvědčit okolí o své existenci a boji). FIF se sama za militantní autonomy označovala, odmítla se začlenit na levičnickou i na pravici. Přes proklamativní militantnost není vůbec žádných dokladů, ani indicií prokazujících, že by vůbec kdy došlo k systematické násilné kampani, či použití násilí ze strany FIF.

Česká anarchistická federace, stejně jako předtím Československé anarchistické sdružení, se vzhledem k napětí mezi dvěma hlavními proudy a vznikem menšinových frakcí nevyhnula vnitřním sporům. Druhý významný proud, proud sociálně-politický, se z České anarchistické federace začal po necelých dvou letech vydělovat. Jako první se v roce 1996 oddělila skupina anarchistů, která založila organizaci Solidarita. Po Prvním máji 1997 se zformovala Severočeská libertinská federace, která se však přibližně po roce existence rozpadla, neboť se její členové neshodli na orientaci SLF. Zbývající členové SLF poté v roce 1998 vstoupili do Federace sociálních anarchistů (FSA) a vytvořili zárodek její severočeské skupiny, která se postupně rozvinula v největší a velice aktivní součást FSA. K nejvážnějšímu střetu mezi kulturně-sociální, autonomistickou tendencí a tendencí politicko-ekonomizující došlo koncem roku 1997, kdy se velká část anarcho-syndikalistů odštěpila a založila Federaci sociálních anarchistů.

Československá anarchistická federace po odtržení části členů a založení Federace sociálních anarchistů zaznamenala jistou stabilizaci. Zpočátku zůstávala nejsilnější radikálně levicovou organizací v ČR (1998–1999), její vliv však postupně klesal a eroze postihla i členskou základnu. Vzhledem k tomu, že je stále více chápána jako společná, zastřešující organizace pro množství anarchistických proudů, od eko-anarchismu, anarchosyndikalismu až k syndikalismu, duchovní anarchismus, anarchopacifismus, či anarchofeminismus, sílily ke konci 90. let v Československé anarchistické federaci úvahy, že by tato anarchistická federace měla spíše poskytovat zázemí sociálně orientovanému anarchismu Solidarity a vyvíjet činnost kulturní a zaměřenou na šíření informací, vedení diskusí a udržování (morální) kontinuity anarchistického hnutí.³¹ Zázemí a význam v ČR Československou anarchistickou federaci však předurčují k tomu, aby se podílela na organizování celé řady aktivit, ať již jako organizace, anebo prostřednictvím svých členů a sympatizantů. Široké spektrum zájmů reprezentovaných v ČSAF se odráží i ve spektru jejích aktivit. Krom jiného vede ČSAF kampaně proti znevýhodňování železniční dopravy vůči automobilismu, proti globalizaci světové ekonomiky, která podle ČSAF přináší výrazné zhoršení sociální a ekologické situace lidstva, proti projevům xenofobie, rasismu a sexismu, za zlepšení bytové politiky.

Na VIII. sjezdu Československé anarchistické federace, který proběhl 14. listopadu 1998 v Praze, přibyl do stanov bod, který k řádnému členství přidal status sympatizanta ČSAF, provedl některé změny ve struktuře organizace (změny funkcí, ustavení koordinujícího regionu, volba zahraničního sekretariátu, utvoření redakční rada Existence) a zejména bylo přijato stanovisko týkající se vztahu ČSAF k dalším organizacím radikální levice v ČR: pozitivní vztah k Solidaritě a Aktivitě Cabaret Voltaire (v případě Aktivity Cabaret Voltaire se nejedná přímo o organizaci radikální levice, a proto ani není v této práci podrobněji zmiňována, jedná se o punkovou aktivitu zaměřenou kulturně a ne-politicky, která spolupracuje s anarchistickými organizacemi na principu pomoci těmto organizacím bez rozdílu),³² lhostejný k Socialistické solidaritě, Budoucnosti a Socialistické organizaci pracujících a negativní k FSA. Nicméně v průběhu následujících let došlo ke znovuobnovení příležitostné spolupráce s anarchistickými organizacemi včetně FSA.

ČSAF vyvíjí jednak publikační činnost, mezi kterou patří jak vydávání anarchistické revue Existence, věstníku Zdola ve slovenském jazyce, tak i překlady cizojazyčných materiálů, druhdy se podílí na pořádání mnoha demonstrací. Velmi aktivní byla v Iniciativě proti ekonomické globalizaci. Členové ČSAF mají též rozhodující podíl v redakci A-Kontra počátku 21. století. Jako organizace, která je ochotna a schopna spolupracovat s celou řadou partnerů z řad nezávislých iniciativ a politických a sociálních organizací, si ČSAF udržuje svůj význam na české radikálně levicové scéně, kde sehraje nejen roli iniciátora a realizátora nejruznějších akcí, ale do jisté míry i mediátora jednání o kooperaci a koordinaci aktivit.

Významnou skutečností a komparativní výhodou pak v případě ČSAF je, že v českém prostředí nejdokonaleji zastupuje jeden z trendů ve světovém anarchistickém hnutí a to snahu o syntézu různých anarchistických proudů na základě toho, co je podstatou anarchismu, toho, co mají tyto proudy společné, zejména snahu o individuální autonomii.

3.5. Organizace revolučních anarchistů – Solidarita (ORA-S)

Proud, který se z ČSAF vyčlenil již v roce 1996, představovala moravská syndikalistická skupina Solidarita. Solidarita byla první anarchistickou organizací v ČR po roce 1989, která se začala věnovat soustavné, čistě politické činnosti. V červenci 1996 na 1. sjezdu založila tato skupina organizaci Solidarita – skupina libertinských socialistů a syndikalistů, která začala vydávat list Solidarita. Tento list byl příležitostně rozšiřován o zvláštní a speciální čísla.

Výchozí ideovou a strategickou platformou byl radikální syndikalismus. V souladu s touto výchozí doktrínou Solidarita opustila anarchistickou terminologii. To ovšem neznamenalo, že by se aktivisté Solidarity ke své anarchosyndikalistické orientaci nehlásili. Pouze se nevyhýbali diskusi i se zastánci jiných ideových proudů a případné spolupráci s nimi na projektech, které považovali za perspektivní a přínosné. Značná část činnosti Solidarity se pak odvíjela od přijetí předpokladu nutnosti působení přímo mezi pracujícími, v dělnickém prostředí.

Solidarita se soustředila na program společenské samosprávy a průmyslového syndikalismu. Po jistou dobu jí vyhnula se i redundantní rétorika ostatních anarchistických skupin zaměřená na vyzdvižení specifík vlastní ideové orientace a jejich konfrontace s ostatními obdobnými ideovými směry a soustředění na parciální projekty zajímavé pouze pro aktivisty a uvnitř anarchistické scény. To patrně souviselo i s tím, že při své orientaci na pracující a průmyslový syndikalismus Solidarita neměla potřebu vymezovat se vůči ostatním anarchistickým tendencím, které spolu v průběhu 90. let zápolily o přízeň sympatizantů, často z okruhu alternativní mládeže. Zpočátku se Solidarita – syndikalistická skupina pracujících a mládeže odkazovala na listopad 1989, jehož cílů nebylo podle ní dosaženo. Upozorňovala na skutečnost, že životní úroveň se zvýšila jen úzké vrstvě lidí a podíl na moci je stále limitovaný. Jako cestu navrhovala přímou akci, organizaci zdola a solidaritu. Jejím cílem byl vznik syndikalistických skupin na pracovištích, školách a v místech bydliště a jejich budoucí změna v syndikáty spojené do federace. Tyto syndikáty by měly být pod kontrolou zdola a všichni dele-

gáti kdykoliv odvolatelní. Mezi základní teze patřily: decentralizace státní moci do federativní republiky místních občanských shromáždění a rad a daňové reformy posilující pravomoci obcí, kolektivní vlastnictví podniků, družstev a služeb na základě dobrovolné spolupráce a řízení všech podniků radami pracujících, kontrolu komunit nad dostupností zdravotnických, školských, dopravních a jiných služeb a jejich federativní koordinaci, komunitní a svépomocná výstavba nových bytů, trvalé řešení ekologických problémů na místní i republikové úrovni, slušné mzdy, kratší pracovní týden, práce pro všechny a nižší daně místo nezaměstnanosti a ponižujících sociálních dávek, úplná sociální, ekonomická i politická rovnost pro ženy, etnické menšiny, přistěhovalce a všechny diskriminované skupiny a mezinárodní spolupráce pracujících lidí v boji proti sociální nespravedlnosti, nsvobodě, ekologické katastrofě, hladomorům a válkám. Koncem 90. let byl program postupně rozpracován a zkonkrétněn. Byl vypuštěn odkaz na podzim 1989, páteří sebeorganizace zdola se mají stát odbory, které se otevřou i studentům a nezaměstnaným, a motorem tohoto vývoje silná revolučně anarchistická organizace. Jako cíl jsou deklarovány sociální spravedlnost, dělnická samospráva, přímá demokracie. Mezi konkrétní a časové požadavky patřily například: práce pro všechny; 35-hodinový pracovní týden bez snížení mezd, konec přesčasů; nová pracovní místa ve školství, zdravotnictví, hromadné dopravě; větší pozornost věnovaná sociální péči a ochraně životního prostředí; minimální mzda, mateřský příspěvek, důchod, studijní příspěvek umožňující slušný, na sociálních dávkách nezávislý život; právo na stávku a další odborové akce bez hrozby propuštění a pokut; svoboda projevu, shromažďování a přesvědčení pro všechny bez policejního obtěžování; bezplatné, kvalitní a dostupné školství, včetně vysokého; kvalitní, levná a dostupná hromadná doprava, zdravotnictví; jedna velká zdravotní pojišťovna ve formě družstva; společenská kontrola výroby a dovozu léků; obecní a družstevní výstavba a údržba kvalitního a cenově dostupného bydlení pro všechny; odstranění diskriminace žen, Romů, přistěhovalců, postižených lidí, homosexuálů a lesbiček; zespolečnění nejdůležitějších odvětví průmyslu a služeb; jejich samospráva a demokratické plánování pracujícími; různé formy demokratického kolektivního vlastnictví a drobná soukromá

iniciativa pod zaměstnaneckou kontrolou ve zbytku hospodářství a v zemědělství; decentralizace státní moci, aby se občané mohli přímo účastnit rozhodování o svých záležitostech; celonárodní federace občanských rad; federalistická, svobodná, socialistická Evropa místo EU.

Solidarita se od počátku vyjadřovala pro radikálnější politiku odborů, které se měly postavit proti zdražování, sociální a ekonomické politice vlády, či v roce 1997 proti tzv. „balíčkům“ – úsporným opatřením, a to třeba i formou generální stávky. U Solidarity se, zejména v letech 1996 a 1997, objevovala podobná témata a podobné požadavky jako u Budoucnosti, trockistické skupiny, která je zmiňována níže. Solidarita také s Budoucností spolupracovala intenzivně na Chartě mládeže. V rámci široké kampaně anarchistického hnutí se podílela na práci na akcích protestu proti rušení železničních tratí a propouštění zaměstnanců ČD. Vzhledem k teritoriálnímu soustředění aktivistů Solidarity na Moravě měla v roce 1997 svůj význam i otázka vyřešení následků povodní a vztah vlády k tomuto problému. Krom jiného se Solidarita distancovala od KSČM a ostře kritizovala představitele KSČM za podporu čínského režimu. Narozdíl i od některých skupin radikální levice (jmenovitě například Socialistické solidarity) se Solidarita otevřeně staví za plnou svobodu projevu. V roce 1999 na základě únorové schůze moravské regionální organizace Solidarita zahájila kampaň proti nezaměstnanosti a propouštění (plakáty, letáky, rozdávání časopisů u podniků, které propouštějí, nebo byly zavřeny a u úřadů práce). Krom letákových akcí se Solidarita podílela na konkrétní odborářské činnosti, vydávala časopis Solidarita s vysokou úrovní a překlady anarchistické literatury.

V roce 1998 po diskusích uvnitř Solidarity a rozhovorech se Syndikalistickou frakcí ČSAF došlo k posunu strategie Solidarity směrem k připuštění spolupráce s ostatními ne-anarchistickými organizacemi a institucemi. Solidarita v rámci strategie netříštění sil nevyločila spolupráci s ostatními skupinami radikální levice (samozřejmě ČSAF, ale i Budoucností a Socialistickou Solidaritou), ani s etablovanými odborovými svazy, což FSA odmítá. Zároveň se Solidarita odklonila od praxe ne-spolu-práce a ne-vyjednávání se zaměstnavateli a státem. Anarchistické a syndikalistické skupiny orientované podobně jako Solidarita se

zapojují i do tripartitního vyjednávání. Příkladem mohou být švédské odbory SAC, které jsou do značné míry již integrovány do švédského systému sociálního vyjednávání. Program přiklánějící se ke spolupráci s oficiálními organizacemi a institucemi vyvolal odmítavou reakci FSA, české anarchosyndikalistické skupiny, členské sekce MAP, která Solidaritu obvinila z opuštění anarchistických myšlenek a zásad práce. Tato kauza má i svoje mezinárodní pozadí, neboť MAP opustily, nebo z ní byly v posledních letech vyloučeny některé organizace, které podle názorů členů MAP snížily standardy, aby získaly více členů, a zároveň pokročily k centralizaci a k nově příchozím pracujícím, kteří sice jsou radikálové, ale nikoli vzdělaní a uvědomělí anarchisté, se chovají občas nedemokraticky. Mezi tyto organizace lze zařadit stejně tak španělskou CGT – Confederacion General del Trabajo (která má například i syndikát pracovníků bezpečnostních složek včetně policie a otevřeně spolupracuje s policejními odbory SUP), v jejímž případě se jedná o většinovou část CNT (která ovšem prohrála u soudu spor o iniciály s menšinovou částí), francouzskou CNT – Paříž (Confederation Nationale du Travail), či italskou USI – ARCA (Unione Sindicale Italia), britskou skupinu Hull syndicalist, nebo již zmiňované švédské odbory SAC (Sveriges Arbeiter Centralorganisation). Sjezd Solidarity, který se konal 7. 11. 1998, odsouhlasil transformaci na platformistickou organizaci, byly přijaty nové stanovy a manifest „Samospráva a socialismus“, kde se Solidarita mimo jiné přihlásila k tradici anarchosyndikalistických a anarchokomunistických organizací působících u nás na počátku 20. století. Solidarita se v letech 1998 a 1999 rozšířila přijetím nových členů i do Čech a působí na celostátní úrovni (Přerov, Rýmařov, Blansko, Zlín, Praha, Brno, Opava ap.).

Přes intenzivní činnost vyvíjenou během roku 2000 a účast v industriálních konfliktech, kde pomáhala organizovat dělníky v několika podnicích ohrožených propouštěním, či dlouhodobým nevyplácením mezd atd.,³³ začala ORA-S v průběhu roku 2001 citelně slábnout.

3.6. Federace sociálních anarchistů (FSA)

Dlouhodobé napětí mezi skupinou orientovanou na životní styl a politickým proudem v ČSAF vyústilo na sjezdu na podzim 1997 k odtržení části aktivistů a vzniku Federace sociálních anarchistů (FSA), která v roce 1998 zahájila aktivní činnost na platformě anarchosyndikalismu, který však postupně s příklonem k jihoamerickému FORA modelu (integrální anarchistická organizace, zahrnující i odborový svaz) a tradici Platformy, se transformoval do podoby anarchokomunismu. Důvodem byly spory ohledně orientace anarchistického hnutí v ČR, ale také strategie a činnosti ČSAF.

O tom, že existence pod společnou zastřešující organizací jako byla ČSAF nebyla snadná, svědčí i příspěvek Petra Wohlmuta, který jasně definuje anarchismus jako politicko-ekonomickou filosofii proti anarchismu, jako sociálně-kulturní filosofii s tím, že: „Anarchismus má své jasné jádro, které se nezmění, ani kdyby si to přály tisícíhlavé zástupy různých skupin životního stylu, které se pohybují na okraji anarchistické myšlenky. Anarchismus je sociální boj za svobodu pro všechny lidi, boj proti ekonomickému vykořisťování a politické manipulaci. Boj proti všem formám kapitalismu a autoritářského socialismu. Není to vegetování ve squatech, není to smířlivá rétorika o ‚demokracii‘, není to zradikalizovaná ekologická aktivita, není to hospodská myšlenka punks, není to éterický ideál pro pár intelektuálů a houf alternativních mládežníků, je to myšlenka emancipace námezdně pracujících – myšlenka osvobození práce a života. Myšlenka pro všechny lidi, i pro ten ‚dav‘, kterým dnes mnozí pohrdáte, aniž byste si vzpomněli, že před pár měsíci či lety jste ještě byli jeho součástí.“³⁴ Tento článek vyšel krátce před odtržením části členů ČSAF okolo Anarchosyndikalistické frakce. Cílem Federace sociálních anarchistů je sociální, nikoli politická organizace. Sociální znamená, že organizace ve své struktuře a zásadách přímo předjímá budoucí struktury, způsoby fungování a prvky svobodné komunistické společnosti. Organizace tak podle vyjádření členů FSA není a nemá být politická ve smyslu dobývání politického vlivu, ať už v odboch nebo kdekoli jinde, ale sociální, tj. přímo budující základy nové společnosti.

Sociální anarchismus odmítá systém parlamentní demokracie, který považuje za jednu z forem diktatury vládnoucí třídy vzhledem k provázanosti exekutivy a legislativy s ekonomickou mocí a zájmovými skupinami. Státní zřízení identifikuje jako politické panství vládnoucí třídy, v němž se odráží společenské a výrobní vztahy. Cílem sociálních anarchistů je dovršení třídního boje revolucí a vybudování svobodné socialistické společnosti – anarchistického komunismu. Sociální anarchismus je založen na předpokladu třídního boje, který je konkrétním historickým a ekonomickým procesem, který vyjadřuje naprostý protiklad zájmů dvou proti sobě stojících společenských tříd: buržoazie a námezdně pracujících. Aby bylo možné tento protiklad zájmů odstranit, je nejprve nutné obnovit třídní uvědomění pracujících. Toho lze dosáhnout pouze aktivní osvětovou činností.

Cestou předpokládanou Federací sociálních anarchistů je nejprve vytváření malých agitačních skupin a intenzivní distribuce informací a propagace anarchismu. Z aktivních agitačních skupin, které již mají větší členskou základnu, vznikají revoluční odbory – syndikáty pracujících. Činnost v syndikátech připravuje pracující na převzetí výrobních prostředků do vlastních rukou, učí je zvládnutí výroby a chodu podniku a kooperaci s ostatními syndikáty a komunami. Protože pracující jsou zároveň spotřebiteli, a protože ne všichni spotřebitelé jsou pracující, ale například i studenti, důchodci nebo nezaměstnaní, je nutná jejich sebeorganizace podle místa bydliště na bázi komun. Syndikáty pracujících jsou stejně jako komuny spojeny podle federalistických principů. Revoluční syndikáty nemají placené funkcionáře a žádné stálé „vyjednavče“. Činnost syndikátu je určována přímo jeho řadovými členy. Komuny přebírají všechny společenské funkce, které nespádají do pravomoci syndikátů pracujících. Syndikáty pracujících v rámci kooperace poskytují materiální podporu komunám. Komuny plní nejen funkci spotřebitelských svazů (zajišťování distribuce výrobků), ale také zajišťují chod zdravotnictví, vzdělávání, dopravy, kultury a dalšího ve spolupráci s příslušnými syndikáty pracujících.

Syndikáty pracujících a komuny mají střednědobé a dlouhodobé cíle. Mezi střednědobé cíle patří především boj za zlepšování pracovních podmínek, zvyšování mezd a bezpečnosti práce a snižování nezaměstnanosti v kapitalismu. Tyto cíle jsou

uskutečňovány pomocí přímé akce – nezprostředkovaného nátlaku (bojkot, label, stávka, generální stávka, sabotáž atd.). Federace sociálních anarchistů odmítá vyjednávání a ústupky od požadavků, spoluržení požadavků a začleňování do státního řízení. Dlouhodobými cíli jsou příprava revoluce, vítězné dovršení sociální revoluce a vytvoření anarchistické – svobodně socialistické společnosti. Syndikáty mají v průběhu revoluce důležitý úkol. Je jím převzetí výrobních prostředků do rukou organizovaných pracujících a jejich uhájení před kontrarevolucionáři, za pomoci ozbrojených milic pracujících. Milice jsou odpovědné pracujícím a jejich organizacím, které je řídí. V případě, že budou mít syndikáty pracujících výrobní prostředky v rukou, musí zajistit chod výroby pro potřeby revoluce. Revoluce se musí rozšířit na co největší území, a proto je náš boj nezbytně internationalistický. Skupiny se stejným zaměřením na celém světě jsou v posledním století zapojeny do internacionály – Mezinárodní asociace pracujících (AIT/IWA). Po dovršení revoluce syndikáty a komuny využívají již předešlých zkušeností a společně se podílejí na chodu a rozvoji nové beztřídní společnosti.

Federace sociálních anarchistů se rychle vyprofilovala jako radikální, vysoce aktivistická organizace, což souvisí i s tím, že do ní přešla opět většina členů ASF, kteří získali již v rámci ČSAF zkušenosti s politickou prací. Během let 1998 a 1999 se rozšířila její organizace po celém území ČR a na Slovensko. Jejím oficiálním tiskovým orgánem se stala Svobodná práce (dříve Svobodná mysl), která byla zpočátku orientována na aktivisty. Další tiskovinou vydávanou FSA byl Hlas přímé akce, který byl distribuován zadarmo, či za solidární cenu a sloužil k propagaci myšlenek anarchosyndikalismu a je zaměřen na čtenáře z řad dělníků a dalších námezdně pracujících. Na přelomu let 1999 a 2000 je vydáván také časopis Ferrer orientující se na mládež. Vydávání Hlasu přímé akce i časopisu Ferrer však bylo z finančních důvodů zastaveno a funkci těchto časopisů převzala Svobodná práce. FSA je členskou sekci Mezinárodní asociace pracujících. Krom linie sociální a orientace na industriální konflikt má u FSA významné postavení antifašismus. Dále funguje při FSA jedna z poboček Anarchist Black Cross (Anarchistického černého kříže) v ČR, organizace chránící a pomáhající pronásledovaným anarchistickým aktivistům. Tato pobočka ABC je

původní, dříve při redakci Svobodné mysl. Druhá pobočka ABC funguje při ČSAF.

V souladu s linií odmítání autoritářské levice ostře vystupuje proti spolupráci s trockistickými skupinami. Toto odmítání trockistů ze strany FSA není zcela bezdůvodné. Od počátků v letech 1991 a 1992 bylo anarchistické hnutí cílem ideologických útoků tehdejší Revoluční solidarity. Jádrem polemických výpadů trockistických organizací byla teze, že anarchistické hnutí je bezperspektivní a pouze odvádí mladé aktivity od smysluplné činnosti v organizacích revolučně marxistické provenience. V této taktice pokračuje dnes SOP (příčemž polemika vedená trockisty proti anarchismu může být a je chápána ze strany anarchistů jako urážející, neboť se nevyhýbá ani ostrým výpadům). Další momenty, které hrají svoji roli, jsou jednak agitace trockistů mezi anarchisty, zvláště ideově málo vzdělanými, s nejasnou orientací, s cílem přesvědčit je, druhy spolupráce trockistů s KSČM. Federace sociálních anarchistů vede také ostrou polemiku s eko-anarchistickými a autonomistickými tendencemi v ČSAF. Proti proudu autonomistickému, který se více orientuje na alternativní způsob života (kulturu, squatting, LET systémy, TAZ – dočasné autonomní zóny), a eko-anarchistickému, který příležitostně (v českých podmínkách ovšem extrémně zřídka) přechází v eko-primitivismus a který podle Federace sociálních anarchistů ekologický problém nemístně zjednodušuje a zbavuje sociálně-ekonomických příčin, FSA hájí sociální anarchismus, představovaný zejména současným americkým anarchistickým teoretikem Murrayem Bookchinem. Další polemika je spíše technická, věnující se podobě strategie hnutí a praktické činnosti, a byla dlouhodobě vedena se syndikalisty, jmenovitě pak Organizací revolučních anarchistů – Solidaritou.

Nedaleko od Prahy se v roce 1998 konalo další, již 7. setkání „Východ – Západ“ (6. setkání „Východ – Západ“ proběhlo v roce 1997 v Maďarsku). Toto setkání organizačně zajišťovala FSA a účastnilo se ho asi 30 osob z 12 zemí. Krom České a Slovenské republiky byla přítomna část účastníků ze zemí bývalého Sovětského svazu – tradičně například Rusko, Ukrajina. Dále byli přítomni zástupci Španělska, Francie, Belgie, Německa, Finska a USA. Problematické bylo rozhodnutí FSA nepustit zástupce některých anarchistických organizací na toto setkání (Solidarita,

ČSAF, představitele švédských odborů SAC), což FSA zdůvodnila tím, že se jedná pouze o setkání členských sekcí MAP, revolučních anarchistů a syndikalistů. FSA se při jednání spolu se zástupci KRAS (Rusko) postavila za FORA model organizace (podle argentinské sekce MAP), tedy organizaci skládající se pouze ze sociálních anarchistů, anarchokomunistů a příznivců komunismu rad a tedy proti tradiční syndikalistické myšlence odborů přístupných všem pracujícím. Spory těchto dvou proudů se vedou už od poloviny 20. let a FORA-modelisti nepolitickému modelu mj. připisují klíčový podíl na selhání anarchosyndikalistické CNT ve španělské revoluci, které skončilo vstoupením CNT do republikánské vlády, což tehdy většina „nepolitických“ syndikalistů když ne vítala, tak proti tomu nijak výrazněji neprotestovala, nicméně to vedlo k zásadnímu oslabení anarchistického hnutí ve Španělsku a mělo to podle některých anarchistů svůj podíl i na porážce španělské revoluce i republiky. V souladu se svojí strategií FSA v roce 1999 založila i vlastní nezávislé revoluční odbory Rovnost, které byly v srpnu 2001 oficiálně zaregistrovány Ministerstvem vnitra ČR. Jejich činnost však bude možné zhodnotit až s určitým časovým odstupem. V současné době *de facto* fungují na principu paralelního členství, přestože očekávání FSA vložená do tohoto projektu mu do budoucna přisuzují podstatně větší význam. Závěrečné ustanovení setkání „Východ – Západ“ měnilo zažitou podobu tohoto setkání (sepsány byly FSA, KRAS a CNT – Francie) podle bodů:

1. Setkání „Východ – Západ“ budou v budoucnu organizovány MAP a pouze skupiny a jednotlivci pozvaní sekcí MAP se budou moci zúčastnit.
2. Uvnitř MAP bude založen solidární fond, do kterého bude každoročně člen ze západních sekcí platit 5 dolarů ročně. Tyto peníze budou určeny na podporu organizací z méně bohatých zemí.
3. MAP by měla v budoucnu diskutovat o tom, jak se stát soudržnější na mezinárodní úrovni.

Na rozdíl od osudu mnoha dalších menšinových frakcí politických stran a hnutí se však zdá, že vliv a význam FSA roste. V případě FSA je to zřejmě dáno i tím, že jedna z jejích největších skupin je v Praze, a proto je poměrně čitelná a viditelná – což není případ Solidarity, která má zřejmě větší potenciál

s ohledem na získávání nových sympatizantů a členů, ale je (byla) svým způsobem izolována v moravském regionu. Pro množství lidí FSA nabízí názorově a vyhraněnou anarchistickou alternativu názorově různorodé ČSAF. FSA vyvíjí intenzivní publikační a překladovou činnost, nakladatelství FSA (Anarchistická knihovna) vydává české překlady množství klasických anarchistických prací. FSA se věnuje také propagaci anarchistických myšlenek. Tato agitace je zaměřena zejména na pracující, a je vyvíjena jak přímo ze strany FSA, tak prostřednictvím odborového svazu Rovnost. Odborový svaz Rovnost je součástí kontinuální snahy narušit legitimitu oficiálních odborů, které jsou ze strany FSA identifikovány jako kolaborantské organizace, a propagace myšlenek samosprávných organizací pracujících. S tím je spojena řada přednášek a setkání a propagačních akcí OSR. Aktivní je severočeská sekce FSA navazující na severu na tradici nezávislých iniciativ pracujících (severočeská sekce FSA obnovila například vzpomínkové akce u dolu Nelson, v Duchcově, na dole Pluto apod.). Na severu Čech existují skupiny FSA v Mostě, Teplicích, Lounech a Litvínově, převážně z kořenů a kontaktů staré SLF. Součástí činnosti FSA je také antifašismus spojený se spoluprací s organizací Antifašistická akce.

3.7. Antifašistická akce (AFA)

Značný význam pro změnu charakteru části radikálně levicové scény měl zásah policejní jednotky v rockovém klubu Propast 4. května 1996. Přes prokázané porušení zákonů a neúměrné užití násilí ze strany policistů nebyl žádný z policistů potrestán. V tomto případě se potvrdilo pravidlo, že užití represe vyvolává radikalizaci těch, proti nimž je užitá – následně po tomto zásahu, v červnu 1996 vznikla jediná militantní radikálně levicová skupina působící v ČR – česká sekce mezinárodní Antifašistické akce (AFA). Policejní zásah v Propasti však na čas vedl k rozjitření celé radikálně levicové scény – zvláště anarchistického proudu,³⁵ ale vzbudil i sympatie k postiženým u nemalé části české veřejnosti. Aktivita HOSTu zaměřená na identifikaci zasahujících policistů byla jen malou součástí všeobecného odsouzení charakteru a druhu takovýchto represivních opatření. Následně bylo policejní násilí použito i proti demonstraci před ministerstvem vnitra 3. května 1997, kde bylo požadováno důsledné přešetření kauzy Propast.

Souběžně se vznikem Antifašistické akce rostl v anarchistickém hnutí význam antifašistického prvku. Pro antifašistické hnutí v letech 1995 až 1997 byla charakteristická nízká míra násilí, kterého ubývalo spolu s tím, jak klesala aktivita radikálně pravicových skinheads. To se ovšem začalo měnit v letech 1998 až 1999, kdy významní činitelé Blood And Honour a Národního odporu dokončili budování pevné ilegální radikálně pravicové struktury a v souladu s novou strategií přešli do propagační i pouliční ofenzivy. Vznik pražské pobočky Antifašistické akce a její činnost postupně iniciovala nový rozvoj antifašistického hnutí a vznik dalších militantních antifašistických skupin. Na činnosti Antifašistické akce participují krom anarchistů i antifašisticky orientovaní skinheadi. Obvykle jde o RASH (Red and Anarchist Skinheads). Čeští SHARP (Skinheads against racial prejudice), byť jsou ve značné početní převaze nad RASHs, jsou orientováni jako britští tradicionalisté a to silně apoliticky. Jako zajímavost lze uvést, že čeští SHARPové jsou mezi příznivci pražského fotbalového klubu Bohemians, jehož fanoušci se prezentují jako antifašističtí a fotbalový klub Bohemians postupně získává (i v zahraničí) image antifašistického klubu. Anarchisté

podílející se na činnosti Antifašistické akce jsou navázáni na všechny české významné anarchistické organizace, Československou anarchistickou federaci, Organizaci revolučních anarchistů – Solidaritu a zejména na Federaci sociálních anarchistů.

Antifašistická akce v jádru svého programu deklaruje čtyři základní cíle. Prvním je ochrana politického a veřejného prostoru revolučního anarchistického hnutí, zabezpečení jeho šíření skrze propagaci a sociální boj před útoky a vytlačování neonacistickými a pravicovými skupinami nebo organizacemi a represivními složkami státního aparátu. Dalším úkolem je zamezovat všemi prostředky veřejné prezentaci či propagaci neonacistických či pravicových myšlenek a snažit se je vytlačit do podzemních struktur, kde budou mít minimální možnost k politické činnosti. Antifašistická akce se zabývá také monitorováním radikálně pravicových aktivit a aktivistů. To však bývá chápáno jako pouze podpůrný prostředek k dosažení cíle Antifašistické akce, kterým je nedovolit prezentaci radikálně pravicových, eventuelně fašistických projevů na veřejnosti. Aktivisté Antifašistické akce se nevyhýbají ani střetům s neonacistickými militanty. Posledním úkolem je šířit myšlenky militantního revolučního antifašismu mezi mládeží, nezaměstnanými a pracující třídou přes propagační materiály, přednášky, diskuse, koncerty a další.

Velké mediální pozornosti se v letech 1996, 1997 těšil případ Tibora Daniheľa, který byl 23. září 1993 zahnán v Písku skinheady do řeky Otavy, kde se (patrně i pod vlivem toluenu, který předtím čichal) následně utopil. V roce 1995 se stal zmocněncem pozůstalých Jakub Polák,³⁶ který se v této záležitosti velmi aktivně angažoval a stejně tak se zvýšila aktivita anarchistů, kteří díky tomu příležitostně prezentovali své antirasistické a antifašistické postoje v médiích.

Po jistou dobu rostl také význam anarchistických kontra-demonstrací, demonstrací konajících se ve stejný čas jako demonstrace skinheadských organizací s cílem překazit, či narušit skinheadské demonstrace. Tyto kontra-demonstrace tvořily zejména v letech 1999 a 2000 jednu ze dvou hlavních opor demonstračních aktivit anarchistického hnutí – význam samostatných demonstrací za anarchistická témata se postupně redukoval, a přestože tyto demonstrace dále probíhají, účastní se jich řádově méně aktivistů. Pro antifašistické hnutí v letech 1995 až 1997

byla charakteristická nízká míra násilí, kterého ubývalo spolu s tím, jak klesala aktivita radikálně pravicových skinheads. To se ovšem začalo měnit v letech 1998–1999, kdy významní činitelé Blood&Honour a Národního odporu dokončili budování pevné ilegální radikálně pravicové struktury a v souladu s novou strategií přešli do propagační i pouliční ofenzívy. Vznik pražské pobočky Antifašistické akce a její činnost postupně iniciovala nový rozvoj antifašistického hnutí a vznik dalších militantních antifašistických skupin. Jako politicky motivovanou konfrontaci, která vyvolala velký ohlas médií, je třeba zmínit demonstraci, která se konala 1. května 1999. Na 1. květen 1999 ohlásili svoji demonstraci na Střeleckém ostrově lidé z okruhu radikálně pravicových skinheadů, přestože od roku 1990 byl Střelecký ostrov tradičním místem oslav anarchistických. Antifašistická akce, Československá anarchistická federace, Federace sociálních anarchistů a Konfrontace – noviny odporu svolaly kontra-demonstraci na Arbesovo náměstí. Demonstrace se účastnili i aktivisté jiných proudů české radikální levice (trockisté) a podle některých informací, které nebylo možné ověřit z dalších zdrojů, také anarchisté ze zahraničí (Rusko). Při pokusu antifašistických aktivistů zabránit neohlášenému pochodu skinheadů Prahou došlo k zásahu policie, která rozehnala antifašistické shromáždění. Tato demonstrace byla zajímavá i z hlediska možného mobilizačního potenciálu – neboť obě hnutí se pokusila zmobilizovat maximum přívrženců. Pokud na radikálně pravicové demonstraci i na antifašistické kontra-demonstraci bylo shodně okolo 300 lidí, hodně to napovídá o tehdejšímu potenciálu AFA i potenciálu přesvědčených nacionálně socialistických aktivistů, které zjevně nejsou velké. V prohlášení organizátorů anarchistické kontra-demonstrace je zmíněna zejména změna strategie radikální pravice, snaha neonacistického hnutí etablovat se v politice, opustit podzemní struktury a založit politickou stranu (k čemuž došlo v březnu 2001 se vznikem Národně sociálního bloku), dále je vyjádřen postoj k událostem z 1. května 1999, jednak ke skutečnosti samotného konání shromáždění neonacistů na Střeleckém ostrově, který ke svým shromážděním deset let využívali anarchisté, jako jednoznačnou provokaci namířenou proti anarchistickému hnutí, druhdy ke skutečnosti, že zatímco shromáždění anarchistů bylo rozehnáno policií s odůvodněním, že bylo ne-

ohlášené, neohlášený pochod neonacistů Prahou proběhl pod policejní ochranou. Dále bylo upozorněno na fakt, že neonacisté poděkovali na náměstí Míru policii za spolupráci při potlačování antifašistů a anarchistů, a naopak byla oceněna skutečnost, že kolemjdoucí při zásahu policie proti anarchistům a antifašistům dávali spontánně a hlasitě najevo svůj nesouhlas s postupem policie. Vposled bylo konstatováno, že nacismus a kapitalismus jsou jen dvě strany jedné mince – třídní společnosti, založené na útlaku a vykořisťování, což se podle autorů prohlášení ukázalo i v Praze 1. května 1999. Pořadatelé demonstrace deklarovali svoji snahu o odstranění skutečných příčin vzniku nacismu a dosažení samosprávné a svobodné společnosti a anarchistického komunismu. Další demonstrace radikálně pravicových skinheadů se konaly 21. srpna 1999 v Praze, 25. září 1999 v Rakovníku. Přítomni byli i aktivisté z AFA a dalších anarchistických organizací, ale v nízkém počtu – tyto kontra-demonstrace nebyly co do rozsahu významné. Dalším shromážděním, na jehož pořádání se AFA podílela, byly kontra-demonstrace v Praze 28. října 1999, proti demonstraci Vlastenecké fronty (které se zúčastnili i aktivisté jiných radikálně pravicových skupin), 22. dubna 2000 v Brandýse nad Labem, 1. května 2000, 6. května 2000 (kdy byl položen věnec k uctění památky obětí fašismu u budovy Československého rozhlasu) atd. Co do počtu zúčastněných byla největší demonstrace 23. září 2000, která byla předejrou protestů proti zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v Praze a které se zúčastnilo několik tisíc aktivistů, další demonstrace následovala 28. října 2000, nebo například 3. března 2001 proti sjezdu radikální pravice, na němž byl ustaven Národně sociální blok, 1. května 2001 atd. V současnosti dochází k tomu, že antifašistické kontra-demonstrace bývají v rámci policejní strategie od počátku pod silným tlakem a krom sporadických provokací a ojedinělých střetů k násilí nedochází.

Jedním cílů kampaně Antifašistické akce bylo Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa, v této oblasti se AFA omezila spíše na agitační (letákové atd.) aktivity. V postupu proti SPR-RSČ byla podstatně aktivnější IPRA (Iniciativa proti rasismu), kterou organizovala trockistická Socialistická solidarita. Zájem AFA vzbuzovalo zejména možné spojení radikálně pravicových skinheadů se SPR-RSČ, ať již prostřednictvím

Republikánské mládeže – mládežnické organizace SPR-RSČ, která zahájila svoji činnost v roce 1997, nebo přímo. Další vývoj, který vedl k takřka naprosté marginalizaci SPR-RSČ, přenesl zájem na nově vznikající Národně sociální blok, který je výsledkem sjednocování neonacistických podzemních struktur (zejména Národní odpor Praha), veřejně působících nacionálních socialistů z Národní aliance a radikální pravice představované Vlastenec-kou republikánskou stranou.

Na podzim roku 1998 došlo i k další události, která měla značný dopad dovnitř anarchistického hnutí, byť se nijak neodrazila v médiích a její význam v širším kontextu politické situace v ČR byl zanedbatelný. Dva členové Federace sociálních anarchistů, kteří jsou aktivní v antifašistickém hnutí, byli napadeni skupinou útočníků, kteří podle vyjádření FSA patřili do okruhu radikálně pravicových skinheadů. Při střetnutí jeden z anarchistů použil střelnou zbraň. Následovalo jeho obvinění a vzetí do vazby. Nízká míra solidarity projevená ČSAF a ORA-S stíhanému členovi FSA, způsobila další diferenciaci v českém anarchistickém hnutí. S touto kauzou souvisela také velká celosvětová kampaň vedená Mezinárodní asociací pracujících na podporu uvězněnému anarchistovi. V květnu 1999 byl stíhaný anarchista z vězení propuštěn. Bez ohledu na pozadí této kauzy, které se zdá být irelevantní k samotné podstatě anarchismu, kterou je autonomie jednotlivce a odmítnutí donucovací autority státu, lze odhadnout, že v tomto případě a v případě další kauzy stíhaného anarchistického aktivisty z Blanenska, který se postavil útoku ze strany neonacistických skinheadů, se projevila určitá dělící line uvnitř anarchistického hnutí. Anarchistické hnutí se v těchto případech rozdělilo na část, která je ochotna vstoupit do konfrontace, či podpořit radikální konfrontaci v zájmu a v duchu anarchistických myšlenek a postojů, a část, která má k prosazování anarchistických postojů a podpory anarchistických postojů v každodenní praxi ambivalentní vztah.

Antifašistická akce vydává vlastní časopis Akce, který je zaměřen jednak na problematiku antifašistického hnutí, druhdy podává informace o aktuálním stavu, či vývoji fašistického a neonacistického hnutí v České republice i ve světě. Kvalita Akce byla zpočátku poněkud rozporuplná byť převyšovala kvalitu dřívějšího periodika Antifa News, nedosahovala úrovně jiných

anarchistických tiskovin. Tato situace se změnila až se 4. číslem vydaným v létě 2001, které dosáhlo značné úrovně kvality. Vedle vydávání časopisu vyvíjí AFA úsilí v oblasti propagace a propagandy, krom letákových akcí, pořádání zmiňovaných demonstrací, jsou to i antifašistické hudební festivaly a koncerty, či AFA tábory, infoshopy, trička a nálepky s antifašistickou tematikou a podobně.

4. SPOLEČNÉ PROJEKTY, DALŠÍ ORGANIZACE A PLATFORMY

4.1. Street parties

Krom antifašistických kontra-demonstrací tvořily v druhé polovině 90. let významnou rovinu současných anarchistických demonstračních aktivit tzv. street parties. Street party (v českém prostředí se občas používá ekvivalent „pouliční slavnost“) je shromáždění ve veřejných prostorech (ulicích, jak napovídá název), které je provázeno hudbou a mívá politický podtext. Není tomu však vždy – viz například německou (berlínskou) Love Parade. Politický moment je však přítomný při většině takovýchto akcí, což je dáno vždy minimálně smýšlením a politickou orientací účastníků (pokud ne úmyslem organizátorů). Například akcí anglické organizace Reclaim The Streets ovlivněné anarchismem, která je průkopníkem organizování „street parties“ v Evropě, se zúčastňují i jiné sociální vrstvy než mládež. Organizace Reclaim The Streets pak kupříkladu podporovala stávkující liverpoolské dockery a členové Reclaim The Streets byli spolu s dockery členy stávkových hlídek.³⁷

Jak naznačuje přítomnost kulturní (hudební) roviny takovýchto událostí, bývají spojeny spíše s autonomním hnutím než se striktně politickými anarchistickými aktivitami. Také v ČR organizátoři street parties vycházejí z autonomního proudu anarchistického hnutí. Street parties je možné včlenit do souvislosti s autonomním hnutím i vzhledem k zázemí časopisu Konfrontace a okruhu lidí kolem redakce, kteří se zásadní měrou podíleli na nejvýznamnějších street parties v ČR v druhé polovině 90. let. Mezi dalšími organizátory a pořadateli se objevovali lidé z Ladronky, squatu, jehož obyvatelé se příležitostně hlásí k anarchokomunismu – Ladronka fungovala ostatně jako autonomní a kulturní centrum několik let, a Milady, více politicky orientovaného squatu.

První street party se s mottem „Myslet globálně, jednat lokálně“ konala v Praze 16. 5. 1998. Byla iniciována několika lidmi, kteří se o záměru uspořádat tuto celosvětovou protestní akci (People Global Action) dozvěděli z únorového (1998) prohlášení účastníků konference, která proběhla v Ženevě, a na které se sešly různé organizace, skupiny a zástupci hnutí vystupující aktivně proti negativním dopadům globalizace. Aktivisté nejrozličnějších skupin a proudů jsou nejvíce znepokojeni v současnosti stále probíhajícími jednáními v rámci WTO (Světové obchodní organizace), zejména MDI (Mnohostrannou dohodou o investicích). O těchto dohodách se dlouhou dobu jednalo pouze za zavřenými dveřmi, aktivita evropských nevládních organizací však tento problém vynesla do zájmu médií. MDI je mnohými odborovými, ekologickými a lidsko-právními organizacemi, stejně tak i organizacemi radikální levice vnímána jako jednoznačně anti-sociální a výrazně zvyšující vliv nadnárodních korporací na sociální a ekologickou situaci v jednotlivých zemích.

Pod výzvou k uspořádání street parties („karnevalů odporu proti sterilitě ulic a privatizaci vzduchu“) se sjednotilo dosud nebývale široké spektrum organizací – od ekologických organizací, odborů různých zemí, squaterů, sdružení malých zemědělců až po nezávislé producenty, či skupiny hájící lidská práva v různých zemích. Na organizaci street party v květnu roku 1998 se podílelo několik desítek lidí a komunikace a koordinace ze zahraničím probíhala převážně elektronicky. Za organizátory pak byly uvedeny radikálně ekologické organizace Earth first! (Země především) a Chranitelé radugy (Rainbow Keepers – Proti proudu).

Na této street party se objevilo nečekaně mnoho účastníků – asi 3000, kteří se po ukončení street party na náměstí Míru v souladu s programem, který byl distribuován, vydali na pochod centrem Prahy. Tato street party a následný zásah policie ve Vodičkově ulici proti předpokládaným účastníkům této party se poté dlouze diskutovaly ve sdělovacích prostředcích.

Jako protest proti zásahu policie byla zorganizována další street party v Praze v srpnu 1998 (29. srpna 1998). Další street party se konala 22. května 1999 v Brně pod názvem 1. brněnská pouliční slavnost. Její průběh se odehrál bez jakýchkoliv incidentů. Následovala 5. června 1999 3. local street party v Praze,

na kterou se dostavilo podle odhadů kolem 8000 účastníků. Po ní proběhl pochod k ambasádě USA s úmyslem protestovat proti bombardování Jugoslávie. Při protestu bylo rozbito několik oken a padajícími a odraženými předměty bylo zraněno několik policistů. Malou street party, které se zúčastnilo pouze několik stovek účastníků, zorganizovali někteří aktivisté 18. června 1999.

Další street parties se konaly i během následujících let a rozšířily se i do jiných měst, kde byla co do rozsahu největší, patrně druhá, pouliční slavnost v Brně 27. 5. 2000, které se zúčastnilo přes tisíc lidí. Prozatím lze tedy v souvislosti se street parties operovat s faktem, že se v ČR tyto akce etablovaly jako manifestace politického protestu a počet účastníků měl po jistou dobu stoupající tendenci. Tradičně největší zůstávají street parties v Praze a v Brně, ale zatímco počet účastníků na brněnských pouličních slavnostech roste, na pražských street parties klesá. Shodně se ovšem na největší street parties pravidelně dostavují tisíce účastníků.

V roce 2000 byl iniciován vznik platformy Ulice lidem navazující na činnost britských Reclaim The Streets a zapojující se do sítě autonomních skupin usilujících jednak o zlepšení ekologické situace, jednak i společenských podmínek směrem k větší demokratizaci a sociální spravedlnosti.

4.2. Iniciativa proti ekonomické globalizaci (INPEG)

Iniciativa proti ekonomické globalizaci byla dlouhodobě připravovaným projektem, na jehož realizaci se podílela celá řada organizací a jednotlivců. ČSAF, ORA-S a kolektiv Food, not bombs vyhlásily kampaň proti zasedání MMF a SB již 2. října 1999. V Praze na Palachově náměstí proběhla demonstrace pod transparentem „Globalizace solidarity proti globalizaci kapitálu“. FSA uspořádala zahajovací setkání své kampaně proti zasedání obou světových finančních institucí 16. října 1999 v Praze na Mariánském náměstí.

Nicméně nejdůležitější platformou pro přípravu a koordinaci protestů byl INPEG. Hlavním cílem a účelem Iniciativy proti ekologické orientaci byla příprava a koordinace protestů proti zasedání MMF a SB, které proběhly v září 2000 v Praze. Přestože jednání probíhala v rámci INPEGu dlouhodobě, mnoho měsíců před realizací zasedání, základní stanovisko Iniciativy proti ekonomické globalizaci bylo vydáno v březnu 2000, konkrétně 1. 3. 2000. V tomto prohlášení byly vysvětleny a představeny cíle INPEGu a jeho důvody. Bylo odkázáno na to, že 26. – 28. září 2000 se v Praze bude konat 55. zasedání Skupiny Světové banky (SB) a Rad guvernérů Mezinárodního měnového fondu (MMF). Delegáti těchto institucí více či méně reprezentovali názor, že ekonomická globalizace a liberalizace je klíčem k řešení vážných světových problémů. INPEG reprezentoval opačný přístup a to, že ekonomická globalizace a liberalizace je nikoliv klíčem k řešení, ale naopak právě jednou z příčin těchto problémů a to jak v ekonomické oblasti, tak v oblasti životního prostředí. Podle názoru mnoha skupin zabývajících se lidskými právy, humanitární činností, ekologickou problematikou, ekonomickou i politickou analýzou je jedním z cílů ekonomické globalizace odstranění vlivu státu na volný pohyb nadnárodního kapitálu, druhy to s sebou přináší celou řadu negativních důsledků i například pro politické koncepce národních států.³⁸ To podle názoru těchto skupin otevírá volnou cestu k exploataci lidí i přírodních zdrojů a usnadňuje působení nadnárodního spekulativního kapitálu. Zásadním a poněkud absurdním a komickým nepochopením bylo chápání tohoto komplexu postojů a názorů jako odmítnutí glo-

balizace. Přirozeně šlo o odmítnutí konkrétních jevů v oblasti globalizace ekonomické.

„V rámci programů strukturálních úprav (Structural Adjustment Program – SAP's) MMF a SB tvrdě určují pravidla hry při poskytování půjček rozvojovým zemím: podmiňují je deregulací, liberalizací a privatizací. Tyto úpravy posilují pozici nadnárodního kapitálu, postavení většiny obyvatel rozvojových zemí ale ještě dále zhoršují. Omezení sociálních a ekologických pravidel (která by investorům „překážela“) a škrty ve veřejných výdajích mají za následek nedostupnost zdravotnictví a vzdělání, prudké zvyšování cen základních potřeb, propouštění, nezaměstnanost a omezování odborových práv.

Zvláště ničivé jsou dopady na zemědělství, kde je likvidována výroba zaměřená na místní soběstačnost a země jsou tlačeny k pěstování monokultur na vývoz, což způsobuje nedostatek potravin, v některých státech také hladomory. Tragické jsou též dopady činnosti MMF a SB na životní prostředí – megalomanské projekty SB mají za následek likvidaci lokálních ekosystémů a také nucené přesídlování milionů lidí.

Hlavním cílem těchto programů je umožnit vstup zahraničního kapitálu spekulativní povahy, který ve skutečnosti nepřispívá k tvorbě žádných hodnot. V jednotlivých zemích pouze využívá absence sociálních a ekologických pravidel, ovládá trhy a likviduje i celá průmyslová odvětví. Politika vnucovaná MMF a SB tak většinou ke slibovanému ekonomickému růstu nevede. Jedinou stopou po ní zůstává dluh a aby ten dále nerostl, jsou jednotlivé země nuceny platit značné částky alespoň na umořování úroků z něj. Neupřímné a nepřesvědčivé je pak argumentování přílivem zahraničních investic.

Zhruba 40 tisíc příslušníků finanční oligarchie dnes kontroluje 80 % světového obchodu. Majetek dvou stovek nejbohatších je vyšší, než společný příjem 41 % světové populace. Přes 250 milionů dětí na světě musí v nelidských podmínkách pracovat kvůli přežití. Asi 17 milionů dětí každý rok umírá na lehce vyléčitelné nemoci. Taková podoba současného světa však není nevyhnutelná – je pouze logickým následkem uspořádání, v němž je zvyšování zisku těch nejbohatších jedinou respektovanou hodnotou.³⁹

Jako alternativu popisovanému stavu INPEG navrhl hnutí zedola, na němž se podílí různorodé skupiny jako jsou odbory,

nezaměstnaní, malí rolníci či bezzemci, ekologické iniciativy, radikálně demokratické politické organizace a další, jejichž cílem má být společnost založená ne na zisku několika, ale na skutečných potřebách společnosti, na hodnotách solidarity, vzájemné pomoci a trvale udržitelného způsobu života. Krom jiného byly v prohlášení INPEGu zmíněny i obrovské výdaje, které realizace zasedání MMF a SB bude stát Českou republiku, potažmo její občany. Smysl INPEGu byl deklarován jako „demokratického nástroje vzájemné komunikace a koordinace mezi různými skupinami, které se chystají na zasedání SB a MMF reagovat.“⁴⁰

Složení organizací koordinujících svoji činnost na bázi INPEGu bylo podobné složení světové Peoples Global Action, snad s tím rozdílem, že větší akcent byl v českých podmínkách položen na anarchistické organizace. Dále byly účastny různě ekologicky orientované organizace, či obecně lidskoprávní, občanské iniciativy. Velmi vložně se na rozdíl od jiných zahraničních iniciativ tohoto druhu postavily ke spolupráci odbory, což je obecně považováno za další důkaz jejich nefunkčnosti a selhávání v deklarovaném programu jejich činnosti. Krom organizací jako Autonomní skupina z Brandýsa nad Labem, Československá anarchistická federace, Iniciativa na podporu EZLN, Kunvaldská alternativa, Společnost 2000, Socialistická solidarita, Wera, Za Matku Zemi, Země především!, které se podle materiálů INPEGu ztotožnily se základním stanoviskem do 20. 6. 2000, s INPEGem spolupracovaly i další organizace, z nichž lze namátkou zmínit Organizaci revolučních anarchistů – Solidaritu, či Nezávislé sociálně ekologické hnutí. Proběhla také jednání s odborovými organizacemi. INPEG byl od počátku deklarován jako ne-autoritativní a antiautoritářská platforma, takže spolupráce s autoritářskými, či za autoritářské organizace považovanými organizacemi byla odmítnuta. Mezi takové patřila například Socialistická organizace pracujících, která o zapojení do činnosti INPEGu dlouho usilovala, nebo organizace komunistické provenience (ty pak uvedly do chodu alternativní kampaň „Stop MMF!“). Spory se dlouhodobě vedly o zapojení Socialistické solidarity do činnosti INPEGu. Socialistická solidarita je značnou částí anarchistů též považována za autoritářskou organizaci. Nicméně se aktivisté Socialistické solidarity v praktické činnosti

osvědčili a hlasy na jejich podporu převážily. Faktem, který je na dokreslení situace dlužno zmínit, je zásadní role širokého spektra liberálně (spíše v americkém slova smyslu) a radikálně demokraticky orientovaných aktivistů a organizací v euroamerickém segmentu hnutí proti ekonomické globalizaci. Absence silných uskupení podobné orientace u nás předurčila klíčovou úlohu anarchistickému hnutí, které – zejména v případě ČSAF – reprezentuje i názory v jiných zemích zastupovaných právě tímto typem aktivistů a organizací. Významnou roli sehráli i jednotlivci a organizace ekologické. Ekologické iniciativy jsou však již mimo záběr této práce, proto jim není věnován větší prostor.

Informační kampaň INPEGu byla nastartována na jaře 2000. Provázel ji celá řada infoshopů a demonstrací (které byly ve své naprosté většině pouze několikasetčlenné) – například 16. dubna 2000 se konala demonstrace na podporu protestů probíhajících v té době proti těmto nadnárodním institucím ve Washingtonu, které se účastnilo asi 200 lidí zastupujících INPEG, NESEHNUTÍ, ORA-S, ČAS a ČSAF. INPEG po dobu své aktivity vydával krom jiného občasník Kontrast (časopis radikální alternativy), který informoval o podobě a činnosti MMF a SB i o aktivitách protestujících, představoval oponenty politiky MMF a SB a jejich názory atd.

Činnost INPEGu vyvrcholila v době zasedání MMF a SB velkými demonstracemi a souběžně probíhajícím kontrastumitem, na kterém byly 22. – 24. 9. 2000 za účasti politologů, ekologů a ekonomů, filosofů a aktivistů nevládních organizací řešeny a diskutovány otázky sociálních hnutí, odborů, ekologická problematika a přirozeně též ekonomická globalizace. Přes bohatý a dlouhodobý program činnosti INPEGu největšího ohlasu dosáhla série demonstrací. Největší demonstrace proběhly v sobotu 23. 9. 2000 (demonstrace organizovaná krom jiného Antifašistickou akcí, které se účastnilo dle odhadů asi 2000 anarchistů, souběžně probíhající komunistická demonstrace) a samozřejmě 26. 9. 2000. Zejména demonstrace 26. 9. 2000 vyvolaly značný ohlas. Přes nasazení 12 000 policistů a masivní činnosti tajných služeb došlo k pouličním bojům, nicméně škody způsobené demonstranty byly v porovnání s náklady na organizaci zasedání MMF a SB zanedbatelné. Demonstrací proti zasedání MMF a SB se účastnilo asi 10 000 lidí, což byl nižší počet, než očekávali

policisté, média i sami organizátoři, nicméně jednomu ze tří průvodů se podařilo téměř proniknout ke Kongresovému centru, kde se zasedání konalo. Účastníci demonstrací také úspěšně blokovali pohyb delegátů po městě a vposled jejich aktivita vedla k předčasnému ukončení zasedání. Po demonstracích bylo mnoho stovek lidí zatčeno a ještě dlouho po ukončení protestů doznívala konfrontace MMF, SB a INPEGu ve zprávách o týrání zatčených na policejních stanicích, které provázely protesty proti tomuto zacházení s vězni po mnoha světových městech, a stíhání účastníků protestů.

4.3. Food, not bombs (FNB)

Z anarchistického hnutí vychází také iniciativa Food, not bombs, česká skupina mezinárodní iniciativy distribuující zdarma vegetariánské, či veganské jídlo potřebným (bezdomovcům aj.). Tato iniciativa je navázána na autonomní proud anarchistického hnutí (ČSAF, squat Milada). Poprvé vznikla právě v okruhu squaterů v roce 1997 a po dobu asi jednoho roku rozdávala zdarma jídlo na Střeleckém ostrově. Nový kolektiv FNB se vytvořil v říjnu 1999. Zpočátku s podporou několika squaterů zahájil svoji činnost na Střeleckém ostrově a krom rozdávání jídla zdarma se profiloval i jako informační aktivita. Mimo nesouhlasu se zbrojením, jadernými pokusy, či globalizací ekonomiky se FNB zabývá i příčinami bezdomovectví a situací bezdomovců v ČR (jak v rovině monitoringu, tak v rovině analytické).

Iniciativa Food, not bombs poukazuje na to, že „každodenně umírá v důsledku chudoby 40 tisíc dětí a za stejnou dobu se vydá na světové zbrojení 1,5 miliardy dolarů, 40 procent světové populace se dělí o 3,3 procenta světových zisků, 2 miliardy lidí žijí v naprosté chudobě, zatímco bohatství 225 největších boháčů se rovná ročnímu příjmu poloviny obyvatel světa dohromady a 3 nejbohatší lidé planety mají víc než 48 nejchudších států světa.“⁴¹ Vzhledem k nadnárodnímu, celosvětovému charakteru FNB, český kolektiv udržuje kontakty i se zahraničními skupinami (nejintenzivněji komunikuje se slovenskými a polskými aktivisty).

4.4. Feministická skupina 8. března

Feministická skupina 8. března začala vyvíjet činnost počátkem jara 2001. Jednalo se o několik měsíců připravovaný feministický projekt, kterého se účastnily nejrůzněji ideově profilované aktivistky. Některé anarchistické aktivistky sice ze skupiny záhy odešly, ale pozvolný příklon k anarcho-feminismu byl do značné míry predeterminován. Feministická skupina 8. března se přihlásila k boji za svobodnou a beztřídní společnost založenou na principech rovnosti, solidarity a samosprávy. Problematiku útla-ku žen, diskriminaci na základě pohlaví, sexismu nelze podle Feministické skupiny 8. března oddělovat od sociálních problémů. Přestože se skupina rozhodla soustředit na postavení žen ve společnosti, deklarovala, že tuto problematiku nelze oddělit od boje proti fašismu, rasismu a kapitalismu. Sebe samu definovala skupina jako antiautoritářskou, pracující na principech kooperace a rovnosti, bez hierarchické struktury jak horizontální, tak i vertikální.

První akcí a zároveň akcí, na které se Feministická skupina 8. března představila, byla velká akce na náměstí Míru v Praze u příležitosti Mezinárodního dne žen 8. března 2001. V projevu se členky Feministické skupiny přihlásily ke Globální stávce žen, která probíhala v roce 2001 již druhým rokem. Programem skupiny je: společnost založená na principech solidarity, rovnoprávnosti, decentralizace, lásky, respektu a úcty k přírodě, společenské ocenění neplacené práce žen i mužů, rovnoměrné rozdělení péče o děti a domácnost mezi muže a ženy, odstranění diskriminace na pracovním trhu: za stejnou práci stejné mzdy, rovné příležitosti při získávání zaměstnání bez ohledu na věk, pohlaví, vzhled, rodinný stav, počet dětí, zdravotní stav; případné zavedení dětských koutků na pracovištích, vyšší příspěvky na mateřské a rodičovské dovolené, konec mýtu jediné krásy – odmítnutí zneužívání lidského těla v reklamách a médiích, větší účast žen při rozhodování o věcech veřejných, konec skrytého sexuálního násilí v pracovních, manželských a partnerských vztazích, změna mediálně pokřiveného obrazu feminismu a zabývání se ženskými otázkami na veřejnosti.

Feministická skupina 8. března vyvíjí konzistentní činnost v předem vymezené oblasti. Krom zmiňované akce 8. března

2001 se členky skupiny účastní příležitostně některých dalších akcí anarchistického hnutí – například antifašistický pochod v Hradci Králové 24. března 2001, kontra-shromáždění proti pochodu křesťanských aktivistů žádajících zákaz potratů, či anarchistické demonstrace 1. 5. 2001 (skupina se účastnila demonstrace v Praze pořádané ČSAF, v Brně na demonstraci ORA-S byl čten její projev), s Antifašistikou akcí organizovala v říjnu 2001 koncert proti fašismu. Příležitostně se podílí i na organizaci dalších koncertů, vydává občasník Siréna a během podzimu 2001 skupina zahájila vydávání časopisu Přímá cesta.

4.5. Konfrontace

Na pořádání street parties se od roku 1998 podílejí také lidé z redakce a okruhu přispěvatelů Konfrontace. Konfrontace se také podílela na pořádání některých dalších akcí – krom jiného například na antifašistické demonstraci 1. května 1999. Znamé je vystoupení šéfredaktora Konfrontace J. Křečka na Hradě, kde pískotem protestoval při příležitosti oficiálních oslav přijetí ČR do NATO. Tyto projevy svědčí o tom, že se Konfrontace rozhodla hrát větší roli na české radikálně levicové scéně než je jen role informačního média. Konfrontace – Noviny odporu vznikla v roce 1998 mezi lidmi vydávajícími dříve Autonomii. Jde o registrovaný list (noviny) s poměrně vysokou úrovní.

Cílem Konfrontace bylo vystoupení z úzkého okruhu časopisů, které byly psány lidmi uvnitř scény a pro scénu. Podle některých názorů zevnitř anarchistického hnutí tak ovšem učinila za cenu slevení z anarchistických postojů či jejich zatlačení do pozadí a opuštění anarchistické terminologie. Tomu odpovídala skladba článků a výběr témat. Témata byla širokého sociálně-politického záběru a nikoliv omezená na dění na tzv. alternativní scéně (č. 3/98 bylo věnováno Global Street Party, č. 7/98 roli korporací v současném globálním politicko-ekonomickém systému, v č. 6/98 byly zmíněny souvislosti boje Kurdů za svobodu ap.).

Potenciál na zaujetí širokého okruhu čtenářů Konfrontace po jistou dobu rozhodně měla, problémem již tradičním bylo ovšem proniknutí na trh a zajištění prodejních míst. Vydávání Konfrontace bylo na podzim 2000 přerušeno, nicméně není vyloučeno, že bude obnoveno.

5. TROCKISMUS

V historii novodobého trockismu v Československu je – stejně jako tomu je u anarchismu – mezníkem pád „reálně-socialistického“ režimu. Je sice pravdou, že i v době před podzimem 1989 v ČSSR existovala levicová opozice, z níž se část významných představitelů hlásila k revolučnímu marxismu trockistické linie, podmínky po změně režimu byly natolik výrazně odlišné, že se politické proudy etablované předtím dlouhodobě nedokázaly prosadit, ba ani udržet. Trockistický proud se začal formovat dokonce dříve, nežli anarchistický, a to již na jaře roku 1989.

Bylo tomu tak i proto, že mezi opozicí reálně-socialistického režimu působilo několik osobností, které měly k revolučnímu marxismu, či trockismu blízko po celé období 70. a 80. let. K zakladatelům první radikálně levicové iniciativy – Levé alternativy, patřili Petr Uhl (který byl v této době členem Sjednoceného sekretariátu IV. internacionály, sekretariát poskytoval morální i materiální pomoc disentu), Vladimír Říha a Egon Bondy. Revoluční marxisté – trockisté tvoří v České republice nepočtený, zato poměrně významný segment levicově orientované politické scény. Jejich postavení bylo počátkem 90. let určeno rolí, kterou sehrávali v opozici k minulému „reálně-socialistickému“ režimu a v disentu. Mezi oponenty minulého režimu bylo mnoho významných trockisticky orientovaných aktivistů a po jistou dobu byla revolučně marxistická alternativa konkurentem nejen stalinismu, ale i liberálně demokratickému zřízení, v případě reálně-socialistických zemí pak byla logickým antipodem restaurace kapitalistického modelu ekonomiky.

5.1. Budoucnost/CWI (SAB)

Prvním trockistickým uskupením, které po listopadu 1989 vzniklo, byla skupina kolem Petra Jindry. Petr Jindra se, ještě jako člen Levé alternativy, na 3. konferenci Levé alternativy setkal se zástupcem trockistického hnutí Výbor za dělnickou internacionálu (CWI) a k CWI se připojil. 23. června dal podnět ke vzniku autonomní skupiny mládeže Levé alternativy, která brzy nato začala vydávat časopis Budoucnost. Skupina soustředěna kolem tohoto časopisu se stala jádrem české sekce CWI. Budoucnost sama sebe definovala jako „skupinu dělníků a studentů z měst,“⁴² ale její základna byla převážně mezi mládeží.

Těžiště činnosti skupiny kolem časopisu Budoucnost bylo jednak ve vydávání časopisu, nejprve samizdatovou formou, jednak v organizování kampaní k různým dílčím otázkám, které byly prostřednictvím časopisu i koordinovány. Krom organizace vlastních demonstrací a mítinků Budoucnost často agitovala i na demonstracích jiných politických subjektů – ať již Komunistické strany Čech a Moravy a České strany sociálně demokratické, nebo odborů. Budoucnost se zabývala aktuálními otázkami jako byla nezaměstnanost – jako nový fenomén nabývající na významu, či vzrůstající česko-slovenské napětí (Budoucnost č. 5/1991, s. 1). Měla svůj podíl také na mezinárodních kampaních. Jako iniciátor Kampaně za práva mládeže se podílela kupříkladu na organizování demonstrace 13. června 1991 za propuštění palestinského odboráře Mahmouda Masarwy odsouzeného v Izraeli. Při pořádání demonstrace spolupracovala s Výborem za osvobození Mahmouda Masarwy. Zabývala se také kampaněmi k otázkám, které byly tematizovány i západní radikální levicí: Kampaně za práva mládeže, Kampaně za práva žen, Kampaně mládeže proti rasismu a fašismu, Kampaně proti placení školného.

Krom publikační činnosti, organizace kampaní a demonstrací (například spolupořádání demonstrace k 1. výročí listopadu 1989) obdobně jako britská sekce CWI volila taktiku infiltrace silné politické strany, či organizace s cílem ji radikalizovat a posunout doleva. Budoucnost začala působit uvnitř Komunistického svazu mládeže. Odmítala zájmovou činnost uvnitř KSM, požadovala, aby KSM působil výhradně jako politická organizace. Její činnost vyvolala spory nejen mezi KSČM a KSM, ale i v KSM

samotném. Budoucnost KSM opustila v březnu 1993. Jako jediná trockistická organizace se Budoucnost vyhnula zásadním a těžkým ideovým a politickým střetům s anarchisty přes krátkou přestřelku v časopisech Budoucnost a A-Kontra. V časopise A-Kontra č. 10-11 byl v roce 1991 otištěn rozhovor s Petrem Jindrou, v souvislosti s tehdy citelným problémem nedostatku informací o levicovém myšlení, idejích a politice: „Připadá mi, že velká část mladých lidí, kteří se hlásí k levé orientaci, nemá přesnou představu, co to ‚být nalevo‘ znamená. A řídí se v tomto smyslu spíše citem než rozumem. Je to škoda, protože to dává prostor oponentům poukazovat na myšlenkovou nestabilitu a nevyzrálou levé fronty; ať již anarchistů, marxisticky orientované mládeže atp. Proč začínám právě takto? Nemám v úmyslu rozebírat výše uvedený problém. Vyžadovalo by to větší prostor. Ale v jeho rámci mě zaujal časopis Budoucnost a kruh lidí kolem něho. Zdálo se, že jsou to lidé s programem a jistým názorem, který je kupodivu podložen stabilními argumenty... Abych řekl pravdu, za sebe nejsem přesvědčen, že bych s podobnou pozicí sympatizoval. Domnívám se, že i přes proklamovaného Trockého, jde o Stalina poměrně klasického stylu.“⁴³ Odpovědí bylo otištění dopisu v Budoucnosti: „Jan Hora v článku ‚Trockij? Stalin!‘ z č. 10-11 říká v doslovu, že jde o Stalina klasického střihu. S tím po přečtení skoro všech čísel Budoucnosti nemohu souhlasit, jen se divím, že si A-Kontra dovoluje rozdmýčovat spory, jako kdyby byla kdovíjak silné hnutí.“⁴⁴

Skupina Budoucnost se poměrně intenzivně věnovala protirasistické kampani, kterou zahájila krátce po svém založení, a podílela se na organizování demonstrací proti rasismu a fašismu, například demonstrace 13. března 1993 v Praze na Strahově, které se zúčastnilo asi 1500 lidí.

Počátkem 90. let se Budoucnost vyslovovala pro minimální plat, který se bude rovnat 2/3 průměrného platu a bude reagovat na růst životních nákladů a inflaci, garanci plné zaměstnanosti a proti privatizaci podniků a družstev – ty měly být organizovány na základě demokratické dělnické kontroly, výbory volenými pracujícími, kdykoliv odvolatelnými. Všichni poslanci, státní úředníci a ředitelé státních podniků měli být podle programu Budoucnosti voleni a pracující je měli mít právo kdykoliv odvolat – jejich platy neměly být vyšší než by měli kvalifikovaní

dělníci, aby se zabránilo vzniku nové byrokratické elity. Budoucnost také požadovala založení nových demokratických odborů, jejichž funkcionáři měli být voleni a měli by být kdykoliv odvolatelní, funkcionáři těchto odborů neměli mít vyšší plat než pracující, které by reprezentovali. Mezi požadavky časté počátkem 90. let patřily i požadavky Budoucnosti na zveřejnění všech informací o účasti StB na listopadových událostech i její další činnosti a okamžité vyloučení důstojníků a organizátorů StB ze státní administrativy, snížení výdajů na zbrojení a vynaložení získaných prostředků na zdravotnictví, bytovou politiku, školství a ekologii. Tradiční preference levice se odrážely i v požadavku na postup proti diskriminaci na základě rasy (proti diskriminaci Romů a zahraničních dělníků), proti diskriminaci na základě pohlaví (odmítání snižování mateřských přídatků, stejný plat za stejnou práci pro ženy i muže, podpora interrupcí a bezpečné a bezplatné antikoncepce) a proti diskriminaci homosexuálů. Deklarovaným cílem Budoucnosti byla demokratická dělnická kontrola společnosti, hospodářský plán demokraticky schválený výbory pracujících tak, aby odpovídal jejich potřebám a nedocházelo k mrhání, korupci a špatnému řízení starého byrokratického plánu, svobodná a dobrovolná federace dělnických demokracií v Evropě i na celém světě.

Roku 1993 po odchodu z KSM se načas přiklonila k ČSSD, kterou také podpořila v roce 1994 při komunálních volbách. V roce 1994 se Budoucnost aktivně podílela na české i slovenské politice. Na Slovensku podporovala Ľupčákovo Združenie robotníkov Slovenska, dělnickou levicovou stranu vzniklou zdola, která ve slovenských parlamentních volbách obdržela 7 procent hlasů. Budoucnost podle některých pramenů údajně zprostředkovala kontakty mezi ZRS a mateřskou britskou sekcí CWI – Militant Labour a spolu s ostatními mezinárodními trockistickými organizacemi (Revoluční komunistická liga) se částečně podílela na volební kampani ZSR a diskutovala se ZRS o programové orientaci. Tato strategie by byla v souladu s koncepcí Budoucnosti podporovat (či iniciovat) vznik tzv. Strany práce. Nicméně dotázaní členové Budoucnosti popřeli, že by se jednalo o iniciativu skupiny jako takové a uvedli, že pokud k něčemu takovému, jako navázání kontaktů se ZRS, došlo, muselo jít o aktivitu jednotlivců. Po volbách ZSR vstoupilo do vlády s HZDS a SNS

a podílelo se na slovenské privatizaci. Účast ve vládě a podpora ZSR „národnímu“ kapitálu však vedly k distanci trockistických organizací od Ľupčákovců a stažení podpory. ZSR se v dalších slovenských volbách již nedostalo do parlamentu.

V české politice se Budoucnost pokoušela navázat kontakty s odborovými organizacemi na platformě Strany práce. Tato teorie Strany práce byla podrobně popsána a vysvětlena ve zvláštním vydání Budoucnosti z listopadu 1994. Budoucnost v něm vyšla z požadavků protestujících z listopadu 1989, které se nenesly v duchu požadavku restaurace kapitalismu, ale zvýšení politické svobody a zajištění výkonnosti sociálně orientované ekonomiky. Z pohledu těchto požadavků vývoj po roce 1989 selhal. Podle Budoucnosti žádná z politických stran obracejících se k pracujícím nenabízí relevantní alternativu. Jako příznaky aktivizace pracujících viděla již demonstrace učitelů v letech 1991 a 1992, demonstraci horníků v listopadu 1992, či stávkou železničářů na podzim 1993, které vyjádřil podporu svaz KOVO, padesátitisícovou demonstraci proti novele Zákoníku práce a šest set tisíc podpisů na petici proti pozdějšímu odchodu do důchodu. Budoucnost předpokládala, že odbory budou dále sílit a zintenzívní svoji činnost. Jako možné zdroje identifikovala zaměstnance malých a středních podniků a mládež. Z jejich předpokladů se však naplnilo málo, jestli vůbec něco. V následujících volbách 1996 se Budoucnost opět přiklonila ke KSČM.

Velkou šancí stát se Společným projektem radikální levice měla Charta mládeže. Tato iniciativa Dělnického vzdělávací spolku – Budoucnosti, o které se nejintenzivněji jednalo v letech 1996 a 1997, se ustavila na schůzce 14. 9. 1996. Šlo o neideologickou iniciativu, která byla zčásti vyvolána snahou o zavedení školního, rušením škol. Základní teze Charty mládeže deklarovaly podporu právu na vzdělání, odmítnutí školního na všech typech škol, odmítnutí privatizace učilišť a středních škol, menz, kolejí a internátů, požadavek spravedlivé mzdy za práci na praxích, studijní stipendium ve výši minimální mzdy, právo na demokracii (studenti a učňové měli mít právo hájit své životní a studijní podmínky, organizovat se a sdružovat ve školách, v místě bydliště a na pracovištích). Další teze Charty mládeže již překračovaly rámec školství a požadovaly ukončení platové diskriminace mladých, 35-hodinový pracovní týden bez krácení mzdy, minimální

mzdu ve výši 2/3 průměrné mzdy, právo na bydlení (naplňování státního programu výstavby bytů), právo na bezplatnou a kvalitní zdravotní péči, ukončení diskriminace žen, homosexuálů, lesbiček, zdravotně postižených a všech menšin, právo na výkon vojenské a civilní služby v místě bydliště za důstojných podmínek, plat ve výši minimální mzdy, zkrácení civilní služby na rok, právo na zdravé životní prostředí, či tezi, že „mladí lidé mají právo podílet se na řízení společnosti“. Kolem Charty mládeže se soustředili zástupci většiny organizací na radikálně levicové scéně – od zakládající Budoucnosti, přes Solidaritu (moravskou organizaci revolučních syndikalistů, kteří hráli v Chartě významnou roli), Socialistickou solidaritu, ČAF, ale i KSM a Duhy (což je z analytického hlediska zajímavé, neboť hnutí Duha lze označit za autoritativně řízenou a vnitřně nedemokratickou organizovanou zájmovou skupinu užívající metod nátlaku k prosazování parciálních požadavků – Duha pracuje striktně v rámci zákonného rámce daného právním řádem ČR a případné antisystémové postoje Duhy nejsou jednoduše sladitelné s postoji radikální levice). Charta mládeže byla koncipována jako iniciativa proti školnému, vstupu ČR do NATO a EU, požadovala právo organizovat na školách studentské výbory, diskuse se vedla o požadavku snížení práhu volebního práva na 16 let (tento požadavek neprošel při hlasování), mzdu za práci odvedenou uční, větší roli mladých při rozhodování o celospolečenských problémech a další. Situace však předurčila Chartě podobnou roli jako menším kampaním, včetně kampaně proti školnému, které předtím Budoucnost organizovala, totiž, že se stala parciální iniciativou zaměřenou především na otázky školství a postupně ztratila význam. Viz například: „Dnes jsme v situaci, kdy řada z nás čekala, že Charta práv mládeže se rychleji stane početnější a přitažlivou organizací tak, jak to trochu napověděla i zářijová účast dalších skupin a organizací. Z nich v Praze zůstala věrná jen Budoucnost, ostatní se více či méně přestali zajímat, co se s Chartou děje. Přesto nečlenové Budoucnosti a aktivní chartisté jsou tou největší nadějí Charty práv mládeže a sami Chartu berou jako svou organizaci.“⁴⁵

Na anarchistické scéně však Charta, stejně jako pokus trockistické skupiny Socialistická solidarita zapojit se do akce Deklarace protest 97, vyvolala další diskusi o možné spolupráci anarchistů s marxisty. Významná část anarchistů odmítla tyto pro-

jekty předpokládající spolupráci podpořit, protože je považovala za legitimizaci činnosti a programu trockistických skupin a víceméně snahu malých trockistických skupin získat větší vliv a rozšířit sféru vlivu. Přesto lze Chartu mládeže považovat za jednu z významnějších iniciativ radikální levice druhé poloviny 90. let a patrně jednu z nejuspěšnějších aktivit skupiny Budoucnost v období 1996 až 1999.

Přes očekávání, která byla vložena do výsledků voleb v roce 1996, které signalizovaly posun zájmu na sociální otázky a vzrůstající vliv levicové politiky, začal vývoj Budoucnosti, jako jedné z nejvýraznějších českých revolučně marxistických organizací v druhé polovině 90. let po iniciativě na vytvoření Charty mládeže, stagnovat. Dále pokračovala v agitaci, vydávání časopisů (Budoucnost, Socialistická organizace – interní bulletin), účastnila se demonstrací, ale základní cíl, kterým pro Budoucnost bylo vytvoření socialistické organizace (masového typu), se nepodařilo uskutečnit, ba – Budoucnost sama se stávala malou organizací aktivistů. V tomto kontextu se odehrávaly další diskuse. Ve snaze o vytvoření jednotné platformy se aktivně angažoval P. Šanda, v roce 1997 člen Socialistické solidarity, který sondoval možnosti spolupráce/sloučení Socialistické solidarity a Budoucnosti. V této době ovšem P. Šanda byl již výrazným představitelem platformy uvnitř Socialistické solidarity, která se rozcházela s názory vedení SocSol a většiny ostatních zahraničních sekcí SWP. Po několikaměsíčním frakčním boji tato platforma (která vznikla na jaře roku 1997) v roce 1998 vytvořila jádro nově vznikající Socialistické organizace pracujících. Ke sloučení těchto dvou organizací nedošlo. Svoji roli krom rozdílné strategie a taktiky činnosti hrály i ideologické rozpory.

Ve druhé polovině 90. let (1997) začala Budoucnost vydávat nástěnné noviny Socialisticko Tajsja – Socialistický hlas romské mládeže a pracujících zaměřené na romské čtenáře, které bez většího ohlasu zadarmo distribuovala. Socialisticko Tajsja jsou zajímavé nejen z hlediska formy, která je na sofistikovanou skupinu, jakou je Budoucnost, úmyslně primitivní, aby „mladým Romům dodala sebedůvěru“,⁴⁶ ale i obsahu, který se nesnaží příliš obsáhnout program Budoucnosti a vysvětlovat jej, ale objevují se v něm informace týkající se v podstatě pouze romské problematiky jako takové. V tomto ohledu bylo reprezentativnější

zvláštní vydání Budoucnosti (květen 1996) Romové a socialismus, kde jsou postoje Budoucnosti k této otázce vysvětleny pregnantněji, byť ani formulacím obsaženým v tomto textu se nevyhnula radikální rétorika (například požadavek na vytvoření romské domobrany atd.): „Budoucnost, skupina studentů, učňů a pracujících, Romů i Čechů, si myslí, že cesta k osvobození romského národa, k vybojování slušnější životní úrovně není ani v izolaci Romů od české společnosti, ani v partách, které nelegální činností si pro dnešek mohou vydělat hodně peněz, ale za půl roku skončí ve vězení.... Podle nás je jediná cesta ve spojení romských a českých pracujících, mládeže a nezaměstnaných, ve společném boji za přeměnu společnosti, za každodenní požadavky a tlak na vládu a zaměstnavatele, aby ze svých zisků, které jsme jim vytvořili my svou prací, dali víc než drobky. Boj za novou společnost, za socialismus, má co nabídnout Romům. Vzdělání – žádné zvláštní školy pro Romy, ale jednotnou školu se skutečným podílem rodičů na jejím řízení, s psychologem, kurátorem a romskými učiteli, aby pomohli dětem překonat neshůzle, s výukou romštiny pro všechny, kteří mají zájem, školu otevřenou dětem i odpoledne, nabízející kroužky. Dětské domovy musí být až úplně poslední možností pro děti ze sociálně slabých nebo neúplných rodin. Místo nich musí být přístupné jesle, mateřské školky, družiny zdarma, musí se řešit sociální situace rodin. Každý člověk musí mít možnost získat maximální vzdělání a kvalifikaci. Práci – práce je pro všechny dost, chybí byty, kulturní a sociální zařízení pro děti a mládež, nové pracovní příležitosti vzniknou i zkrácením pracovní doby na 35 hodin týdně bez krácení mzdy. Minimální mzda musí umožňovat slušný život (dnes nejméně 3500,- korun) a práce musí být placena tak, aby se nevyplácela spekulace. Bydlení – ne! privatizaci bytů a zvyšování nájemného, stát musí zajistit bydlení pro mladé rodiny, stejně tak se musí výrazně podílet na obnově a údržbě bytů. Žádné vytváření ghett a sestěhovávání Romů do uzavřených sídlišť, každý má mít možnost vybrat si, kde chce bydlet. Rovnoprávnost – právo na obranu komunit před rasistickými útoky, nemáme důvod věřit policii – musíme se bránit sami. Společnou kampaní bílé a romské mládeže za společné požadavky – maximální vzdělání bez placení, jistotu práce a bydlení – useknout pupeční šňůru rasismu a fašismu, společným bojem ukázat pravé

viníky dnešní situace – politiky, zaměstnavatele a vlastníky. Právo na vlastní jazyk, na vlastní kulturu. Romové mají právo na vyučování romštiny tam, kde si to přejí, mají právo na své organizace a spolky.“⁴⁷ Pokud však je možné situaci velmi stručně shrnout, je třeba říci, že přestože v romském etniku jsou patrné silné tendence podpory KSČM, jde z naprosto převažující části o nostalgii po minulém, reálně-socialistickém režimu. Na to se například Budoucnost pokusila reagovat vysvětlováním, jak reálně-socialistický režim Romům škodil.⁴⁸ Jinak romské etnikum neprojevuje žádné sympatie k činnosti a ideologii žádné ze skupin radikální levice. Budoucnost však v tomto ohledu byla relativně nejúspěšnější revolučně-marxistickou skupinou u nás, neboť se jí podle některých informací podařilo získat několik romských aktivistů.

Budoucnost po roce 1996 hledala řešení, které by ji vyvedlo ze stagnace jednak v podílu na dalších kampaních zaměřených na dílčí problémy spojené se snahou nabízet socialistická řešení a argumentovat, jednak v činnosti uvnitř dělnických organizací a levicových politických stran vedené snahou ukazovat rozpory v rétorice a praxi vedení těchto organizací (spolupracujících s vládou a zaměstnavateli) a nabízet vlastní alternativu. Krom jiného ostře vystoupila proti úsporným opatřením pravicové vlády v roce 1996 známým také jako „balíček“ s požadavkem generální stávky. Zájem vzbudilo i soudní rozhodnutí z února 1996, kterým se soud pokusil ukončit stávku železničářů, či zavedení školného na vysokých školách skrytého v poplatcích, proti kterému Budoucnost také vystoupila. Otázka školství zajímala Budoucnost (a Chartu mládeže) dlouhodobě – krom požadavku na odvolání ministra Pilipa se účastnila i demonstrací učitelů a podporovala jejich požadavky na vyšší platy a odmítala rušení škol. Mezi členy Budoucnosti bylo několik učitelů, kontakt s touto problematikou byl tedy bezprostřední. Budoucnost se sice pravidelně zabývala i zahraničně-politickými otázkami, ale důraz na ně položený nebyl zdaleka tak velký, srovnatelný například se Socialistickou solidaritou. Obdobně, jak je tomu u všech ostatních podobných organizací, i Budoucnost odpovídala na otázky ohledně svého financování a stejně, jako všechny ostatní organizace, krom Socialistické organizace pracujících, pak opakovaně potvrzovala, že činnost Budoucnosti je financována pouze členy a sympatizanty.

Značnou část prostoru věnovala Budoucnost diskusím se členy a příznivci KSČM, kterým vysvětlovala svoje pozice, kritiku KSČM a podporu odborové organizovanosti. Záměrem Budoucnosti bylo vyhnout se jak převzetí momentálních společenských nálad, tak sektářství. V roce 1998 se sloganem „Nevolte pravici – nevěřte levici“ vyzvala ke kritické volební podpoře levicových stran. Základním a klíčovým cílem pro Budoucnost zůstalo vytvoření akceschopného hnutí pracujících. V roce 1999 však Budoucnost nadále oslabovala a část členů přešla na pozice reprezentované Socialistickou organizací pracujících. Jak bude ještě dále zmíněno, SOP nemá za cíl rychlé vytvoření velké a silné dělnické strany. Krátkodobým cílem SOP je vytvoření „avantgardní“, malé elitní organizace zaměřené teoreticky, s cílem získat nové členy mezi mladými a vzdělanými lidmi, kteří budou schopni vypracovat alternativu a nabídnout ji ve vhodném okamžiku dělnické třídě. Část požadavků z počátku 90. let přetrvávala, část byla modifikována. Koncem 90. let Budoucnost identifikovala situaci v České republice jako polarizovanou. Na jedné straně stojí vládnoucí elita složená z bývalých byrokratů a spekulantů, která zbohatla a bohatne privatizací a finančními machinacemi. Na druhé straně stojí pracující, kteří přepych elity platí v podobě vyšších cen, nájmu a daní. Cestou sebeobrany pracujících je vytvoření politické organizace. Budoucnost navrhuje tyto základní teze: sociální jistoty a práci pro všechny; 35-ti hodinový pracovní týden bez snížení mzdy; minimální plat, penzi a stipendium 3 500,- Kč, které budou reagovat na růst životních nákladů a inflaci; odmítá privatizaci zdravotnictví, veřejného sektoru, těžkého průmyslu a dolů a požaduje státní program výstavby bytů a řešení ekologické krize, bezplatné školství a zdravotní péči; řízení podniků a družstev výbory pracujících – na základě demokratické dělnické kontroly. Důraz klade na vytvoření bojovné odborové organizace pod kontrolou pracujících a vytvoření Strany práce spojené s odborovými svazy a hnutím mládeže, jejíž politika musí odpovídat dennodenním požadavkům pracujících a mládeže a jejíž funkcionáři, stejně jako funkcionáři odborů, nesmí pobírat vyšší plat, než je průměrný příjem pracujících, které zastupují. Členská základna musí mít právo okamžitě je odvolat. Součástí požadavků, na které je kladen zvláštní důraz, jsou práva žen: právo na bezplatnou interrupci na základě roz-

hodnutí ženy, právo na bezplatnou a bezpečnou antikoncepci, stejný plat za stejnou práci pro muže i ženy, či důstojné životní podmínky pro matky-samoživitelky a vyšší přídavky na děti.

Cílem Budoucnosti zůstává demokratická dělnická kontrola společnosti, hospodářský plán demokraticky schvalovaný výbory pracujících tak, aby odpovídal jejich potřebám a nedocházelo k mrhání, korupci a špatnému řízení starého byrokratického plánu, svobodná a dobrovolná federace dělnických demokracií v Evropě i na celém světě. Krom podpory a tematizaci odporu proti ekonomické globalizaci se Budoucnost (v současné době, tzn. počátkem roku 2002 pod názvem Socialistická alternativa Budoucnost – SAB) věnuje otázkám spojeným se situací zaměstnanců českých průmyslových podniků, vstupem České republiky do Evropské unie a široce (nejen v radikálně levicových kruzích) diskutovanou problematikou tzv. „války proti terorismu“. Zároveň SAB začala vydávat nový časopis zaměřený na ženy: Socialistický hlas žen.

5.2. Dělnická demokracie – Revoluční solidarita – Socialistická solidarita (SocSol)

Druhá trockistická formace vznikala o něco později, na podzim 1990. Její první název byl Dělnická demokracie. Tuto skupinu založil Thomas Franke, taktéž člen LA. Podnětem bylo pozvání od aktivisty Socialistické dělnické strany (SWP) Žebrovského na mezinárodní seminář Marxismus 90 pořádaný SWP na londýnské univerzitě v červenci 1990. Seminář „Marxism“ probíhá každoročně a členové této trockistické skupiny ho také pravidelně navštěvují i v současnosti. Tam se Thomas Franke seznámil s německými členy SWP a ti poté pomáhali Frankemu se zakládáním české sekce SWP.

Od ostatních trockistických proudů se SWP odlišovala v mnoha bodech, ale původním rozporem byla otázka třídní podstaty SSSR. Dlužno dodat, že pro některé trockisty je tento bod stále významným: „Mezi SocSol a Budoucností existují ideologické rozdíly. Jedná se především o otázku třídní povahy zemí východního bloku (státní kapitalismus vs. zdegenerovaný dělnický stát). Tato ideologická odlišnost vede také k odlišné praxi (orientace Budoucnosti na ‚nedělnickou‘ KSČM a volební podpora SocSol ‚nedělnické‘ ČSSD).“⁴⁹ SWP založil Tony Cliff pod původním názvem Mezinárodní socialisté v roce 1947 poté, co byl vyloučen ze Sjednoceného sekretariátu IV. internacionály. Důvodem jeho ostrakizace bylo, že ve své knize „Státní kapitalismus v Rusku“ tvrdil, že v SSSR degenerace organizace společnosti pokročila natolik, že již není ani deformovaným dělnickým státem, ale že v něm byl nastolen státní kapitalismus. Další odlišností je, že aktivisté české sekce SWP se nehlásí ani k Přejídnému programu⁵⁰ pro IV. internacionálu z pera L. D. Trockého. Počátkem 90. let tato skupina vyvíjela aktivitu zaměřenou především na teoretické diskuse a získávání nových členů. Její zakladatelé se pohybovali především v anarchistickém prostředí, což později vedlo k prvnímu střetu s anarchisty. Dělnická demokracie vystoupila také proti válce v Perském zálivu.

V roce 1992 došlo k roztržce mezi trockistickou skupinou Dělnická demokracie, která změnila název na Revoluční solidaritu, a anarchisty, která s odstupem času může být zhodnocena jako definitivní. K prvnímu polemickému kontaktu došlo na jaře

1992, kdy členové Revoluční solidarity rozšířili leták, který byl věnován kritice anarchismu. Leták byl překladem článku Dereka Howla „Odkaz Hala Drapera“ z časopisu International Socialism. V této stati byla podána „zdrucující kritika M. A. Bakunina a kritika anarchistů vůbec ze strany Marxe a Engelse,“⁵¹ či slovy Petra Wohlmuta: „Největší podíl ‚Odkazu Hala Drapera‘ spočívá, jak se zdá, v invektivách na naši adresu a ve vzteklém a žlučovitém monologu, snažícím se dokázat, že jsme banda dobrodruhů.“⁵² Členové Revoluční solidarity požadovali zveřejnění textu letáku v A-Kontra. Ze strany celé redakce byla tato akce Revoluční solidarity odsouzena a Revoluční solidarita byla označena za „rudé fašisty“. Jediný člen redakce, který zaujal k Revoluční solidaritě tolerantní postoj, představil ji čtenářům a nabídl jí spolupráci, pokud budou akceptovat jeho identitu anarchisty, byl Andrej Funk. Ale i ten záhy ustoupil od snahy navázat s Revoluční solidaritou spolupráci „...s jednou z našich skupin, která se k Leninovi a Trockému hlásí (jde o Revoluční solidaritu, se kterou jsem v jejích počátcích do jisté míry sympatizoval), jsem brzy rázně skoncoval (poté, co mě začali přesvědčovat o důležitosti potlačení vzpoury v Kronštadu a o ‚zlodušství‘ Machna).“⁵³ Od té doby pokračovaly ideologické střety, které byly zahájeny a vedeny trockisty proti anarchistům jako polemika, která má ukázat neúčinnost anarchismu a která byla a je do značné míry dogmatická z pozic marxismu-leninismu, a anarchisty proti trockistům s poukazem na jejich tendování k silnému, byť „dělnickému“ státu, a aktivitu trockistických agitátorů mezi anarchisty s cílem přesvědčovat a získávat nové aktivisty právě mezi nimi.

28. října 1994 došlo k incidentu, jehož autorství bylo přičteno Antifašistické lize. Toto uskupení zorganizovalo v Praze protest proti republikánské demonstraci, při němž došlo ke střetu skinheadů a republikánů s anarchisty a trockisty ze skupiny Revoluční solidarita. Sama Antifašistická liga byla pokusem Revoluční solidarity vytvořit širší antifašistické uskupení po vzoru britské Anti Nazi League. Krom tohoto vystoupení a několika dalších menších akcí (plakátovací akce proběhly krom Prahy i v Brně) se však neprosadila. Problematický byl jak široký rámec, který si pro svoji činnost zvolila a na který se nedostávalo zdrojů (pro dlouhodobé vedení kampaně za vytvoření masové organizace

Revoluční solidarita neměla dost materiálních ani lidských prostředků), tak i strategie vytváření podobné struktury – příležitostnou agitací vedenou z jednoho centra nebylo možné vytvořit dostačující zázemí. Přesto měla Antifašistická liga relativní úspěch. V průběhu její činnosti se k Revoluční solidaritě připojilo několik desítek sympatizantů (50–60 členů). Stejně jako v případě kampaní skupiny Budoucnost však většina zájemců o spolupráci na konkrétním problému (antifašismus) neměla v úmyslu podílet se na činnosti Revoluční solidarity jako trockistické formace. Nedošlo k získání nových aktivistů na bázi revolučně marxistického programu.

Kromě účasti na demonstracích a agitace se Revoluční solidarita věnovala teoretické činnosti, včetně vyjádření se k zahraničním otázkám: zejména americké politice.⁵⁴ Otázky zahraniční politiky vůbec hrály u Revoluční solidarity patrně roli největší v porovnání se všemi dalšími srovnatelnými subjekty české radikální levice (přes americkou intervenci v Somálsku až po vnitropolitickou situaci USA, otázky německé zahraniční politiky atd.). Tuto nezvyklou váhu přikládanou zahraničně-politické situaci zohledňují i základní teze Revoluční solidarity z počátku 90. let, dělené signifikantně na dvě části vymezující se zahraničně-politicky a jednu část obsahující vlastní politickou alternativu předkládanou Revoluční solidaritou. Revoluční solidarita odsoudila reálně-socialistický režim a označila ho za byrokratický státní kapitalismus. Revoluční solidarita se vymezila i proti současnému systému. Zpochybnila legitimitu a demokratičnost struktury kapitalistického státu a označila jej za nástroj sloužící vládnoucí třídě a zajišťující jí podmínky k hromadění kapitálu. Zájmy vládnoucí třídy jsou podle Revoluční solidarity v rozporu se zájmy pracujících. Nelze očekávat, že by vládnoucí třída sama změnila svůj postoj. Je nutné ji svrhnout. Toho lze dosáhnout jen samostatnými akcemi zdola organizovaných pracujících. Pracující třída potřebuje zcela jinou formu státu. Opravdovou dělnickou demokracii, která by se skládala z dělnických výborů a ochránila se lidovými gardami, na kterých by se zúčastňovala naprostá většina lidu. V takovémto státě musí být různým politických proudům zajištěna možnost organizovat se. Nezbytnou součástí hnutí za přeměnu ekonomicko-politického systému měla být internacionální solidarita a spolupráce a to jak pracujících

různých národů, tak i národně osvobozeneckých hnutí. Revoluční solidarita se postavila proti imperialismu, rasismu a diskriminaci žen a homosexuálů. Jako cestu ke změně viděla nezávislou akci dělnické třídy – vybudování odborů a podnikových výborů zastupujících pracujících, které by měly být nezávislé na státním aparátu a pod demokratickou kontrolou dělníků. Dalším krokem mělo být vytvoření revoluční strany, ve které se měla zorganizovat nejbojovnější část dělnické třídy a která měla fungovat jako paměť hnutí pracujících a nezávislá koordináční síť. Tato strana měla vzniknout v boji pracujících za lepší životní podmínky a skutečnou radikální demokracii ve všech společenských oblastech.

Od roku 1996 se přes relativní úbytek sympatizantů aktivita trockistických uskupení zvýšila. Revoluční solidarita, která změnila název na Socialistickou solidaritu (SocSol – Socialistická solidarita používá tuto zkratku z přirozených ohledů na to, jak by působila zkratka písmenná (SS)), zaujala zvláštní postavení. Krom jiného díky strategii, která jí umožnila na jistou dobu proniknout do médií. Socialistická solidarita v roce 1996 podporovala ve volbách, jako již tradičně, ČSSD. V tomto ohledu se na strategii SocSol dlouhodobě nic nemění. Ostře odmítá minulý, „reálně-socialistický“ režim, proti němuž někteří její členové protestovali stejně jako členové jiných radikálně levicových uskupení již od léta 1989. Podobnou strategii, totiž spolupráce se sociálně demokratickými stranami a odmítání spolupráce s neo- a poststalinistickými stranami mají i ostatní národní sekce SWP v Evropě. SocSol se trvale snažila posunout politiku ČSSD více doleva a navázat kontakt s odbory, úspěch však, i s ohledem na personální složení a zaměření ČSSD, neměla.

Krom vydávání překladů a vlastních novin (Socialistická solidarita, od roku 1998 Doleva!) se Socialistická solidarita podílela na organizování některých demonstrací a účastnila se demonstrací pořádaných jak anarchistickými organizacemi, tak odbory. Dále se Socialistická solidarita aktivně podílela na organizování studentských protestů v Praze proti zvyšování kolejného. Tyto protesty probíhaly na jaře roku 1998. 18. 3. 1998 se konala na Staroměstském náměstí demonstrace studentů proti zdražování kolejného, které se zúčastnilo podle odhadů kolem 2500 lidí. Kampaně proti zvyšování kolejného je obecně považována za

jeden z největších úspěchů trockistických organizací. Další kampaň Socialistická solidarita organizovala dlouhodobě – od roku 1996 a léta 1997, jednalo se o petiční akci za zákaz SPR-RSČ, blokády prodeje Republiky, kontra-demonstrace při příležitosti soudu s M. Sládkem pod heslem „Stop fašistické propagandě“ – tato demonstrace proběhla 23. ledna 1998. Tento soud se s M. Sládkem konal za protiněmecké výroky, které pronesl na republikánském shromáždění proti podpisu česko-německé deklarace.

Na podzim roku 1997, kdy byl v Praze na strahovských kolejích zabit Súdánec Hassan Elamin Abdelradi a ve zjištěné atmosféře následně poté začala protirasistická kampaň, na níž se v prvních týdnech podílelo množství institucí a organizací, od vysokých škol až po politické strany. V Praze vznikla Iniciativa proti rasismu (IPRA). V Brně vznikla ještě dříve podobná iniciativa, která po jistý čas měla také potenciál navázat se na radikální levici (zejména zájemci o spolupráci pocházeli z okruhů brněnské radikálně levicové mládeže). Tato iniciativa, která dnes nese název Lidé proti rasismu, se však díky více diplomaticky zaměřenému vedení stala spíše kultivovanou společností zaměřenou na působení uvnitř etablované politické scény.

IPRA začala na podzim 1997 vyvíjet intenzivní činnost. K ní patřilo pořádání pravidelných demonstrací proti rasismu na Staroměstském náměstí v Praze, vydávání vlastního bulletinu, organizace přednášek, setkání se studenty (například 23. března 1998 mítink na půdě Karlovy univerzity, 150 účastníků), letákové akce (včetně přelepování plakátů SPR-RSČ ap.). Tradičně úspěšné v upoutání pozornosti (sdělovacích prostředků) byly pikety Socialistické solidarity (tuto taktiku převzaly i SOP a KSM) s jasnými hesly, nesené v průvodech. 13. prosince 1997 proběhla například blokáda republikánského stánku před pražskou tržnicí v Holešovicích. Základní body z prohlášení IPRA definují Iniciativu jako „antirasistickou organizaci, která chce systematicky, organizovaně a nenásilnými prostředky čelit nárůstu rasismu“. IPRA měla být od počátku otevřena co nejširší škále lidí, bez rozdílu věku, povolání nebo politického přesvědčení. Jejím jediným deklarovaným cílem měl být systematický, organizovaný boj proti rasismu a fašismu. Za tímto účelem IPRA vyhlásila i ochotu napomáhat sjednocení úsilí dalších antirasistických organizací. Činnost se měla vést v linii osvěty a informovanosti o problematice (for-

mu diskusí), propagace myšlenek tolerance (kulturní akce), anti-fašistické a antirasistické propagandy, aktivní, nenásilné opozice vůči aktivitám rasistických a fašistických organizací – a to formou petic, bojkotů, kontra-demonstrací ap.

Šlo o podobnou iniciativu, jakou byly například kampaně Budoucnosti, tzn. na jeden určitý, konkrétní problém zaměřený projekt Socialistické solidarity. K Iniciativě proti rasismu vznikl i televizní dokument odvysílaný v pořadu ČT Nadoraz. Šlo o dokument D. Vondráčka, který se radikální levicí zabývá dlouhodobě – za „reálně-socialistického“ režimu podle radikálně levicových periodik psal články proti opozičně orientované mládeži do Mladého světa.⁵⁵ V souvislosti s tímto dokumentem Socialistická solidarita poslala otevřený dopis několika lidem a institucím (I. Mathé, generální ředitel ČT; P. Uhl, signatář Charty 77; redaktor deníku Právo; Právo, nezávislý list; Listy, dvouměsíčník pro politickou kulturu, HOST; M. Gregorovič, historik; F. Gál, sociolog; ČTK). V tomto dopise se aktivisté SocSol ohradili proti nepravdivým informacím prezentovaných v dokumentu a proti formě, kterou byl dokument natočen. „Věta, z některých jejich názorů na to, jak by měla vypadat budoucí společnost, po zkušenostech s komunismem až zamrazí“, je signifikantní pro celý dokument, jež nás zobrazuje v duchu souvislosti s minulým, totalitním režimem. Přitom byly záměrně vynechány veškeré naše zmínky o minulém režimu, jehož odsouzení tvoří jeden ze stěžejních pilířů našeho světónázoru. ... Jak si máme vysvětlit, že na otázku financování našeho časopisu a celé organizace jste se ptal pana Gregoroviče, ač bychom vám na váš případný dotaz rádi podali přímou odpověď – vše je financováno jen z našich vlastních kapes...“⁵⁶ atd. Fedor Gál se v dokumentu od demonstrací IPRA distancoval, následně se však Socialistické solidaritě omluvil. IPRA byla poměrně úspěšná v praktické činnosti, pod její hlavičkou se sešlo několik desítek lidí různé politické orientace. IPRA sama uvádí asi 200 členů v době maximální síly. Cílem IPRA bylo vytvoření sítě místních skupin na (zejména středních) školách a získat další organizace ke spolupráci. K IPRA se přihlásila pouze Socialistická solidarita a ve svých tiskovinách (Bulletin IPRA, letáky) upozorňovala na problémy a vybízela k hledání řešení, či nabízela vlastní návrhy. V Bulletinu IPRA byl zvolen opět poměrně primitivní styl

(nabízí se srovnání se Socialisticko Tajsja), zaměřený na prezentaci diskriminace (především) Romů a tendující od antirasismu k hlásání pozitivní diskriminace. Přestože SocSol čelila i kritice, že IPRA je podstatě mládežnickou organizací SocSol, která slouží k náboru středoškoláků, ani u IPRA nedošlo k získání členů pro činnost na platformě revolučního marxismu (obdobně jako tomu bylo u kampaní Budoucnosti).

Od podzimu 1997 probíhal uvnitř SocSol frakční boj, který vyústil v odchod několika členů a po jistou dobu fakticky k ochromení činnosti IPRA na jaře 1998. Definitivní zastavení činnosti IPRA je datováno k červenci 1998, kdy organizace ukončila svoji činnost po faktickém rozpadu Koordinační rady IPRA. Zástupci frakce poté v průběhu 1998 roku založili Přípravný výbor socialistické organizace pracujících, jediné trockistické organizace v ČR, která vznikla z vlastních zdrojů a nebyla iniciována ze zahraničí.

Po odtržení frakce došlo ke změně názvu časopisu SocSol na Doleva! a rekonstituování organizace. Po volbách v roce 1998 vyzvala SocSol spolu s Budoucností ČSSD, aby setrvala v opozici: „Zeman volby ‚prohrál‘. Přes své vítězství nedokáže ČSSD sestavit většinovou vládu levice, která by byla s to splnit sociálnědemokratický program. Hrozí, že se mezi jejími voliči bude šířit pesimismus a rezignace místo sebevědomí a aktivity.“⁵⁷ Za tuto výzvu proběhla den po volbách demonstrace. Tu uspořádaly SocSol a Strana demokratického socialismu (SDS). Demonstraci napadli neonacističtí skinheadi vedení tehdejším redaktorem Republiky Tomášem Kebzou.

Socialistická solidarita vyjádřila sympatie k formě protestu, kterou symbolizovala Global street party v roce 1998, ale zaujala jiná stanoviska, než organizátoři z anarchistického hnutí – stanoviska popírající změnu poměrů v globalizovaném světě. Socialistická solidarita, ale i některé další skupiny radikální levice se orientují na klasickou politickou teorii, bez reflexe vývoje v posledních (padesáti) letech. Často je patrná snaha vykládat svět z pozic ortodoxního marxismu, nejnověji snad z pozic Trockého Přečodného programu, či Cliffových prací z 50. let. V kontextu této snahy je obhajována Marxova výlučná role, či vysvětlovány konkrétní jevy – v případě Global street party například tvrzeními: v případě globalizace nejde o nic nového („kapitalismus byl

od svého narození systémem globálním...“), slučování koncernů je normálním průběhem koncentrace kapitálu („tendence k takové koncentraci je ... stejně stará jako kapitalismus sám...“), dělnická třída je stále nejsilnější vrstvou společnosti („při každé nové technologické vlně... se mluvilo o konci dělnické třídy... výsledek býval opačný...“), neexistuje nerušený tok kapitálu („to platí ... pouze pro jeho peněžitou podobu... celou řadu podniků nelze vůbec přemístit“), nízké mzdy nerozhodují při výběru teritoria pro investice („investice netečou do Afriky, ale omezují se na vyspělejší oblasti zeměkoule“), není omezována role států („čím větší koncern, tím užší je jeho spojení se ‚svým‘ státem...“), korporace jsou snadno zranitelné („v mnoha ohledech jsou dnešní tzv. nadnárodní koncerny zranitelnější než kdy jindy“), či odmítnutí teorie nutnosti mezinárodní koordinace protestních akcí („ze všeho neúčinnější je stále stará dobrá zbraň – solidární stávky na domácí půdě“).⁵⁸ I koncem 90. let 20. století základní teze Socialistické solidarity udržovaly konzistenci s tezemi počátku 90. let. Jako základní problém je nazírán kapitalismus. Kapitalismus podle Socialistické solidarity nejen nedokáže řešit problémy současné lidské společnosti, ale dokonce jejich řešení efektivně znemožňuje. Tím nejen brání dalšímu pokroku na cestě ke svobodnější, demokratičtější a sociálně spravedlivější společnosti, nýbrž ohrožuje i samu existenci lidstva. Charakteristické pro současné ekonomicko-politické uspořádání společnosti je, že všichni, celá společnost, žijí z výsledků námezdní práce, nejen většina pracujících, ale i menšina neprodukcující žádné hodnoty. Pouze kolektivní převzetí celospolečenského bohatství pracujícími a demokratické plánování, řízení výroby a distribuce jejich výsledků mohou vést k svobodnější, demokratičtější a sociálně spravedlivější společnosti. Dnešní systém je v principu nereformovatelný. Struktury současného parlamentu, armády, policie a soudní moci byly vytvořeny vládnoucí třídou a jsou konstruovány tak, aby bránily její výlučné postavení. Socialistická solidarita odmítá i režim z let 1948–1989 (a ostatním režimům ve východní Evropě, Číně apod.), který nepovažuje za socialismus, nýbrž za státně byrokratickou formu kapitalismu a hlásí se k tradici levé opozice vůči těmto systémům. Podporuje boje pracujících za kratší pracovní dobu, vyšší mzdy, lepší pracovní podmínky, za bezplatnou lékařskou péči a sociální zabezpečení,

za rovný přístup ke vzdělání a informacím a všechny jejich ostatní emancipační snahy. Místo parlamentní politiky prosazuje alternativu nezávislé aktivity pracujících prostřednictvím stávek, kampaní, manifestací apod. Jen sami pracující mohou podle Socialistické solidarity dosáhnout svého vlastního osvobození. Místo institucí kapitalistického státu nabízí Socialistická solidarita alternativu v podobě systému společenské samosprávy, tedy úplného rozšíření demokracie do všech sfér společenského a hospodářského života. Úsilí o socialismus je podle Socialistické solidarity součástí celosvětového boje, proto klade velký důraz na solidaritu a důslednou opozici všemu, co proti sobě staví pracující různých zemí, různé barvy pleti, různé národnosti, různého pohlaví, sexuální orientace či profese (tzn. podpora boje proti rasismu, diskriminaci žen, homosexuálů aj.). Za akutní hrozbu svobodě a demokratickým právům považuje Socialistická solidarita fašismus, boj proti fašismu je pro ni tedy prioritou. Aby bylo možné aktivně prosazovat výše nastíněné myšlenky, je podle Socialistické solidarity nutné vytvořit revolučně socialistickou stranu z nejbojovnější části pracující třídy, studentstva a mládeže, a to účastí v dělnickém hnutí a aktivitou v masových organizacích pracujících – například odborech. Kritérium praxe má ukázat, že zájmy reformistických předáků odborů, sociální demokracie nebo komunistické strany nejsou totožné se zájmy pracujících a přirozeně přispět k zohlednění alternativy, tedy funkční a akceschopné revolučně socialistické organizace.

Krom účasti na kampani proti protidrogovému zákonu se v roce 1999 v souvislosti s útokem NATO proti Jugoslávii ustavila Socialistická akce mládeže proti NATO (SAMN), ve které přijala účast i SocSol. Krom SocSol v SAMN působil například i KSM. SAMN pořádala demonstrace proti náletům a NATO (do povědomí veřejnosti proniklo vystoupení SAMN na Pražském hradě), SocSol zahájila petiční akci proti bombardování. Od léta 1999 SocSol procházela útlumem, bylo pozastaveno vydávání časopisu a členové SocSol se opět pokoušeli navázat kontakty s anarchistickým hnutím. Počátkem roku 2000 (9. ledna 2000) SocSol zorganizovala protestní „černou“ jízdu pražskou hromadnou dopravou, která měla být vyjádřením protestu proti zdražování jízdného MDH. Nedošlo k žádným incidentům. Další aktivity Socialistickou solidaritu přivedly do INPEGu, kde patřila

k neaktivnějším. Na jaře 2001 se zlepšily vztahy se SOP, spolu s kterou se Socialistická solidarita podílí na organizaci a činnosti platformy Globalizujme odpor!, která má navázat na činnost INPEGu a kampaň „Stop MMF!“. Platforma Globalizujme odpor! byla definována jako součást globálního hnutí proti kapitalismu, za lidská, sociální a odborářská práva, součást úsilí o zachování životního prostředí a boje proti rasismu a útlaku. Hnutí Globalizujme odpor! vzniklo podle prohlášení Socialistické solidarity jako otevřená a demokratická platforma pro antikapitalistickou akci a svobodné fórum pro diskusi. Mezi první akce patřily protesty proti praktikám firmy Nike, mezi dalšími lze zmínit například demonstraci z 29. září 2001 (Praha) proti terorismu a zároveň vojenské odvetě USA a proti tzv. „kampani proti terorismu“, související s útokem proti Světovému obchodnímu centru a Pentagonu ze dne 11. září 2001.

5.3. Socialistická organizace pracujících (SOP)

Socialistická organizace pracujících (SOP), která vznikla jako poslední z trockistických organizací existujících v České republice, získala některé předpoklady k tomu, aby se v příštích letech stala významnou revolučně marxistickou organizací – jedná se o vysoce aktivistickou organizaci s jistými finančními zdroji a vyhraněnou programovou orientací. Jádrem Socialistické organizace pracujících se stala radikální skupina, která v roce 1997 začala zvyšovat aktivitu uvnitř Socialistické solidarity a během podzimu 1997 a počátku roku 1998 získala podobu frakce. Po několika pokusech sladit činnost frakce s dlouhodobým programem Socialistické solidarity došlo ke klíčovému konfliktu, při kterém členové frakce získali vedení Socialistické solidarity. Nečlenové frakce odmítli udržovat linii vedení a několik členů frakce následně opustilo Socialistickou solidaritu. Několik z nich již na jaře 1998 začalo uvažovat o založení nové organizace. Byl ustaven Přípravný výbor socialistické organizace pracujících (PV SOP), který se poprvé představil na srpnové street party v Praze v roce 1998.⁵⁹

Přípravný výbor SOP se definoval ve vztahu k analýze české vnitropolitické situace po volbách v roce 1998. Identifikoval v ní dvě příčiny rostoucí nespokojenosti některých vrstev obyvatelstva, a to:

1. sociální propad nemalé části společnosti v souvislosti s vývojem českého modelu kapitalistické organizace ekonomiky a společnosti;
2. vzrůstající represivní tlak na menšinové segmenty společnosti (od bezpečnostní – protiopoziční, tzv. protiextremistické a protidrogové politiky až po politiku imigrační).

Konstatoval, že vláda ČSSD bude pokračovat ve stejném kursu politiky, jaký byl nastoupen vládou ODS, KDU-ČSL a ODA (a později US). Součástí tohoto politického kursu je i udržování a eskalování výše specifikovaných trendů. Dále konstatoval, že nespokojenost s tímto kursem a z ní vyplývající odpor k systémovým příčinám nejsou dostatečně organizovány a artikulovány. Jako svůj úkol vytyčil vybudování organizace, která poskytne organizační základnu a vedení nespokojeným vrstvám populace. PV SOP se přiklonil k tradici mezinárodní Levé opozice vedené Lvem D. Trockým jako revolučně marxistickému směru, který je

pro SOP teoretickou záštitou řešení problémů pozdně kapitalistické společnosti.

PV SOP se distancoval od stalinismu, který je popřením marxismu a socialismu, a vzhledem k charakteru režimů ve stalinistickém SSSR a satelitních státech je označuje jako „degenerované dělnické státy“. V této souvislosti je nutné zmínit intenzivní polemiku s teorií SWP vycházející z práce Tonyho Cliffa a označující reálný socialismus v bývalém SSSR za státně kapitalistické zřízení.⁶⁰ Z hlediska konkrétní krátkodobé a střednědobé politiky Socialistické organizace pracujících je významnou pasáží z prohlášení Přípravného výboru SOP analýza české radikálně levicové scény: radikální levice v ČR je rozdrobená do mnoha malých organizací, které často rozdělují různé animozity a vyhocené programové a personální rozpory. PV SOP si za cíl vytkla podporu akční jednoty podle zásad jednotné fronty. Činnost SOP se měla ubírat jednak cestou propagandy, ale i aktivní participace na hnutí pracujících a sociálních hnutích širokého spektra (feministické, antirasistické hnutí ap.) a organizování těchto hnutí a to na místní, státní i globální úrovni.⁶¹

Přípravný výbor SOP se v průběhu druhé poloviny roku 1998 etabloval a na základě programu zveřejněného v prohlášení byla vytvořena revolučně marxistická organizace. Pro novou organizaci byl zachován název Socialistická organizace pracujících. Politický profil SOP je dán strategií organizace: SOP neupustila od snahy přímo oslovovat pracující, či sociálně znevýhodněné segmenty populace, je však třeba upřesnit, že přes deklarovanou snahu v tomto ohledu není dosahováno žádných větších úspěchů. To je dáno i tím, že součástí strategie je i v českých podmínkách nezvykle velký důraz na marxistickou teorii. Z taktického ohledu je proto strategie upozaděna krátkodobým programem, jehož součástí je záměr na vytvoření celorepublikové organizace aktivních socialistů na společné platformě a důraz na propagandu a vzdělávání. Tento taktický cíl je do strategie zapracován prostřednictvím teze, že teprve v další fázi, až bude mít organizace dostatečné lidské a materiální zdroje, by se měla napojit na hnutí pracujících. Této programatice odpovídá i název oficiální tiskoviny: Socialistická avantgarda.

Charakteristická je pro SOP vysoká úroveň vzdělání členů. SOP se, narozdíl od Socialistické solidarity a Budoucnosti, hlásí

k ortodoxní podobě trockismu, tak jak byl definován ve 30. a 40. letech 20. století. SOP se pokouší ideologii vypracovanou Lvem Trockým⁶² a předloženou v podobě Přejchodného programu pro IV. internacionálu přenést do současných českých, ale i globálních podmínek. Přitom se však potýká s téměř stejně velkými problémy, se kterými se vyrovnávají pokusy implementovat do dnešních podmínek ideologii liberalismu 19. století. Zvláště patrné jsou tyto problémy při aplikaci Marxovy analýzy raného kapitalismu na situaci pozdního kapitalismu globální informační společnosti. Geneze světového trockismu tvoří pozadí programatiky. Jedná se zejména o značnou fragmentaci trockistického hnutí a přetrvávající spory mezi různými internacionálami (Sjednocený sekretariát IV. internacionály, CWI, SWP atd.). V 80. letech se objevily nové pokusy o sjednocení, respektive obnovení IV. internacionály, nicméně skončily neúspěchem. Britská Workers Power a irská Irish Workers Group argumentovaly za sjednocení na základě revolučního programu. Na základě této snahy vzniklo Hnutí za revoluční komunistickou internacionálu, které bylo později přejmenováno na Ligu za revoluční komunistickou internacionálu. SOP vznikla jako ortodoxní trockistická skupina na území ČR, ale cestu do mezinárodní Ligy za revoluční komunistickou internacionálu (LRKI) si našlo poměrně rychle. LRKI je relativně velmi malou organizací čítající řádově maximálně stovky členů, má nicméně členské sekce (buňky) v mnoha (zejména evropských) zemích. Jde o organizaci, která se pokouší restaurovat trockistický program odkazující na Komunistický manifest Marxe a Engelse a Přejchodný program Trockého a uplatnit jej v praxi. LRKI odmítá jednak teorii a praxi neortodoxních trockistických organizací (například SWP), ale i snahy nadále ikonizovat Trockého Přejchodný program (z roku 1938). Výstupem snahy členů LRKI vytvořit nový program je Trockistický manifest, který byl publikován v roce 1989. V roce 1992 byl Trockistický manifest rozšířen o další, pátou kapitolu, která byla reakcí na pád reálně-socialistických režimů. SOP vydala tento manifest v dubnu 2000.

Podstatnou součástí a východiskem programu LRKI je nízká míra reflexe vývoje politické filosofie a teorie ve druhé polovině 20. století, program se naopak snaží zdůraznit platnost dialektického materialismu, strategického směřování vědeckého socialis-

mu a tezí, že třídní boj je hybnou silou dějin a jedině dělnická třída je důsledně revoluční. Prizmatem teorie a ideologie první poloviny 20. století jsou ovšem nazírány a reflektovány i události a praxe 2. poloviny 20. století obecně (jmenovitě například feminismus, černošské hnutí, rozšíření stalinismu do východní Evropy, či rozpad IV. internacionály). Trockistický manifest si činí nárok na to být základem komplexního, důsledného a globálního programu přechodu k socialismu světové strany socialistické revoluce. Jak již bylo zmíněno dříve, účelem Trockistického manifestu bylo vytvořit prostor ke sjednocení různých organizací trockistické provenience. Současnou situaci LRKI vidí jako éru centralizace nadnárodního kapitálu. Světová kapitalistická ekonomika je koordinována v součinnosti USA, EU a Japonska. Spolu s centralizací nadnárodního kapitálu došlo ke vzniku a rozvoji regionálních liberálních hospodářských bloků, ty by však v případě krize mohly změnit charakter v bloky protekcionistické, což by omezilo a zmenšilo prostor pro celosvětově orientované nadnárodní společnosti. Součástí strategie kapitálu je omezení, nebo zničení výdobytků dosažených dělnickým hnutím – tzv. úsporné programy. Cílem světové revoluční strany je vytlačit z vedení dělnické třídy „kolaborující elementy“ (či v terminologii užívané SOP: „reformisty“) a sjednotit světové dělnické hnutí. Strategický cíl, kterým je přechod k socialismu, je provázen a podpořen přechodnými požadavky, jejichž úlohou je vytvořit „most“ mezi živelným třídním bojem a socialistickými cíli.

Jednou ze zásadních teoretických perspektiv, kterými je nazírán politický vývoj v ČR, je teorie o sporu mezi „korupčníky“ (podporovanými a podporujícími ODS) a proimperialistickou buržoazií (zastupovanou na politické aréně US a Hradem). Nedůslednou a nedostatečnou opozici těmto dvěma silám vytvářejí reformisticky orientované dělnické strany: ČSSD a KSČM. Korupčníky jsou v kontextu této teorie nazýváni podnikatelé a kapitalisté, kteří využili privatizačního boomu k osobnímu obohacování, tunelování podniků i bank. Proimperialisticky orientovaní jsou pak podnikatelé a kapitalisté, kteří mají zájem na průhledné ekonomice, skutečně efektivním chodu svých podniků. V neposlední řadě k nim lze přiřadit i zahraniční investory. Socialistická organizace pracujících se orientuje zejména na KSČM

a KSM, přičemž hlavní důraz je položen na činnost směrem k řadovým členům a sympatizantům. Strategie SOP, která je označována jako strategie „jednotné fronty“ spočívá ve spolupráci na konkrétních projektech. Provází ji jednak kritika reformních tendencí v KSČM, druhdy předkládání revolučních cílů SOP, se kterými se mají, či mohou řadoví aktivisté ztotožnit. Z neochoty reformních činitelů v KSČM tyto požadavky akceptovat, či realizovat, má být aktivistům zřejmější skutečná povaha reformního vedení a má z ní plynout i orientace aktivistů na revoluční alternativu tomuto vedení, případně přímo na vytvoření nové, revoluční strany.

Socialistická organizace pracujících se více než jiné organizace radikální levice v ČR zaměřuje na aktuální otázky a snaží se je zpracovat také teoreticky.⁶³ Časopis SOP Socialistická avantgarda je patrně jedním z nejkvalitnějších periodik vydávaných radikální levicí. Krom komentářů obsahuje články a zejména podrobné analýzy konkrétních aktuálních problémů. Prezentované názory a duch textu jsou stranické, v linii, kterou politicky SOP představuje, včetně slovníku, který využívá tradiční marxistické terminologie (do značné míry zprofanované minulým „reálně-socialistickým“ režimem). Stejně jako okruh témat i hlediska, ze kterých jsou tato témata nazírána, předpokládají určitou znalost a vzdělání na straně čtenáře a jistou úroveň ideologické angažovanosti. Nevýhodou takovéto tiskové a publikační platformy je její malý dosah a neschopnost oslovit větší množství čtenářů. Forma a obsah publikační činnosti odpovídají celkovému profilu SOP. Více teoreticky je směřován časopis Revoluční marxismus, který je vydáván od listopadu 2000 jako diskusní a teoretický časopis LRKI v českém a slovenském jazyce. Revoluční marxismus má být věnován zejména revoluční teorii vycházející jak ze zkušeností předcházejících generací revolucionářů, tak reflexí současných teoretických polemik. Anoncován byl jako nepravidelný občasník.

SOP se od svého vzniku podílela na několika kampaních a protestních akcích. Patrně nejvýznamnější byl její podíl na Iniciativě proti rasismu (IPRA). Je nutné upřesnit, že IPRA byla založena a aktivitu vyvíjela ještě v době, kdy byli pozdější členové SOP ještě členy Socialistické solidarity, tedy na podzim roku 1997 a počátkem roku 1998. IPRA se rozpadla po volbách v roce

1998. Znovu byla IPRA použita Socialistickou organizací pracujících, aby zaštitila protifašistickou demonstraci 28. října 1999. Této aktivite se spolu se SOP účastnily Socialistická solidarita, KSM, SDS a United. Na demonstraci byl přítomen i místopředseda KSČM Exner.

Další aktivitou, na které se podíleli budoucí členové SOP, byla krátká kampaň proti zdražování kolejného na pražských strahovských kolejích na jaře 1998. Největší demonstrace se v kontextu této kampaně konala 8. 3. 1998 na Staroměstském náměstí a zúčastnilo se jí podle odhadů kolem 2500 lidí. Tato kampaň byla sice po krátkou dobu masovou záležitostí, nicméně charakterem kampaně byla vytyčena její monotematicnost a průběh, který byl zákonitě časově omezen. Na podzim roku 1998 členové SOP podporovali protesty a stávkou učitelů v Kladně-Vrapicích, organizovanou na podporu odvolané ředitelky speciálního učiliště ve Vrapicích. Relativně významnou kampaní, na které se SOP podílela, byla kampaň proti represivní protidrogové politice, na které se SOP podílela nejprve s SDS a SocSol, od jara 1999 s KSM, pod názvem „Prevence místo represe“. Tato kampaň se realizovala od podzimu do léta 1999. SOP se jako jediné organizaci protestující proti přijetí tzv. protidrogových zákonů ve vztahu k ní podařilo rozpracovat systém tezí vyjadřujících určitý ucelený náhled na problematiku drog a drogových závislostí: odmítá represi proti experimentátorům s drogou i proti drogově závislým a požaduje prevenci založenou na odstranění sociálních příčin drogových závislostí – odstranění nezaměstnanosti, nabídku lepšího využití volného času, nabídnutí životní perspektivy a prostoru pro seberealizaci mládeže, úplné, pravdivé a přístupné informace o drogách a drogových závislostech, samozřejmě též v obecné rovině provázené bezplatnou lékařskou péčí, pomocí a léčením, programy výměny stříkaček a aplikací substitučních drog (což má být financováno a provozováno státem nebo místní samosprávou). Socialistická organizace pracujících též požaduje státní monopol na výrobu, dovoz a distribuci drog, včetně alkoholu a tabáku pod přímou veřejnou kontrolou pracujících a mládeže. Odmítá jakýkoliv trh s drogami, ať již černý nebo oficiální. Součástí kampaně byly jednak demonstrace, konference, lobování na sjezdu ČSSD a distribuce letáků a dalších materiálů. Kampaň „Prevence místo represe“

skončila v létě 1999. SOP vyvíjela aktivitu též v oblasti industriálního konfliktu – jmenovitě se účastnila protestů proti nevyplácení mezd, které probíhaly v průběhu roku 1999 (ČKD, Kohinoor, demonstrace státních zaměstnanců, demonstrace před parlamentem ad.).

Za jednu z nejvýznamnějších iniciativ roku 2000 lze považovat aktivitu „Stop MMF!“ Tato iniciativa vznikla zejména následkem neochoty organizací sdružených na platformě INPEGu spolupracovat se Socialistickou organizací pracujících. SOP krom jiného usilovala o zapojení KSČM do protestních akcí, což bylo pro antiautoritářsky orientované elementy sdružené v INPEGu nepřijatelné. „Stop MMF!“ vznikla na podzim 1999 – první schůzka proběhla v září. Velkou demonstrací, která se v kontextu „Stop MMF!“ odehrála, byla demonstrace 23. 9. 2000 na Těšnově, které se účastnilo několik tisíc lidí, převážně ovšem ze zahraničí, a čelní představitelé KSČM. SOP zdůvodnila svoji snahu o zapojení KSČM do protestů, jednak z hlediska své dlouhodobé strategie, která spočívá ve spolupráci s dělnickými stranami, aby řadoví aktivisté měli možnost porovnat protikapitalistickou rétoriku reformních vůdců (ve skutečnosti prokapitalisticky orientovaných) a jejich praktickou činnost s činností skutečně revolučních elementů dělnického hnutí, k nimž se SOP sama řadí; druhdy snahou získat pro účast na protestech co největší počet demonstrantů, přičemž bylo do jisté míry využito i zahraničních kontaktů KSČM. Od počátku roku 2001 proběhlo, či probíhá hned několik kampaní. Za nejvýznamnější témata lze vyjmenovat: zahájení kampaně proti snaze prosadit školné na vysokých školách, protesty proti podmínkám pracovníků tzv. „sweatshopů“ firmy Nike ve třetím světě, solidární akce s dělníky v Rusku, kampaň za osvobození Mária Banga,⁶⁴ či kampaň „Globalizujme odpor!“ za organizované globální antikapitalistické hnutí.

Z českých politických subjektů SOP spolupracuje s Komunistickým svazem mládeže a Komunistickou stranou Čech a Moravy. Na 5. sjezdu KSČM Socialistická organizace pracujících takticky podporovala kandidaturu Václava Exnera na předsedu KSČM proti Miroslavu Grebeníčkoví. Za zmínku stojí, že současný předseda KSČM M. Grebeníček linii některých členů KSČM účastnících se akcí spolupořádaných SOP několikrát kritizoval. Spolu s KSM SOP organizovala již zmiňovanou iniciativu (pa-

ralelně s INPEGem) proti zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky pod názvem „Stop MMF!“. Jedné z demonstrací této iniciativy, která se konala 23. 9. 2000, se účastnil M. Grebeníček spolu s M. Ransdorfem a V. Exnerem. Jak již bylo naznačeno výše, spolupráce s KSČM a KSM je provázena (v kontextu strategie SOP) kritikou praktické politiky prováděné těmito organizacemi, a pokusy soustavně tuto politiku analyzovat z hlediska marxistické teorie. SOP sama se vyhýbá označování součinnosti s KSČM a KSM za „spolupráci“ a za vhodnější považuje termín „jednotná akce“, která je obhájena zvláštní taktikou k dělnickým stranám, jež je třeba zapojit do akce za požadavky pracujících.

Samostatnou otázkou představují organizace REVO a Socialistická alternativa žen. REVO je součástí mezinárodní sítě revoluční mládeže World Revolution. World Revolution byla založena v roce 1999 na Mezinárodním revolučním táboře ve Francii a jedná se o síť organizací sympatizujících s LRKI. S jistým zjednodušením se tedy dá říci, že se jedná o mládežnickou organizaci SOP, se kterou také koordinuje většinu akcí. Vydává vlastní časopis Revo. Socialistická alternativa žen je organizací, jejíž přípravný výbor se poprvé představil 8. 3. 2001 na shromáždění organizovaném Feministickou skupinou 8. března na náměstí Míru. Vydává též vlastní časopis – Bulletin Socialistické alternativy žen. Přes krátkou dobu existence se dá SAŽ jistým způsobem interpretovat jako završení delší teoretické reflexe hnutí za práva žen, která probíhala na stránkách Socialistické avantgardy. Na rozdíl od feministických organizací, s jejichž požadavky SAŽ z větší míry souhlasí, nepovažuje za jedinou, či stěžejní otázku patriarchální útlak, ale útlak třídní, což ji vede k deklarování strategie boje za práva žen nikoliv mimo, ale uvnitř dělnického hnutí.

Krom těchto organizací se SOP podílí na organizaci některých akcí i kampaní společně s dalšími dvěma trockistickými skupinami – Socialistickou solidaritou a Socialistickou alternativou Budoucnost; příležitostně dochází i ke spolupráci s řadou dalších politických subjektů. Tato spolupráce se však nedá označit za programovou, či strategickou. Rétorika SOP kritická k anarchistům spojená s faktickou spoluprací SOP s KSM a KSČM a obhajobou bolševické politiky po roce 1917 v Rusku až do

převzetí moci Stalinem vyprovokovala ostře odmítavé reakce ze strany anarchistického hnutí. Zejména FSA se pokusila zamezit propagandě SOP na anarchistických akcích a zároveň reagovala i na kritické vystoupení SOP namířené proti teoretické i praktické bázi anarchismu. SOP následně několikrát upozornila na pronásledování a omezování své činnosti ze strany FSA, a to i na mezinárodní radikálně levicové scéně. FSA nicméně není jedinou anarchistickou organizací, která se ostře vymezila proti českým trockistickým organizacím. Lze konstatovat, že v průběhu roku 2001 krom několika jedinců z pražské anarcho-autonomní scény odmítla spolupráci s trockisty jak Federace sociálních anarchistů, Organizace revolučních anarchistů Solidarita, tak i Československá anarchistická federace.

6. VZTAHY MEZI SLOŽKAMI RADIKÁLNÍ LEVICE A JEJÍ SOUČASNÁ PODOBA

Spolupráce mezi jednotlivými složkami radikálně levicové scény v České republice není samozřejmostí. Velmi často je velice obtížné ji realizovat a vztahy kolísají od spolupráce, přes toleranci až k otevřenému napětí. Tento problém není v českých podmínkách nový a existuje i v dalších zemích. Jde zejména o otázku spolupráce anarchistického hnutí s trockistickými skupinami. Napětí mezi jednotlivými frakcemi anarchistického hnutí je ve srovnání s touto otázkou citelně nižší. Mezi trockistickými skupinami je tato otázka v podstatě vyřešena – většina v současné době aktivních trockistů je spolupráci s anarchisty nakloněna, rozdíl jsou pouze v přístupu různých trockistických skupin k anarchistickému hnutí a anarchismu jako politické filosofii. Souhlas se spoluprací s anarchisty je však, podle názoru autora této práce, z politického hlediska ryze pragmatický, neboť mobilizační potenciál trockistů v České republice je řádově nižší než mobilizační potenciál anarchistického hnutí. Z trockistického postoje ke spolupráci s anarchisty se tedy nedá vyvozovat příliš o dlouhodobé strategii, či postoji ke konkrétním politickým otázkám včetně otázky organizace radikálně levicové scény. Anarchistické hnutí je v otázce spolupráce rozpolceno, od ostrého odmítání až k souhlasu s participací na společných projektech. Jako eskalace této otázky a další dělicí moment se, zvláště v roce 1999, projevuje přítomnost Komunistického svazu mládeže na některých akcích pořádaných trockisty. Jako ilustrace může posloužit organizace protifašistické demonstrace 28. 10. 1999, kdy anarchisté svolali svoji kontra-demonstraci na Těšnov a trockisté na Ovocný trh (obě skupiny se později spojily). Na demonstraci na Ovocném trhu, kterou organizovala Iniciativa proti rasismu, byl na pozvání Socialistické organizace pracujících přítomen poslanec za Komunistickou stranu Čech a Moravy Exner (a členové Komunistického svazu mládeže). Při hodnocení této demonstrace byly v anarchistickém táboře patrné ostře

negativní reakce na přítomnost Komunistického svazu mládeže a dokonce poslance Komunistické strany Čech a Moravy, a to takřka bez výjimky. Druhým, obdobným případem byla pražská street party z 5. 6. 1999, kdy skupina anarchistických aktivistů (z několika skupin) vyzvala k opuštění demonstrace členy Komunistického svazu mládeže a Socialistické organizace pracujících, kteří se na street party pokoušeli distribuovat svoje materiály (tiskoviny et cetera), s tím, aby nadále nenavštěvovali akce pořádané anarchisty. Ovšem tyto konflikty se datují již od počátku vzniku obou organizací (15. listopadu 1998 při demonstraci Federace sociálních anarchistů proti nezaměstnanosti v Mostě byly obě skupiny od sebe odděleny řádově vyšším počtem policistů než bylo demonstrantů na obou stranách dohromady.)

Za společnou práci na některých projektech se staví část Organizace revolučních anarchistů – Solidarity a část Československé anarchistické federace, ostře proti jakékoliv spolupráci je Federace sociálních anarchistů. Jako doklad linie, kterou FSA v této otázce zastává, lze zmínit konfrontaci s anarchistou aktivním v distribuci anarchistických, ale i marxistických tiskovin, který jistý krátký čas zastával a navrhoval ČSAF i ORA-S spolupráci s trockisty (a krom jiného například označoval Socialistickou solidaritu za představitele anti-autoritářské levice). Federace sociálních anarchistů všeobecně vidí tento problém jako klíčový. Podle názoru FSA by v takovémto případě spolupracovaly dva proudy, nabízející nikoli odlišný, ale protichůdný recept na společenskou změnu. FSA potvrdila, že její postoj v této otázce je neměnný (například: „Nebudu zde rozepisovat a posté opakovat, proč jsou tito disidentští stalinisté, trockisté, maoisté atd. našimi nepřáteli. Každý, kdo tyto skupiny a jejich zruďné ideologie zná, ví, co jsou doopravdy zač. Každý, kdo tyto skupiny propaguje, nebo vyzývá ke spolupráci s nimi, je musí znát, a tedy se jim dobrovolně staví naroveň. Členové FSA, včetně mě, nikdy nebudou tolerovat jakékoliv totalitářské tendence. S nepřáteli svobody a pokroku je nutné se vypořádat ihned, dokud nejsou natolik mocní, aby se vypořádali oni s námi.“⁶⁵ Či: „Podstatou sporu... byl fakt, že nejen ‚útočník‘, ale i množství dalších členů FSA, se cítí poníženi a uraženi tím, že pro D. N. a nejen pro něj, jsou trockisté ze Socialistické solidarity, výsměšně nám připomínající například masakr kronštadtského povstání, přijatelným partne-

rem pro práci. Toť vše.... Není rozdílu mezi Leninem, Trockým, Stalinem, Mussolinim, Frankem a Hitlerem, všichni byli architekty děsivých totalitních režimů. Stovky tisíc našich soudruhů skončily jak v plynových komorách Auschwitzu, tak byly hromadně postříleny v Kronštadtu, nebo umrzly někde na Kolymě v GULAGu. Přímou akci našeho člena schvalujeme. Neprojdou ani hnědí, ani rudí fašisté a už vůbec ne ti, kteří jim klestí cestu. NO PASARAN!!!“⁶⁶ Nicméně zásadní dělící line mezi trockistickým proudem a anarchisty je patrná i v praxi a teorii dalších anarchistických uskupení a lze předpokládat, že tento stav se nezmění.

Česká radikální levice prošla během 90. let rychlým vývojem. To bylo dáno přirozeným během věcí a překotným vývojem politické obce, který doháněl vývoj minulých desetiletí, kdy byla politická a sociální realita konstituována limity reálně-socialistického režimu. Od počátků, kdy byla roztržena a mlhavou ideovou výbavu a orientaci valné části sympatizantů suplovalo vzdělání a ideová výbava několika aktivistů, z nichž se valná část účastnila politického života v disentu, došlo k jasné a pregnantní formulaci výchozích ideových postulátů, strategie a koncepce jednotlivých složek radikální levice. Z těchto složek zaujala dominantní roli anarchistická a trockistická uskupení: ČSAF, FSA, Solidarita, Socialistická solidarita, Budoucnost a Socialistická organizace pracujících. Další uskupení radikální levice (Levá alternativa, ASS, SDS, AF, ČAS, SLF aj.) se nedokázala prosadit, nebo postupem času zanikla.

Do značné míry se vytratil protestní faktor, který část radikální levice počátku 90. let kvalifikoval jako „generační vzpouru“ nebo prostě jen záležitost tzv. alternativního životního stylu. V souvislosti s tím téměř řádově poklesl počet aktivistů. Ve srovnání s počátkem 90. let, kdy byli organizováni takřka všichni aktivisté (včetně těch, kteří neměli ujasněnou ideovou orientaci – a těch byla převážná část), v současné době jsou organizováni pouze aktivisté, kteří se svojí angažovaností přímo podílejí na programovém projektu konkrétních organizací. Silně poklesl počet vyhraněných sympatizantů a souběžně se zdatelně zvětšil prostor pro sympatizanty potenciální.

V anarchistickém prostředí se profilyvaly tři organizace (ČSAF, FSA, ORA-S), které reprezentují oba významné proudy

českého anarchismu. Prvním je kulturně-sociálně orientovaný proud, který je možné označit jako „autonomní scénu“. Tento proud spolupracuje v rámci systému s ostatními organizacemi včetně státních a nevládních. Patří k němu squaterské aktivity stejně jako charitativní (Food, not bombs), ekologické, či eko-anarchistické (Animal SOS, Svoboda zvířat, Earth first!, Chranitelé radugy) složky, které se podílejí na aktivitách ostatních ekologických organizací, či iniciují vlastní. Těžištěm činnosti je kulturní a osvětová činnost spojená i s šířením informací, překlady, vydáváním anarchistické literatury a periodických tiskovin. Je zaměřen antifašisticky, sociálně a emancipačně. Jako organizaci reprezentující tento proud lze (s určitými výhradami souvisejícími s různorodostí názorů zastoupenými v členské základně) uvést Československou anarchistickou federaci. Druhým, patrně dnes již významnějším, je politicko-sociální proud, který je syndikalistický, či anarchosyndikalistický anebo anarchokomunistický. Tento proud se orientuje na sociální problematiku a tím i na námezdně pracující či přímo jejich organizace – odbory. Jisté rozdíly přitom existují mezi Organizací revolučních anarchistů – Solidaritou, která se při prosazování sociálních požadavků nevyhýbá vyjednávání, či spolupráci s ostatními obdobně orientovanými organizacemi, a Federací sociálních anarchistů, která spoléhá na vlastní síly a je orientována na práci zdola, prostřednictvím agitace a vytvářením anarchistických odborů.

Jako trockistické lze v současné době označit tři organizace: Budoucnost, Socialistickou solidaritu a Socialistickou organizaci pracujících. Všechny trockistické organizace jsou orientovány na problematiku industriálního konfliktu. Rozdíly spočívají spíše ve strategii, rétorice, ideové výbavě a zahraniční orientaci nežli v praktické činnosti. Budoucnost a Socialistická organizace pracujících na české politické scéně navázaly kontakty s KSČM, Socialistická solidarita se dlouhodobě orientuje na ČSSD. Společný je zájem o spolupráci s odborovými organizacemi. Přetrvávají problémy ve vztazích těchto organizací a anarchistického hnutí. Po oslabení členské základny je počet aktivistů všech těchto organizací přibližně třetinový ve srovnání s anarchistickými organizacemi. Jako v současné době nejaktivnější, či alespoň „nejviditelnější“ lze identifikovat Socialistickou organizaci pracujících, která je však izolována od většiny ostatních skupin radikální levice.

Krom kvalitativně vyššího stupně organizovanosti a nesrovnatelně vyšší kvality programů došlo i k realizaci mezinárodní spolupráce. Mezinárodní kontakty radikální levice existovaly již od počátku 90. let, stejně jako tomu bylo u ostatních složek politického spektra, v současné době je však spolupráce realizována na platformě řešení společných problémů. Radikální levice v ČR se sjednotila na snaze realizovat v roce 2000 protest proti zasedání MMF na platformě INPEGU. Tato koordinace však byla dočasná, hlubší zájem na sjednocovacím procesu není patrný u žádné z organizací. V podstatě lze říci, že globalizace radikální levice je odpovědí na globalizaci světového politického a ekonomického systému. Těžiště činnosti a ideové práce se přeneslo od dílčích problémů (například odpor k vojenské službě) k problémům celospolečenským, komplexním a globálním (ekologie, sociální problematika). Zvláště sociální otázky mají stále větší význam pro orientaci jednotlivých složek radikální levice.

Změnil se i charakter komunikace a šíření informací na radikálně levicové scéně. Namísto časopisů nízké kvality sloužících víceméně ke komunikaci uvnitř skupin, které se spíše než za politické hnutí daly označit za subkulturu, jsou vydávány tiskoviny dobré kvality, které zčásti slouží diskusím o programu a činnosti a zčásti informování veřejnosti o názorech a postojích té či které skupiny radikální levice. Jako strategii, která je dále uplatňována, lze zmínit pořádání demonstrací, happeningů a přímých akcí, které však obvykle nemají za cíl získávat další sympatizanty, pouze upozorňovat na konkrétní problémy, či prezentovat postoje organizátorů. Výjimkou jsou street parties, kde je distribuce informací o postojích a názorech některých skupin radikální levice úzce spojena s úmyslem upozornit na některé konkrétní (obvykle ekologické) problémy veřejnost. Podobný úkol mají kampaně (ať již anarchistické – například za zachování železničních tratí, proti MMF, nebo trockistické – proti protidrogovému zákonu, proti fašismu a rasismu), které jsou zaměřeny na konkrétní problémy, ale jsou při nich prezentována komplexní řešení těchto problémů zohledňující politickou filosofii a ideologii organizátorů.

Vzhledem k napjatým vztahům mezi sociálními anarchisty a trockisty nelze předem vyloučit konfrontaci mezi těmito an-

tagonistickými složkami radikální levice. Dalším aktérem jsou bezpečnostní složky státu, na nichž a jejich obezřetném postupu bude záviset, zda nedojde k další radikalizaci některých levicových aktivistů, jako tomu bylo po zásahu v klubu Propast v roce 1996, či na Global street party v roce 1998. Vzhledem k aktivitě radikální pravice, která také vzrůstá, nelze ani vyloučit zostření konfliktů mezi antifašisty a neonacistickými subjekty.

Podpora bude podle předpokladů sílit patrně zejména sociálně a vyhraněně politicky orientovaným skupinám: ORA-S, FSA a SOP a SocSol. Růst politického významu je v českém prostředí pravděpodobnější u anarchisticky orientovaných politických subjektů, jejichž programová orientace a politická filosofie poskytují kvalitní zázemí pro politický projekt v globálním ekonomicko-politickém, vysoce industriálním prostředí.

Při hodnocení současného významu subjektů na radikálně levicové scéně je namístě znovu připomenout specifika radikální levice. Význam radikální levice tkví spíše v její roli společenské a kulturně-politické, nežli primárně politické. V současné době radikální levice hraje roli reprezentanta alternativy k etablovanému systému a její význam se omezuje na nabízení takové alternativy lidem nespokojeným s fungováním, podobou, či podstatou etablovaného společensko-ekonomicko-politického systému. V krátké době nelze předpokládat změnu této role, či její růst v roli politicky relevantní síly. Při výzkumu ne-systémových (ať již anti-systémových, či mimo-systémových) politických proudů, pokud je „systémem“ myšleno to či ono konkrétní politické uspořádání na daném teritoriu a v daném čase) politických proudů se nelze vyhnout sledování dopadů, které má sama existence takovýchto proudů v politickém životě. Krom radikálních politických proudů samotných má svůj význam vztah ostatních složek politické obce k radikálům a také vztah mezi státem, státního aparátu a ne-systémovými politickými proudy. Nelze však opomenout fakt, že z radikální levice se stává prvek české politiky, jehož význam převyšuje aktuální mobilizační a případný volební potenciál. Zde nacházíme jeden z projevů toho, co lze označit za kulturně-politickou roli radikální levice na české politické scéně. Dalším faktem, který je nutné vzít v úvahu, je, že význam radikální levice roste i v souvislosti se ztrátou předsudků spojujících obvykle levicovou politiku s reálně-socialistickým

režimem. Radikální levice je nutnou součástí kulturně-politické plurality nejen v České republice, ale po celém světě.

Je dosud obtížné předstíhat seriózní prognózu dalšího vývoje a to zejména v oblasti budoucího ukotvení radikální levice v české politice. Je možné, že bude postupně akceptována jako partner celospolečenské politické diskuse a vymizí konfrontační projevy spojené s prosazováním jejích konceptů. Takovýto vývoj však není příliš pravděpodobný. Je také možné (a tato možnost se zdá být více odpovídající vývoji), že radikální levice bude dlouhodobě vyloučena z politického a společenského dialogu, některé součásti radikálně levicové scény odmítnou dialog vést a budou izolovány od politických mechanismů ve společnosti, či bude realizován scénář „hledání nepřitele“, který může některým silám na české politické scéně posloužit jako prostředek k umocnění zdrojů jejich politické legitimace a jako nástroj k uchopení většího podílu na moci s poukazem na možné „ohrožení ze strany radikálně levicových formací“. V druhém případě pak, zvláště pokud dojde k synergickému efektu s takovým vývojem politických, sociálních a ekonomických ukazatelů, které radikální levice poskytnou dosud chybějící materiální a lidské zdroje, nelze v dlouhodobém horizontu vyloučit významný růst politické podpory radikálně levicové politiky (potažmo radikálně levicovým politickým subjektům).

POZNÁMKY

1. P. Wohlmuth vystoupil z Levé alternativy krátce poté, co J. Polák, A. Funk a P. Hanák přihlásili Levou alternativu do předvolební koalice KSČM „Levý blok“. Jako člen Koordinačního výboru byl proti vstupu do koalice a v červnu 1992 navrhl odvolání V. Votavy. Jeho návrh neprošel.
2. „Co se Levé alternativy týče, tak (Bondy) převrat na 5. konferenci plně uvítal. Přivítal hlavně zbavení skupiny kolem P. Kužvarta rozhodujícího vlivu v LA.“ (Funk, A.: Návštěva u Egona Bondyho, A-Kontra č. 5/1992, s. 7).
3. Viz například Polák, J.: Žít v undergroundu (Rozhovor s Čarodějem), A-Kontra č. 7–11/1993, s. 34.
4. „Na Klausovu ekonomickou reformu se dívám jako na počínání urážející lidskou důstojnost, vedoucí ke krachu naší demokracie. Jak jinak si mohu vysvětlit zdražení toho nezákladnějšího zboží a to hned o stovky procent? Jakým právem jsme nuceni ničit si zdraví nekvalitní výživou, když na lepší nemáme finanční prostředky?“ (viz Lukešová, E.: Ekonomická reforma – boj o přežití, A-Kontra č. 4/1991, s. 2).
5. „Dokážeme spíš vysvětlit co nechceme, než k čemu směřujeme. Ale jedno cítíme jasně – nemůžeme mlčky přihlížet zesilujícím se fašistickým, nacionalistickým a rasistickým projevům. Zdražování energie, nájmu a dalších základních životních potřeb považujeme za projev státního terorismu proti občanům“ (Redakce A-Kontra: Proč černé prapory, A-Kontra č. 4/1991, s. 2).
6. „Budu podporovat asi každou alternativu k tomuhle systému. Věřím, že by krišnovské společenství vedle anarchistického mohlo existovat bez problémů. Krišnovci jsou tolerantní, ano, jsou proti státu i jeho konzumu, ano, mají s anarchisty mnoho společného.“ (Jakub: Hare Kršna – alternativní náboženství, A-Kontra č. 7/1991, s. 4).
7. „S lidmi uvažujícími a jednajícími jako fašisté nelze vést dialog.“ (viz. Prohlášení Československého anarchistického sdružení ze 17. června 1991, in A-Kontra č. 7/1991, s. 1–2).
8. V ekologické příloze A-Kontra Underwood se vedle sebe v této době ocitají studie o Gabčíkovu a výzva namířená proti cirkusům (viz PRAK: Pryč s cirkusy, Underwood-ekologická příloha A-Kontra č. 12–13/1991, s. 2). A-Kontra č. 5/1991, s. 7.
10. „Snad si bláhově nemyslíte, že se vám podaří vzbudit v nás poslušnost, věrnost a ochotu položit i život za vaše narychlo splácaná lenní panství“ (in ČAS: Pohřeb Republiky Československé – Parlamentům, vládám a ex-prezidentovi hrobařovi při příležitosti 74. výročí vzniku Československa, A-Kontra č. 20–21/1992, s. 2).

11. Tyto informace pocházejí od redakce A-Kontra a nebylo je možné ověřit z nezávislých zdrojů.
12. F.I.F. ANARCHIST, Fronta individuální svobody č. 2/1990, s. 2 a s. 8
13. „Naši nepřátelé, ale často sympatizanti nám vytýkají spoluúčast Levé alternativy na některých našich akcích...“: P. Wohlmuth v úvodu článku, v němž spolupráci obhajoval. (Černej Petr: Samospráva pro všechny – proč Levá alternativa, A-Kontra č. 4/1992, s. 7)
14. Prohlášení pražských anarchistických skupin k situaci kolem časopisu A-Kontra, Praha, 16. 6. 1992.
15. HAD: Anarchie – Boření zdí nebo větrolamu?, A-Kontra č. 17/1991, s. 3.
16. „KSČM není ani levicová ani komunistická.“ (Hanák, P.: „Bojíte se opravdové svobody?“, A-Kontra č. 1/1993, s. 2).
17. AF info č. 4/1993.
18. Hanák, P: Nevojákování, A-Kontra č. 1–2/94, s. 3.
19. Polák, J.: Zápalná láhev – příběh, jak se soudce stal vrahem, A-Kontra č. 9–10/94.
20. AF: Prohlášení AF Praha k vraždě Z. Čepely.
21. HOST: Vražedný útok skinů v Tanvaldu, A-Kontra č. 9–10/94, s. 2.
22. Funk, A.: Zpráva pro anarchosyndikalisty, A-Kontra č. 5/1992, s. 2
23. Funk, A.: Zpráva pro anarchosyndikalisty, A-Kontra č. 5/1992, s. 2.
24. „Odborářské demonstrace proti vládnímu návrhu zákona na změnu důchodového zajištění (25. března 1995) se zúčastnila přirozeně i anarchosyndikalistická federace... Už loni na podobné akci byli přítomni někteří členové tehdejší ASI, došlo i k rozdávání letáků, ale tato akce ještě neměla výraznějšího úspěchu a povědomí. Tentokrát již byla aktivita ASF výraznější. Sjelo se víc členů z Prahy, Brna, Blanenska, Zlína, Přerovska a Vrchlabí, bylo zde i několik dalších anarchistů z jiných skupin. Členové ASF rozdávali letáky (cca 1000 kusů), propagující ASF a hlavně myšlenku generální stávky jako reálné formy odporu, která by mohla vládu donutit odstoupit od svého návrhu či parlament rozhodnout ve prospěch pracujících. Myšlenka generální stávky se u přítomných odborářů, kteří dostali naše letáky, setkala s pozitivním ohlasem.... Demonstrace se ovšem zúčastnili i aktivisté dalších skupin, například revoluční marxisté a trockisté z Revoluční solidarity a Budoucnosti, ale též zločinní sládkovci.“ (Funk, A.: Černorudý prapor nad hlavami odborářů, A-Kontra č. 3–4/95, s. 10–11).
25. Viz Wohlmuth, P.: Obrana „zastaralého“ a rozpoznávání hranic, Svobodná mysl č. 10/97, s. 60.
26. Pro úplnost je třeba zmínit směr, který byl zmiňován v teoretických statích 20. a 30. let 20. století jako třetí významný proud: anarchosyndikalismus.
27. Z této Bookchinovi stati také patrně pochází většina atributů, které jsou zmíněny jako dělicí linie mezi sociálním anarchismem a anarchismem jako životním stylem ve Wohlmuthově schématu.

28. Viz například antifašistická demonstrace 9.12.95 v Brně (Antifa-demo Brno, Autonom č.0/96).
29. „Od chvíle, kdy skupina mladých lidí okolo anarchistického časopisu Autonomie obsadila chátrající statek Ladronka v Praze, uplynulo 33 měsíců... Ladronka nás mnohému naučila. Učila nás bezmoci tváří v tvář nesmyslným policejním raziím a také skepsi vůči pohrdavému jednání poslanců. Učila nás uzavírat kompromisy a žít ve stálém strachu o budoucnost. A naučila nás také, že dnes člověk neznamená nic. Význam mají jeho peníze. A moc... Nemohou vystěhovat naše duše.“ (squateři z Ladronky: Solidaritu s Ladronkou !!, Autonom č. 4/96).
30. I v reakci na práci M. Mazla, kde se píše, že „militanti pracují ve značné konspiraci a ke svým akcím se nehlásí“ (in. Fiala, P. (ed.): Politický radikalismus a extremismus v České republice, Brno 1998, s. 174), se anarchisté baví děláním fiktivních rozhovorů: „Z.E. – Co si myslíš o militantech? A.D. – Jsou to skvělí lidi. Dělej přímý akce, ale jsou hrozně konspirativní, takže o těch akcích nikdo neví. Sám jsem militant – teoretik.“ (Rozhovor, Ztracená existence č. 12, s. 2).
31. „Pomaloučku se nám začíná rodit jakási paralela k organizační situaci, která se vyskytovala v českém anarchistickém hnutí před sto lety. Mám tím na mysli soužití tehdejší České anarchistické federace (ČAF) a České federace všech odborů (ČFVO). Dnes podobně vedle sebe funguje ČSAF a Solidarita (federace revolučních anarchistů). Společenská situace je dnes samozřejmě jiná než před sto lety.... Základní princip soužití obou federací je však stejný. To jest Solidarita se zaměřuje především na práci mezi pracujícími a v jejich odborových organizacích a ČSAF vyvíjí snahy především na poli kulturním a osvětovém. ČSAF by podle mě v budoucnu měla být také jakýmsi zázemím Solidarity, podpůrnou organizací. Tím myslím, že členové ČSAF vedle svých vlastních aktivit budou pomáhat Solidaritě v její propagační činnosti apod. Společným znakem obou dnešních a dřívějších federací je zároveň částečná individuální propojenost.“ (Dachau: „Obě federace“, Existence č. 4/99, s. 35).
32. V prohlášení Aktivita Cabaret Voltaire se říká, že: „ACV je sdružením svobodomyšlných lidí hlásících se převážně k punku. Proto považujeme ACV za punkové seskupení. V žádném případě to ale neznamená, že ‚být punk‘ je podmínkou pro vstup, nebo spolupráci s ACV. Myslíme si však, že PUNK je možnost pro všechny rozumně myslící lidi. Pro lidi z ACV je punk uvědomělou a pozitivní záležitostí... Pro lidi z ACV není punk v žádném případě lhostejnost, apatie, intolerance, alkohol a drogy.“ (Aktivita Cabaret Voltaire, Existence č. 4/99, s. 7).
33. Královopolská strojírna, Zetor, LET Kunovice atd.
34. Wohlmuth, P.: Obrana „zastaralého“ a rozpoznávání hranic, Svobodná mysl č.10/97, s.60.
35. „...došlo k porušení lidských práv. Porušení práva na shromažďování, práva na svobodný projev, práva na důstojné zacházení. ... Proti komu zásah směřoval, dokazuje dohled pana Štěpky z protiextremistického oddělení přímo na místě. Policisté našli způsob, jak proti vybraným lidem legálně použít násilí. Dobrá, ale když jejich ministerský šéf vůbec nereaguje, poslanci takové zvěle přecházejí bez povšimnutí a soud tyto praktiky legalizuje, pak je jasné: Takto přece jedná celý systém! A jestliže státní orgány vědomě nedodržují zákony, proč by je měl dodržovat prostý občan, který nemá možnost se na jejich tvorbě přímo podílet? Postup státních orgánů napovídá, jak se může zacházet s nepohodlnými. Na co jsou nám po této kauze poučky o nezávislosti justice a demokratičnosti státu? Nevěříme. Zasadili do nás sémě skutečné zloby. Dali najevo, jak zvysoka pohrdají občanem.“ (časopis Autonomie: Stop legalizaci policejního násilí (leták, 3. 5. 1997)).
36. „Ať už jsou názory na jeho značně kontroverzní osobu a již pověstně bezohledné chování jakékoliv, JP se obětavě angažuje, podniká časté zájezdy do Písku, studuje spis, shromažďuje materiály a především zastupuje zájmy matky zavražděného Tibora Marty Danihelové, která je negramotná a potřebuje právní pomoc.“ (Wohlmuth, P.: Září 1993 – Písek – Lynč po maločesku, Svobodná mysl č. 9/97, s. 35, 36).
37. Lukáš, J.: Jednou je nepůjde přehlédnout, Konfrontace č. 3/98, s. 4.
38. „Potřeba totální nadvlády, tvrdí brožura,“ (Vize 2020 vydaná US Space Command v roce 1997), „narůstá důsledkem ‚globalizace ekonomiky‘. Důvodem je, že od globalizace se očekává, že přinese ‚rozšiřující se propast mezi těmi, co mají a těmi, co nemají‘, což je názor, sdílený americkou zpravodajskou službou a akademickými analytiky.... Plánovači jsou znepokojeni tím, že tato rozšiřující se propast může vést k nepokojům mezi těmi, kteří nic nemají, a Spojené státy musí být schopny se jim postavit pomocí ‚nasazení kosmických systémů a plánováním přesných úderů z kosmu‘...“ (viz Chomsky, N.: 11. září a jeho následky, Přednáška v Chennai, Madrás, Indie, 10. října 2001).
39. Viz Základní stanovisko Iniciativy proti ekonomické globalizaci – Praha 2000 u příležitosti pražského zasedání Světové banky a Mezinárodního měnového fondu.
40. Viz Základní stanovisko Iniciativy proti ekonomické globalizaci – Praha 2000 u příležitosti pražského zasedání Světové banky a Mezinárodního měnového fondu.
41. Jídlo místo zbraní – Food, not bombs, Existence č. 7/1999, s. 24.
42. Dopis redakce Budoucnosti zemědělcům ČSFR, leták Budoucnosti č. 6/1991, s. 2.
43. Hora, J.: Trockij? Stalin!, A-Kontra č. 10–11/1991, s. 18.
44. Tomek, J.: Nejsme stalinisté!, Budoucnost č. 6/1991, s. 7.
45. Situace v pražské místní organizaci Budoucnosti, Socialistická organizace, č. 9/96, s. 1.
46. Jak psát, Socialistická organizace č. 9/96, s. 4.
47. Romové a socialismus, Budoucnost – zvláštní vydání (květen 1996), s. 10, 11.

48. Viz Romové a socialismus, Budoucnost – zvláštní vydání (květen 1996).
49. Viz Šanda, P.: Socialistická Solidarita – Budoucnost, Socialistická organizace, říjen 1997, s. 1.
50. Trockij L. D.: Smrtná agonie socialismu a úkoly čtvrté internacionály – „přechodný program“, Praha 1998.
51. Funk, A.: Revoluční solidarita, A-Kontra č. 6/1992, s. 6.
52. In A-Kontra č. 6/192, s.6.
53. Funk, A.: Poznámka k poznámce k článku „Propaganda činem“, A-Kontra č. 7–11/1993, s. 9.
54. Například Jon: Vraždy ve jménu demokracie, Revoluční solidarita č. 2/93, s. 8, 3.
55. Pozornosti lze doporučit podobný jeho dokument, který natočil ku příležitost protifašistické demonstrace 28. října 1999 o militantních anti-fašistech – pražské AFA, a kde byly například záběry na příslušníky protixtremistického oddělení v civilu, z nichž jeden sahá na pouzdro s pistolí, které je zdůrazněno zakroužkováním, s komentářem: „Někteří z účastníků však nepřišli na demonstraci kvůli sociálnímu citění.“
56. Socialistická solidarita: Otevřený dopis ČT, adresováno D. Ondráčkovi, Socialistická solidarita č. 20/98, s. 9.
57. Zeman do opozice! Žádou koalici s pravíci, Socialistická solidarita č. 22/98, s. 1, 2.
58. Franke, T.: Strašidlo globalizace, Socialistická solidarita č. 22/98, s. 3. Na tento názor reagovala například SOP obsáhlým článkem, kde názory prezentované SocSol popírá (viz Prášil, Z.: Je globalizace pouhým strašákem?, Socialistická avantgarda č. 2/98, s. 11).
59. 29. srpen 1998.
60. Bláha, L.: Teorie státního kapitalismu – marxistická kritika, Revoluční marxismus č. 2/2001, s. 8–12.
61. Prohlášení Přípravného výboru Socialistické organizace pracujících ke svému založení.
62. Trockij, L. D.: Smrtná agonie kapitalismu a úkoly Čtvrté internacionály, Socialistická organizace pracujících, Praha 1998.
63. Ostatní organizace se věnují spíše propagandě, či reedicím a překladům některých teoretických prací zahraničních autorů.
64. Romský mladík souzený na Slovensku za vraždu. SOP argumentuje tím, že v této kauze šlo o obranu Máriova bratra napadeného skinheadem.
65. PP: Prohlášení PP k údajnému útoku na D.N., Svobodná práce č. 14/98, s. 40.
66. Redakce Svobodné práce, Důvody, souvislosti a následky jedné konfrontace, Svobodná práce č. 14/98, s. 40.

SEZNAM ZKRATEK

- AF – Anarchistická federace
- AFA – Antifašistická akce
- AFF – Antifašistická fronta
- ALF – Animal liberation front
- ASF – Anarchosyndikalistická federace
- ASI – Anarchosyndikalistická iniciativa
- ASPB – Anarchosyndikalistické propagačné buňky
- ČAF – Česká anarchistická federace
- ČAS – Československé anarchistické sdružení
- ČSAF – Československá anarchistická federace
- DFO – Druhá fronta odporu
- FIF – Front of Individual Freedom (Fronta individuální svobody)
- FNB – Food, not bombs
- FSA – Federace sociálních anarchistů
- HOST – Hnutí občanské solidarity a tolerance
- INPEG – Iniciativa proti ekonomické globalizaci
- IPRA – Iniciativa proti rasismu
- LA – Levá alternativa
- MAP – Mezinárodní asociace pracujících
- NAB – Náchodská anarchistická buňka
- NESEHNUTÍ – Nezávislé sociálně ekologické hnutí
- NRO (Solidarita) – Nezávislé radikální odbory (Solidarita)
- NSAM – Nezávislé sdružení anarchistické mládeže
- ORA-S – Organizace revolučních anarchistů – Solidarita
- PRAK – Pražský radikálně anarchistický kroužek
- PVSOP – Přípravný výbor socialistické organizace pracujících
- RPA – Revoluční partyzánská autonomie
- SAA – Skupina antifašistické akce
- SAMN – Socialistická akce mládeže proti NATO)
- SAS – Svaz autonomních skupin
- SAB – Socialistická alternativa Budoucnost
- SLF – Severočeská libertinská federace
- SocSol – Socialistická solidarita
- SOP – Socialistická organizace pracujících
- TAS – Tanvaldské anarchistické sdružení
- ZAS – Zlínská anarchistická skupina

MEZINÁRODNÍ POLITOLOGICKÝ ÚSTAV MASARYKOVY UNIVERZITY V BRNĚ

nabízí ze své bohaté vydavatelské činnosti ke koupi řadu periodických i neperiodických publikací zaměřených na oblast sociálních věd:

Ediční řada Monografie

- Dančák, B. (ed.):** Pobaltí v transformaci. Politický vývoj Estonska, Litvy a Lotyšska.
- Fiala, P., Holzer, J., Mareš, M., Pšeja, P.:** Komunismus v České republice. Vývojové, systémové a ideové aspekty působení KSČM a dalších komunistických organizací v české politice.
- Pitrová, M.:** Institucionální struktura Evropské unie.
- Strmiska, M.:** Terorismus a demokracie. Pojetí a typologie subverzivního teroristického násilí v soudobých demokraciích.

Ediční řada Studie

- Baňouch, H., Fedorko, M. (eds.):** Mezinárodní organizace.
- Dančák, B. (ed.):** Evropská unie a vývoj koncepce evropské bezpečnosti.
- Dančák, B., Mareš, M. (eds.):** Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku.
- Fiala, P., Mareš, M. (eds.):** Evropské politické strany.
- Fiala, P., Pitrová, M. (eds.):** Rozšiřování ES/EU.
- Hanuš, J. (ed.):** Náboženství v době společenských změn.
- Holzer, J. (ed.):** Komunistické strany v postsovětských stranicko-politických soustavách.
- Novák, M.:** Jakou demokracii pro nové demokracie? Konsensuální model, efektivita a kulturně homogenní země.
- Pšeja, P. (ed.):** Zahraniční politika České republiky vůči zemím Blízkého Východu, Zakavkazska a Střední Asie.
- Strmiska, M.:** Challenges of Consolidation and the Post-Communist Party Systems. Collection of Essays.
- Strmiska, M.:** „Ozbrojená opozice“ – Studie k subverzivnímu terorismu.

Strmiska, M.: Smrtonosné vlastenectví. Etnicko-politický terorismus v Baskicku a Quebecu.

Strmiska, M. (ed.): Postkomunistické stranické soustavy a politická pluralita.

Suchý, P. (ed.): Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století.

Šimíček, V. (ed.): Ústavní soudnictví ve vybraných postkomunistických zemích.

Šimíček, V. (ed.): Volební kampaň v České republice.

Ediční řada Sborníky

- Dančák, B., Fiala, P. (eds.):** Nacionalistické politické strany v Evropě.
- Dančák, B., Fiala, P. (eds.):** Národnostní politika v postkomunistických zemích.
- Dančák, B., Šimíček, V. (eds.):** Aktuálnost změn Ústavy ČR.
- Dančák, B., Šimíček, V. (eds.):** Základní lidská práva a právní stát v judikatuře ústavních soudů.
- Dančák, B., Šimíček, V. (eds.):** Deset let Listiny základních práv a svobod v právním řádu České republiky a Slovenské republiky.
- Kubát, M. (ed.):** Východní rozšíření Evropské unie. Východiska – stav – perspektivy.

Časopisy

Politologický časopis – čtvrtletník

Politika v České republice – dvouměsíční monitoring

Středoevropské politické studie – jednou ročně v tištěné podobě, čtvrtletně v elektronické podobě na adrese www.iips.cz

Objednávky zasílejte na adresu:

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity v Brně
Gorkého 7, 602 00 Brno, tel./fax: 05/41 61 52 77,
e-mail: iips@fss.muni.cz

Další informace můžete nalézt také na internetových stránkách:
www.iips.cz

EDIČNÍ ŘADA STUDIE

SVAZEK Č. 25

MARTIN BASTL

RADIKÁLNÍ LEVICE V ČESKÉ REPUBLICE

Devadesátá léta dvacátého století

Obálka a grafická úprava Lenka Váchová

Vydala Masarykova univerzita v Brně roku 2001

Mezinárodní politologický ústav

Gorkého 7, 602 00 Brno,

tel./fax: 05/41 61 52 77, e-mail: iips@fss.muni.cz

www.iips.cz

1. vydání, 2001

Náklad 300 výtisků

Tisk Reprocentrum, Bezručova 29, Blansko

55-968B-2001 02/58 15/RMU

ISBN 80-210-2722-3

Tento text se věnuje problematice radikálních politických subjektů. Tématem je česká mimoparlamentní, radikálně levicová scéna, vymezená svým směřováním k jedné ze dvou linií politického myšlení – a to buď anarchismu nebo trockismu. V současné době jsou na české radikálně levicové scéně rozhodující právě tyto politické subjekty. Práce popisuje strukturu radikálně levicové scény a v podobě krátkého exkursu do deseti let její novodobé historie její vývoj k současné podobě. Do tohoto kontextu jsou zasazeny profily nejvýznamnějších radikálně levicových uskupení a organizací, zohledněny jsou jejich aktivity, orientace, programová stanoviska i jejich místo a role na radikálně levicové scéně.

Politická identita uskupení na české krajní levici je vymezována obvykle ve vztahu k zahraničí, k organizacím a uskupením obdobného profilu, či programu. Markantní je to zejména u českého trockismu. Ve vztahu k minulosti a české tradici se částečně vymezuje pouze anarchosyndikalistický proud, a to ve vztahu k (zejména severočeským, hornickým) anarchistickým organizacím konce 19. a počátku 20. století. S tím souvisí i nový rozvoj názorových proudů na radikálně levicové scéně v posledních letech a jejich sílící solidarizace v rámci odporu proti formě a některým projevům ekonomické globalizace.

ISBN 80-210-2722-3

9 788021 027220

